

Българска
Историческа библиотека

Рис. 10000

1610

ДНЕВНИКЪТЪ

(стенографски)

на

XIV-то обикновено Народно събрание.

Трета редовна сесия.

LXXVI заседание, сбота, 5 февруарий 1911 г.

(Открито отъ прѣдседателя г. Д-ръ П. Ораховацъ въ 3 ч. 20 м. слѣдъ пладне)

Прѣдседателъ: (Звъни) Засѣданието се отваря.
Моля г. секретаря да провѣри отсъствающитѣ
г. г. народни прѣдставители.

Секретарь И. Паликрушевъ: (Прочита списъка.
Отсъствуватъ г. г. народнитѣ прѣдставители: Ми-
хаилъ Бакърджиевъ, Недѣлко Вельовъ, Никола Геор-
гиевъ, д-ръ Александъръ Гиргиновъ, Йонко Гун-
чевъ, Александъръ Димитровъ, Василь Димчевъ,
д-ръ Иванъ Дрънковъ, Мустафа Исмаиловъ, Але-
ксандъръ Каназирски, Димитъръ Каранешевъ, Ни-
кола Коцевъ, Маринъ Кърпаровъ, Василь Мантовъ,
Илия Марковски, Никола Поповъ, Стефанъ Поповъ,
Петъръ Пѣйчевъ, Диньо Рашевъ, Стефанъ Родевъ,
Димитъръ Стефановъ, Стефанъ Стефановъ, Теодоръ
Теодоровъ и Христо Тоневъ)

Прѣдседателъ: Отсъствуватъ 24 души на-
родни прѣдставители. Има изискуемото се число.
за да се смѣта засѣданието законно.

Съобщавамъ на Събранието, че отъ Министер-
ството на търговията и земледѣлието е постигнълъ
законопроектъ за измѣнението на нѣкои членове
отъ закона за лова.

Отъ Министерството на финанситѣ е постигнито
прѣдложение за опрощение сумата 266.027-63 л., дъл-
жими на държавното съкровище отъ несъстоятелни,
умрѣли въ бѣдностъ и изселивши се въ неизвѣст-
ностъ лица.

Отъ сѣщото министерство е постигнито прѣдло-
жение за облагането на внесениѣ до 14 януарий
включително, тази година, турски стоки споредъ
турско-българското митническо съглашение отъ
30 декември 1906 г.

Минаваме на дневния редъ: трето четене прѣд-
ложениято за измѣнение нѣкои членове на консти-
туцията.

Моля г. докладчика да го прочете.

Докладчикъ К. Мирски: (Чете)

„Прѣдложение

за измѣнение нѣкои членове на конституцията.

„§ 1. Думитѣ: „княжество“, князъ“, „княгиня“
„княжески“, „княжеска“ и „княжеско“, навсѣкждѣ,
дѣто се срѣщатъ въ конституцията, се замѣнятъ съ
думитѣ: *царство, царь, царица, царски, царска и*
царско.

„§ 2. Чл. 6 се измѣнява тъй: Българскитѣ царь
носи титлата Негово Величество царь на българитѣ,
а прѣстолонаслѣдникътъ — титлата Царско Висо-
чество.

„§ 3. Чл. 17 се измѣнява тъй: Царьтъ е прѣдста-
витель на държавата въ всичкитѣ ѣ сношения съ
иностранныѣ държави. Той, съ съгласието на пра-
вителството, свѣрзва и утвърждава вситѣ сговори съ
иностранныѣ държави и ги съобщава на Народното
събрание, щомъ интереситѣ и сигурността на стра-
ната допуцатъ това.

„Обаче, търговскитѣ договори, както и всички
други, които налагатъ разходи на държавата или
сдържатъ измѣнение на сѣществующитѣ закони
или засѣгатъ публичнитѣ или гражданскитѣ права
на българскитѣ подданици, получаватъ сила само
слѣдъ приемането имъ отъ Народното събрание.

„§ 4. Чл. 19 се измѣнява тъй: Царьтъ е длъженъ
да се намира постоянно въ царството. Ако наврѣме
излазя отъ него, той си назначава за намѣстникъ
или прѣстолонаслѣдника, ако е пълнолѣтенъ, или
Министерския съвѣтъ. Правдинитѣ и длъжноститѣ
на намѣстника ще се опрѣдѣлятъ съ особенъ законъ.
За излизането си и за назначението на намѣстникъ
царьтъ съобщава на Министерския съвѣтъ, който
оповѣстява за това чрѣзъ „Държавенъ вѣстникъ“.

„§ 5. Чл. 24 се измѣнява тъй: Царското достойнство е наследствено въ мъжката низходяща права линия на Негово Величество царятъ на българитѣ Фердинандъ I Саксъ-Кобургъ-Готски. За прѣстолонаследнието ще се издаде особенъ законъ.

„§ 6. Чл. 35 се измѣнява тъй: Народното събрание съ особенъ законъ опредѣлява на царя и на неговия дворъ цивилна листа. Тя не може да бѣде уголъмена безъ съгласие на Народното събрание, нито намалена безъ съизволение на царя.

„§ 7. Чл. 38 се измѣнява тъй: Българскиятъ царъ не може да изповѣдва никаква друга вѣра, освѣнъ източно-православната. Изключение се прави само за нинѣцарствующия царъ.

„§ 8. Чл. 55 се измѣнява тъй: Чужденци могатъ да приематъ българско подданство, споредъ наредбитѣ на особенъ законъ, който ще се издаде.

„§ 9. Чл. 72 се измѣнява тъй: По работи криминални отъ воененъ характеръ военни лица се съдятъ отъ военни сѣдилища, когато се намѣрватъ на дѣйствителна служба.

„§ 10. На чл. 73 се прибавя слѣдната втора алинея: Не могатъ да се създаватъ изключителни сѣдилища или комисии подъ никакъвъ прѣдлогъ и подъ каквото и да е наименование, освѣнъ въ военно врѣме или когато било страната, било частъ отъ нея се объяви въ военно положение, съгласно съ особенъ за това законъ.

„§ 11. Чл. 76 се отмѣнява.

„§ 12. Въ чл. 86, алинея първа, думата „петъ“ се замѣнява съ думата „четире“.

„§ 13. Чл. 121 се измѣнява тъй: Народното събрание разглежда проекта на бюджета статия по статия.

„§ 14. Въ чл. 127 думитѣ „15 декемврий“ се замѣняватъ съ думитѣ „15 февруарий идната година“.

„§ 15. На чл. 161 първиятъ редъ се измѣнява тъй: Министерствата сѣ деветъ, и слѣдъ пунктъ 8 се прибавя слѣдното: 9) Министерство на народното здраве и труда.“

Прѣдседателъ: Турямъ на гласуване приемането на прѣдложението за измѣнение нѣкои членове на конституцията на трето четене. Моля г. г. народнитѣ прѣдставители, които приематъ на трето четене прѣдложението за измѣнение нѣкои членове на конституцията, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Оспорване нѣма, затова считамъ за излишно да противявамъ.

Минаваме къмъ слѣдующия пунктъ отъ дневния редъ — второ четене законопроекта за измѣнение и допълнение на нѣкои членове отъ закона за кооперативнитѣ сдружения.

Моля г. докладчика да го докладва на Събранието.

Докладчикъ В. Милевъ: Г. г. народни прѣдставители! Комисията по Министерството на правосѣдното разгледа законопроекта за измѣнение и допълнение на нѣкои членове отъ закона за кооперативнитѣ сдружения и го прие напълно, безъ да прокара нѣкои измѣнения въ него. (Чете)

„З а к о н ъ

за измѣнение и допълнение на нѣкои членове отъ закона за кооперативнитѣ сдружения.“

Прѣдседателъ: Моля г. г. народнитѣ прѣдставители, които приематъ заглавието, както е прочетено отъ г. докладчика, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ В. Милевъ: (Чете)

„§ 1. Чл. 4 се измѣнява така:

„Основаването на сдруженията става съгласно разпоредбитѣ на този законъ.

„Основателитѣ на кооперативно сдружение не могатъ да запазватъ за себе си и за своя полза никакви изгоди. Тѣ отговарятъ, въ продължение на три години отъ датата на регистриране сдружението, за всѣка врѣда, която се причинява на членоветѣ му, или на неговитѣ кредитори отъ тѣхнитѣ дѣйствия или тѣхната небрѣжност.“

Прѣдседателъ: Моля г. г. народнитѣ прѣдставители, които приематъ § 1 тъй, както е доложенъ отъ г. докладчика, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ В. Милевъ: (Чете)

„§ 2. Пунктъ 3 на чл. 8 се измѣнява така:

„3. Условиата за приемане и излизане на членоветѣ (напусчане, изключване и смъртъ).

„Пунктъ 10 на сѣщия членъ се измѣнява така:

„10. Срокътъ, прѣзъ който всѣки членъ е длъженъ да остане въ дружеството, и условията, при които той може да напусне дружеството. Този срокъ въ никакъвъ случай не може да надминава двѣ години.“

Прѣдседателъ: Моля г. г. народнитѣ прѣдставители, които приематъ § 2, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ В. Милевъ: (Чете)

„§ 3. Пунктъ 2 на чл. 9 се измѣнява така:

„2. Извлѣчение отъ протокола на общото събрание, съдържащо рѣшенията на събранието за съставяне на дружеството и за избиране на управителния и контролния съвѣти. Това извлѣчение трѣбва да бѣде завѣрено отъ нотариуса или общинската властъ.

„Послѣдната алинея на сѣщия членъ се измѣнява така:

„Заявлението трѣбва да бѣде подписано лично отъ управителния съвѣтъ прѣдъ сѣда или да се прѣдстави въ завѣрена форма отъ нотариуса или общинската властъ. Списъкътъ на членоветѣ се завѣрява само отъ членоветѣ на управителния съвѣтъ.“

Прѣдседателъ: Моля г. г. народнитѣ прѣдставители, които приематъ § 3, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ В. Милевъ: (Чете)

„§ 4. Третата алинея на чл. 18 се измѣнява така:

„Никаква частъ отъ печалбитѣ не може да се отдѣля въ полза на нѣкоя политическа партия или на каквато и да е друга политическа организация, освѣнъ на съюзитѣ, съставени по разпоредбитѣ на настоящия законъ.“

Прѣдседателъ: Моля г. г. народнитѣ прѣдставители, които приематъ § 4, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ В. Милевъ: (Чете)

„§ 5. Втората, третата и четвъртата алинеи на чл. 24 се измѣняватъ така:

„Напусчането става чрѣзъ писмено заявление до управителния съвѣтъ, направено най-малко четири недѣли по-рано. Този срокъ може да бѣде увеличенъ отъ устава, обаче той не може да бѣде по-голямъ отъ 6 мѣсеца.

„Ако управителниятъ съвѣтъ не приеме заявлението за напусчане на сдружението, членътъ на сдружението заявява за това на кмета на общината,

който веднага взема нужната бѣлѣжка и извѣстия писмено сдружението.

Прѣдседателъ: Моля г. г. народнитѣ прѣдставители, които приематъ § 5, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ В. Милевъ: (Чете)

„§ 6. Алинея втора на чл. 27 се измѣнява така: „Освѣтъ въ случай на смъртъ, въ всички други случаи качеството на членъ по отношение на сдружението прѣстава отъ деня, въ който членътъ получи съобщение за напуцането или за изключването му, а по отношение на трети лица — отъ вписването на отказа или на изключването, направени въ списъка на членоветъ, находящъ се въ надлежното съдилище.“

Прѣдседателъ: Моля г. г. народнитѣ прѣдставители, които приематъ § 6, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ В. Милевъ: (Чете)

„§ 7. Алинея трета на чл. 30 се измѣнява така: „Правилата на чл. 27 алинея втора опрѣдѣлятъ момента, отъ който прѣхвърлянето почва да проявява своето дѣйствиe, както по отношение на сдружението, така и по отношение на третитѣ лица.“

Прѣдседателъ: Моля г. г. народнитѣ прѣдставители, които приематъ § 7, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ В. Милевъ: (Чете)

„§ 8. Въ чл. 31, думитѣ: „постановленията на уставитѣ за осигурителнитѣ дѣла“ се замѣняватъ съ думитѣ: „особнитѣ наредби на осигурителното дѣло.“

Прѣдседателъ: Има думата г. Кръстьо Мирски.

Н. Мирски: Още въ комисията стана въпросъ за това и казахме, че тукъ ще го поправимъ. Присъхне да употребяваме вече не въ единъ нашъ законъ думата „застраховане“, „застрахователно“, и моля г. докладчика да се поправи и тукъ, както е въ търговския и въ други закони — вмѣсто „осигурително“ да се каже „застрахователно“.

Докладчикъ В. Милевъ: Азъ съмъ съгласенъ съ прѣдложението, което прави г. Мирски, отъ „осигурително“ да стане „застрахователно“.

Министъръ Х. Славейковъ: Добръ, съгласенъ съмъ и азъ.

Прѣдседателъ: Моля г. г. народнитѣ прѣдставители, които приематъ § 8 съ поправката, направена отъ г. Кръстья Мирски, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ В. Милевъ: (Чете)

„§ 9. Пунктъ 1 на чл. 39 се измѣнява така:

„1. Избиране, оставка и освобождаване отъ отговорност на управителния и контролния съвети.

„Втората алинея на сѣмния членъ, който се захваща съ думитѣ: „постановленията въ пунктове 3, 4 и 5 . . .“, се измѣнява така:

„Рѣшенията по въпроситѣ въ пунктове 3, 4 и 5 могатъ да се взематъ само съ съгласието на двѣ трети отъ всичкитѣ членове, ако уставътъ не изисква едно по-големо болшинство. Въ случай че първото общо събрание не се състои, то събранието се свиква наново и то може да рѣшава горнитѣ въпроси съ болшинство най-малко на двѣ трети отъ

присъстваващитѣ или прѣдставляванитѣ въ събранието членове.“

Прѣдседателъ: Моля г. г. народнитѣ прѣдставители, които приематъ § 9, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ В. Милевъ: (Чете)

„§ 10. Думитѣ въ втората алинея на чл. 58: „сребърна линия до четвърта степенъ включително“, се замѣняватъ съ думитѣ: „сребърна линия до трета степенъ включително“, а думитѣ: „по сватѣвство до трета степенъ“, се замѣняватъ съ думитѣ: „по сватѣвство до втора степенъ“.

„Къмъ сѣмния членъ се прибавя слѣдната трета алинея:

„Не може да бѣде избранъ за членъ въ контролния съветъ излѣзлиятъ членъ отъ управителния съветъ поне за една година.“

Прѣдседателъ: Моля г. г. народнитѣ прѣдставители, които приематъ § 10, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ В. Милевъ: (Чете)

„§ 11. Чл. 68 се измѣнява така:

„Всѣко кооперативно сдружение трѣбва да бѣде ревизирано поне еднѣжъ въ годината, и въ всѣко врѣме, когато това се поиска писмено отъ една десета частъ отъ дружественитѣ членове или отъ прокурора при сѣда.

„Ревизията се извършва отъ органитѣ на онѣзи държавни или обществени учрѣждения, които кредитиратъ сдруженията, или отъ съюзитѣ, къмъ които принадлежатъ послѣднитѣ.

„Сдруженията, които не се кредитиратъ отъ нѣкое отъ горѣказанитѣ учрѣждения и не се числятъ въ никой съюзъ, се ревизиратъ задължително отъ ревизори, назначени отъ надлежното съдилище.

„За тази цѣль сѣдътъ изисква отъ българскитѣ Централна кооперативна, Земледѣлска и Народна банки, или отъ търговскитѣ камари, списъкъ на лица, притежаващи нужната техническа подготовка, измежду които назначава потребното число ревизори.

„Разносикитѣ по тѣзи послѣдни ревизии сж за смѣтка на ревизиранитѣ сдружения.“

Прѣдседателъ: Моля г. г. народнитѣ прѣдставители, които приематъ § 11, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ В. Милевъ: (Чете)

„§ 12. Чл. 69 се измѣнява така:

„Резултатътъ отъ ревизията трѣбва да бѣде писмено съобщенъ, както на съдилищата, така и на контролния съветъ на ревизираното сдружение, и да бѣде внесенъ на разглеждане въ общото събрание.

„Ако сѣдътъ, поради резултатитѣ на ревизията, извършена отъ съюзитѣ, къмъ които принадлежи ревизираното сдружение, се убѣди, че тя е била недостатъчна, прѣдписва нова ревизия, която трѣбва да бѣде извършена отъ посоченитѣ въ чл. 68, алинея трета, органи.“

Прѣдседателъ: Моля г. г. народнитѣ прѣдставители, които приематъ § 12, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ В. Милевъ: (Чете)

„§ 13. Чл. 70 се измѣнява така:

„Българската централна кооперативна банка контролира всички сдружения, които тя кредитира. По нейно мотивирано искане сѣдътъ може да отстрани управителния и контролния съвети, да възложи врѣменно управлението на сдружението върху служащи

въ същото учрѣждение, както и да отнеме правото на централнитѣ дружества или съюзи да правятъ ревизии, ако тѣ изпълняватъ немарливо дѣйстви- ститѣ си или злоупотрѣбаватъ съ властѣта си.

„Особенъ правилникъ, издаденъ съвмѣстно отъ министра на правосъдието, на финанситѣ и на търговията и земледѣлието, ще уреди подробноститѣ по извършване ревизиитѣ на кооперативнитѣ сдружения.“

Прѣдседателъ: Моля г. г. народнитѣ прѣдста- вители, които приематъ § 13, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ В. Милевъ: (Чете)

„§ 14. Втората алинея на чл. 71 се отмѣнява.“

Прѣдседателъ: Моля г. г. народнитѣ прѣдста- вители, които приематъ § 14, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ В. Милевъ: (Чете)

„§ 15. Чл. 73 се отмѣнява.“

Прѣдседателъ: Моля г. г. народнитѣ прѣдста- вители, които приематъ § 15, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ В. Милевъ: (Чете)

„§ 16. Първата алинея на чл. 87 се измѣнява така: „Ликвидаторитѣ сж длѣжни, въ началото на ли- квидацията, както и въ края на всѣка година от- послѣ, да правятъ балансъ за съставянето, провѣря- ването, обнародването и одобрението на който се прилагатъ сжщитѣ правила, които важатъ по тази материя за всѣко сдружение прѣди да бѣде то раз- турено.“

Прѣдседателъ: Моля г. г. народнитѣ прѣдста- вители, които приематъ § 16, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ В. Милевъ: (Чете)

„§ 17. Чл. 89 се измѣнява така:

„Приключаването на ликвидацията трѣбва да бѣде съобщено на сѣдилището, което разпорежда, шото това приключване да се регистрира и обнародва.

„Книгитѣ на разтуреното сдружение трѣбва да бѣдатъ прѣдадени, за да се съхраняватъ въ продъл- жение на десетъ години, въ онова централно коопе- ративно сдружение, къмъ което се числи разтуреното сдружение. Ако ли такова нѣма — въ онова дър- жавно кредитно учрѣждение, което го кредитира, а въ всички други случаи — въ надлежното сѣди- лище, където тѣ могатъ да бѣдатъ прѣглеждани отъ всѣко заинтересовано лице.“

Прѣдседателъ: Моля г. г. народнитѣ прѣдста- вители, които приематъ § 17, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ В. Милевъ: (Чете)

„§ 18. Чл. 93 се измѣнява така:

„Ако при окончателното разпрѣдѣление на ма- сата се окаже, че дефицитътъ е по-малкъ отъ су- мата, покрита отъ вноскитѣ на членоветѣ, то из- лишъкътъ се връща на членоветѣ съразмѣрно съ платежитѣ, които тѣ сж направили.“

Прѣдседателъ: Моля г. г. народнитѣ прѣдста- вители, които приематъ § 18, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ В. Милевъ: (Чете)

„§ 19. Слѣдъ чл. 95 се прибавятъ слѣднитѣ нови членове:

„Чл. 96. Записитѣ на земледѣлскитѣ кредитни кооперативни дружества носятъ установената лихва и слѣдъ падежа имъ, безъ да бѣдатъ протестирани.

„Вземанията на тѣзи дружества, които сж кон- статирани съ записъ на заповѣдъ, се събиратъ ана- логично съ постановленията на отдѣлътъ втори отъ закона за заповѣдното сѣдопроизводство.

„Забѣлѣжка. Вземанията на сдружения, които сж чле- нове на Българската централна кооперативна банка, се уре- ждатъ съгласно чл. 39 отъ закона за тази банка.“

Прѣдседателъ: По § 19 има думата г. мини- стрътъ на финанситѣ.

Министръ А. Ляпчевъ: Г. г. народни прѣдста- вители! Тукъ се е направило едно разграничение въ смисълъ, че „записитѣ на земледѣлскитѣ кре- дитни кооперативни дружества носятъ установената лихва и слѣдъ падежа имъ, безъ да бѣдатъ протес- тирани“. А помнете, че при разглеждане закона за Кооперативната банка този въпросъ се изравни: земледѣлски и неземледѣлски, селски или градски — това е безразлично. Тукъ е прибавена една забѣ- лѣжка, която иска да поправи това, като казва, че вземанията на ония дружества, които сж членове при Кооперативната банка, се редятъ споредъ чл. 39 отъ закона за тази банка. Азъ бихъ казалъ, че ще бѣде много по-добъръ, ако изравнимъ цѣлия въпросъ тъй, както е постановено въ закона за Кооператив- ната банка и тъй, както искаха нѣкои отъ г. г. на- роднитѣ прѣдставители, а именно въ смисълъ, че „записитѣ на кредитнитѣ кооперативни дружества“ — безъ разлика на селски или градски — „носятъ установената лихва и слѣдъ падежа имъ, безъ да бѣдатъ протестирани“. Въ такъвъ случай, слѣдъ като стане това измѣнение въ първата алинея на чл. 96, забѣлѣжката сама по себе си ще трѣбва да се изхвърли.

Азъ мисля, че съ това се разрѣшава въпросътъ за всички ония, които искатъ да взематъ думата. Да се махне думата „земледѣлски“.

И тъй членътъ ще стане: „Записитѣ на кредит- нитѣ кооперативни дружества“ и т. н.

А. Екимовъ: Нѣма нужда да се упоменава „кре- дитни“ — могатъ да бѣдатъ консомативни.

Министръ А. Ляпчевъ: То е вече съвсѣмъ другъ въпросъ. — Само думата „земледѣлски“ се махва. А щомъ се махва тази дума, ще трѣбва да се махне и забѣлѣжката къмъ този членъ.

Прѣдседателъ: Има думата г. Недѣлчо Геор- гиевъ.

Н. Георгиевъ: Г. г. народни прѣдставители! По тия измѣнения и допѣлнения, които се правятъ къмъ закона за кооперативнитѣ сдружавания, виждате, че нѣма никой противъ, защото съ тѣхъ се прави из- вѣстно подобрене въ този законъ. Но азъ мисля, че тукъ му е мѣстото, и ще моля г. министра да се съ- гласи, да направимъ едно пово прибавление, защото досега, знаете, изборнитѣ учрѣждения у насъ, споредъ закона за селскитѣ общини и споредъ ексархийския уставъ, именно тамъ, дѣто говори за черковнитѣ на- стоятелства, имаха право да внасятъ излишъцитѣ отъ бюджетитѣ си само въ Земледѣлската банка, а знаете, че въ Земледѣлската банка сумитѣ отъ тия учрѣждения се внасятъ съ 2% лихва; менъ ми се струва, че ще бѣде по-справедливо, ако направимъ едно измѣнение тукъ, шото изборнитѣ учрѣждения да могатъ да внасятъ излишъцитѣ отъ своитѣ бю- джети, въ кооперативнитѣ сдружения. Това ще бѣде много справедливо, затуй, защото сега на тия хора, които сж могли да икономисатъ частъ отъ своитѣ разходи, не имъ се дава възможность да могатъ

да се ползват от икономисаните пари. Ако ги внасят в едно кооперативно дружество, дружеството ще може да ги вземе с по-добра сметка за тях, отколкото ако ги внасят в Земледелската банка; сега тия хора, които са икономисали някоя част от своя бюджет, са принудени с най-малка лихва да я внасят в Земледелската банка, с цел да се ползват от нея. Затуй ще моля Народното събрание и г. министъра да се съгласи да направим туй изменение тук; то няма да бъде в ущърб, а ще бъде в полза на изборните учрждения и на самата кооперация, а от друга страна — и на самите жители на общините, които имат икономисане някакъв излишък.

Прѣдседателъ: Има думата г. министърът на финансите.

Министър А. Ляпчевъ: Г. Георгиев! Доколкото можах да Ви разбера, Вие искате излишците от екзархийските и епархийските суми по селските бюджети, вмѣсто да се внасят в Земледелската банка, да се внасят в местните кооперативни сдружения.

Н. Георгиевъ: Да.

Министър А. Ляпчевъ: Това нѣщо е неправилно. Защо? Защото Земледелската банка, тъй или иначе, е единъ институтъ, срѣдствата на който принадлежатъ на цѣлия народъ, на цѣлото село, на всичките данъкоплатци, а кооперативното сдружение е едно учрѣждение, срѣдствата на което принадлежатъ само на кооператорите и, слѣдователно, това поощрение ще ни заведе много далечъ. Опия хора, които не са членове на кооперацията, тѣ са въ сжщото врѣме данъкоплатци по отношение на екзархийските и епархийските суми и, естествено, тѣ да ги внасятъ въ едно учрѣждение, което не е общо, това не е редовно, не е право. И ето защо не мога да се съглася с г. Георгиева и се надѣвамъ, че той ще се съгласи съ менъ, че тѣзи суми, произхождащи по задължение отъ всички граждани отъ източно-православно вѣроизповѣдание, ще трѣбва да отидатъ въ нѣкой общъ институтъ, какъвто е Земледелската банка, а не въ тѣзи институти, макаръ и кооперативни, но все таки отъ частенъ характеръ.

Прѣдседателъ: Има думата г. Рашко Маджаровъ.

Р. Маджаровъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ ще направя прѣдложение, къмъ чл. 96 да се прибави една алинея и като се измени членътъ, тогава, мисля, че туй, което прѣдлага г. Недѣлчо Георгиевъ, и туй, което г. министърътъ на финансите заяви, ще се примирятъ. Прѣди всичко, когато се касае за внасяне суми въ кооперациите, това да бъде факултативно. Сега, на чл. 96 да се допусне слѣдующото изменение: „Допуска се внасянето на излишците отъ бюджетите на изборните учрѣждения, както и фондовете, които притежаватъ, въ кредитните кооперативни сдружения“. Когато въ единъ общински бюджетъ има излишци 100 или 500 л., прѣди да отидатъ при Земледелската банка или въ друга банка, да внасятъ въ селото тѣзи пари, ако кооперацията има нужда и ако общината пожелае. По такъвъ начинъ ще се избѣгне именно това прѣнасяне на суми въ много мѣста да отиватъ къмъ банките и по-нататъкъ да бъдатъ връщани. Азъ мисля, че това ще бъде отъ извѣстна полза за общините, защото тази комиснона по прѣхвърлянето на парите отъ едно учрѣждение въ друго и връщането имъ обратно, да излизатъ отъ селото и да се върнатъ отъ банката пакъ тамъ, ще остане въ полза на самия бюджетъ, защото ще получатъ отъ кооперацията по-голяма лихва, отколкото отъ Земледелската банка.

Прѣдседателъ: Има думата г. министърътъ на правосъдието.

Министър Х. Славейковъ: Азъ мисля, че по чисто формални причини не можемъ да се съгласимъ нито съ прѣдложението на г. Недѣлчо Георгиевъ, нито съ онова на г. Рашко Маджаровъ. Ако ние бихме присла тая редакция на закона, то бихме и отменили същевременно, ако не изрично, то поне факултативно, онѣзи учрѣждения, които разполагатъ съ тѣзи суми. А азъ мисля, че подобно едно отменяване ние не бихме могли да направимъ, безъ съгласието на съответните министри — на министъра на вътрѣшните и тоя на външните работи. Ето защо, азъ възставамъ противъ подобно изменение, като напълно съмъ съгласенъ съ изменението, което прѣдлага г. министърътъ на финансите.

Р. Маджаровъ: Г. министре! Една поправка искамъ да направя. Тамъ е важенъ правилникътъ.

Прѣдседателъ: Има думата г. Димитър Драгиевъ.

Д. Драгиевъ: Г. г. народни прѣдставители! Прѣдложението, което правятъ г. г. Недѣлчо Георгиевъ и Рашко Маджаровъ е толкова умѣстно, щото чудно ми е, какъ г. министърътъ се обявява противъ него. Г. министърътъ на финансите каза, че Земледелската банка, дѣто са внасяни досега тѣзи излишци, е едно учрѣждение, на което срѣдствата принадлежатъ на повечето хора, на земледѣлското съсловие, на народа, както каза той, а нѣкъ едно кооперативно сдружение може да се състои само отъ 10, 15 или 20 души и, слѣдователно, не прѣдставлява по своята сжщность такава сериозна гаранция за сумите, които биха се внесли въ него, отколкото онова учрѣждение, каквото е Земледѣлската банка. Азъ съмъ съгласенъ, че може да има слаби и неукрѣпени още кооперации — кооперации съ малобройни членове, които найстина не прѣдставляватъ здраво и сигурно мѣсто за помѣщаването на онѣзи обществени срѣдства, за които е рѣчь сега — но ще се съгласи и г. министърътъ на финансите, че надлежните обществени органи, които отговарятъ за съхранението на тѣзи обществени срѣдства, въ такъвъ случай тѣ няма слѣпешкомъ да внасятъ тѣзи срѣдства въ извѣстна кооперация, а ще ги внасятъ само тогава, когато тая кооперация прѣдставлява надлежна гаранция за сумите, които тѣ иматъ да внасятъ. Прави биха били г. г. министрите, ако ние бихме искали туй да бъде задължително, непременно тамъ да бъдатъ внасяни тѣзи суми, но остане на тѣзи обществени органи, били тѣ училищни, били тѣ черковни настоятелства, или нѣкъ общински управления, тѣ да направятъ прѣцѣнка, кадѣ да ги внасятъ. Нека тая прѣцѣнка да не я правимъ ние тукъ, въ камарата, да кажемъ непременно тѣзи излишци да бъдатъ внасяни въ Земледѣлската банка или въ Спестовната каса. На едното мѣсто, мисля, имъ даватъ 2%, на другото — 4%. Оставете и на тѣзи хора да помислятъ съ своя умъ. Тѣ не ще отидатъ току-така да разпилѣятъ тия срѣдства — да ги вложатъ въ едно несигурно мѣсто. Оставете ги да си направятъ сметката: нѣкои отъ тяхъ, ако искатъ да вложатъ капиталите си въ Спестовната каса, нека тамъ да ги вложатъ; нѣкои които искатъ да ги вложатъ въ Земледѣлската или въ Народната банка, нека тамъ ги вложатъ; но онѣзи отъ тяхъ, които виждатъ, че кооперациите — дѣто е речено, тѣ са прѣдъ носа имъ — прѣдставляватъ достатъчно здрава гаранция за тѣзи излишци, оставете ги, ако тѣ желаятъ, да ги внасятъ тамъ. Ще се съгласите, г. министре, че има нѣкои кооперации у насъ — ако не всички, съ течение на врѣмето надѣвамъ се, че ще станатъ повечето такива — които да прѣдста-

вляват хемъ достатъчно гаранция за всѣкакви срѣдства, които биха се внесли въ тѣхъ, хемъ, отъ друга страна, по своя съставъ, да отговарятъ, до голѣма степенъ, на състава на общината. Има и днесъ кооперации, дѣто болшинството отъ селянитѣ, да не кажа цѣлото село, сж тѣхни членове. Значи, тѣхнитѣ срѣдства принадлежатъ на селото; кооперацията принадлежи на селото; защото вие не искате да дадете възможност на тѣзи хора, по свое усмотрѣние, и за своя полза, и за обща полза, и за своя леснота, да внасятъ тѣзи суми въ мѣстната кооперация, а обязательно ги пращаме да вървятъ въ Земледѣлската банка? Азъ мисля, че сега още повече има основание да излѣземъ съ такова едно искане, като виждаме, че и самиятъ министъръ на правосъдието внася нѣкои подобрения, чрѣзъ този проектъ, относително ревизията на кооперативнитѣ сдружения; ревизията става нѣкакъ по-наложителна, по-строга и, слѣдователно, гаранцията за паричнитѣ срѣдства, които ще се влагатъ въ тѣзи сдружения расте, а не се намалява.

Г. министърътъ на правосъдието казва, че надлежниятъ законъ за селскитѣ общини съдържа постановление, което е противно на това, което ние бихме вложили тукъ. Нѣкои господа отъ нашата група, както и г. Маджаровъ, твърдятъ, че това нѣщо, за което спомена г. министърътъ на правосъдието, именно, дѣ трѣбва да се внасятъ подобни бюджетни излишъци, не е постановление на закона за общинитѣ, ами е постановление на правилника за счетоводството и дѣловодството въ селскитѣ общини, и ако ние тукъ, Народното събрание, не можемъ да отмѣнимъ едно постановление на единъ правилникъ, азъ не зная, какъ да оставя онай прословута поговорка, която г. Мирски тѣй често обича да казва, че английскиятъ парламентъ могълъ всичко да направи, само мъжа на жена не могълъ да направи и обратното. (Смѣхъ) Та, даже и да не бѣше въ правилника, ами въ самия законъ за общинитѣ, пакъ това не свързва нашитѣ раѣцъ да впишемъ едно постановление тукъ, когато виждаме, че то е отъ полза. Ама г. министърътъ на вътрѣшнитѣ работи го нѣмало. Азъ не зная защо го нѣма; ако той е въ министерската стая, може да се повика; ако е нѣкъдѣ по прѣдизборна обиколка, отсъствието му не врѣди — ние ще можемъ да свършимъ работата си и безъ него.

Азъ мисля, че ние още повече сме улеснени да вмѣстимъ тукъ тази редакция, това прѣдложение, защото и самиятъ г. министъръ на вътрѣшнитѣ работи е внесълъ въ Народното събрание единъ законопроектъ за измѣнение на закона за градскитѣ и селски общини. Даже и тамъ да бѣше туй хубаво прѣдложение, ако то съществуваше въ закона за общинитѣ — фактътъ е, обаче, че тамъ не съществува — пакъ щѣше да бѣде отмѣнено, ако не тази година, то друга година. А фактически ние сега, съ вмѣстването на това прѣдложение тукъ, ще го отмѣнимъ. Щомъ, г. г. народни прѣдставители, ние сме рѣшили да направимъ, чрѣзъ този законопроектъ, тѣй да се каже, една ревизия на закона за кооперативнитѣ сдружения, нека не пропусчаме случая да направимъ тая полезна реформа. Азъ мисля, че нито народното прѣдставителство, нито г. министърътъ на правосъдието трѣбва да изпущатъ сгодния случай да вложатъ и това добро положение въ закона за кооперативнитѣ.

Прѣдседателъ: Има думата г. Никола Коларовъ.

Н. Коларовъ: Г. г. народни прѣдставители! При разискването на закона за Централната кооперативна банка, азъ имахъ случая да се изкажа относително въпроса за непротестирането на записитѣ при кооперативнитѣ сдружения. Понеже въпросътъ за точното изплащане на падежитѣ задълженията на длъжнитѣ при кооперативнитѣ сдружения играе много

голѣма роль за дисциплината на кредита, опасявамъ се, че когато вие дадете право да не се протестира въ полицитѣ, съ туй ще направите една голѣма грѣшка, въ смисълъ, че никой нѣма да обръща внимание на падежитѣ, защото кооперацията има едно възпитателно значение за длъжнитѣ-кооператори: да бждатъ точни въ изплащанията си, да изплащатъ въ срока; а щомъ като вие оставите да не се протестира въ полицитѣ, ще имъ дадете възможностъ единъ денъ да не обръщатъ внимание на падежа и съ туй ще опорочите самички добрата стойностъ на портфейла на тѣзи кооперации. Като съзнавамъ напълно, че е много трудно да отиде единъ членъ въ града или прѣдъ сѣда да протестира своитѣ записи, съгласявамъ се, че тѣ не трѣбва да бждатъ протестирани прѣдъ сѣдебнитѣ власти, но нищо не прѣчи, за да се докаже, че това не е редовно, да има и наказателна разпоредба, съ която да се опрѣдѣли една малка глоба за ония полици, които не сж били изплатени на падежа. Ето защо, азъ прѣдлагамъ да си остане членътъ тѣй, както си е — да не бждатъ протестирани полицитѣ — обаче, за всѣки единъ неуреденъ записъ да се туря една глоба отъ 5 л., или 2 л., колкото искате, за въ полза на кооперацията. Съ туй ще заставимъ длъжнитѣ да дохождатъ на падежа да уреждатъ записитѣ си; иначе, страхъ ме е, че никой нѣма да обръща внимание на падежа. Това, което прѣдлагамъ, е въ интереса и на самитѣ кооперации, и на самитѣ длъжници. Не единъ пътъ ви казахъ, че щомъ длъжникътъ знае, че полицата ще мине, безъ да бѣде протестирана, или безъ да плати глоба, той ще забрави да я изплати наврѣме, а длъжността е на кооперативитѣ да поддържатъ дисциплина. Това бѣше първиятъ въпросъ.

Вториятъ въпросъ е относително влоговетѣ. При всичко че азъ съмъ партизанитъ на туй: колкото е възможно, повече влогове да има въ кооперацията, обаче, опасявамъ се — особено въ първо врѣме, като видѣхъ отъ досегашното съществуване на кооперативитѣ въ България, че тѣхнитѣ капитали сж почти имобилизирани, защото почти всички даватъ пари съ тримѣсеченъ срокъ, а, въ сжщностъ, и слѣдъ три години не могатъ да си ги взематъ — опасявамъ се, казвамъ, че когато допуснете безсрочни влогове, и особено по-голѣми, ще поставите самата кооперация въ трудно положение. За туй одобрявамъ принципа за приемането на влогове, както се изказа и г. Хаджисвѣ, но само срочни, а не и безсрочни, защото, когато влогътъ е сроченъ, кооперацията ще знае, кога ще ѝ поискатъ сумата, но когато е безсроченъ, както има партизански страсти въ селата, ако едно лице днесъ вложи въ кооперацията 15.000 л., може да се яви подиръ три дена и да каже: „Дайте ми паритѣ назадъ“.

Тѣй щото, азъ съмъ съгласенъ, първо, протестирането да не бѣде сѣдебно, но за всѣка неуредена полица да се взема една глоба отъ 3 л. за въ полза на кооперацията и, второ, въ случай че се приематъ влогове, да се приематъ само срочни, а не и безсрочни.

Прѣдседателъ: Има думата г. Александъръ Екимовъ.

А. Екимовъ: Г. г. народни прѣдставители! Колкото се касае до въпроса: да се допусне да не се протестира въ полицитѣ на кооперативнитѣ сдружения, това е много право нѣщо. Право е, отъ тази точка зрѣние, защото знаете, че кооперативнитѣ сдружения ще бждатъ повече въ селата, а споредъ търговския законъ, протестътъ се извършва прѣдъ надлежния нотариусъ въ окръжното сѣдилище или прѣдъ мировия сѣдия, който изпълнява тая служба, значи, селскитѣ кооперации нѣматъ възможностъ да изпълняватъ това прѣдписание на закона.

Справедливо е също да се изхвърли и „земледѣлското кредитно“ дружество, защото се разбират всички кооперативни кредитни сдружения.

Права е, обаче, забѣлжката на г. Коларова, че все таки трѣбва да се нареди тукъ единъ товаръ за тѣзи лица, които не се погрижатъ да отидатъ своевременно да уредятъ задѣлженията си — защото азъ разбирамъ, че капиталътъ на едно кооперативно дружество не може да се имобилизира, само извѣстни членове да се ползватъ — тѣ трѣбва да държатъ смѣтка за падежа на своето задѣлжение, да погасяватъ, ако не цѣлото, то поне известна частъ отъ него, за да могатъ и други членове на дружеството да се ползватъ отъ капитала му. По този начинъ ще се даде възможностъ, тѣзи длъжници, които не обичатъ да си плащатъ дълга на врѣме, да се подканятъ.

Вториятъ капиталенъ въпросъ, който се повдигна тукъ набърже, е: да-ли да се допусне, щото изборнитѣ учрѣждения, църковнитѣ настоятелства и тѣмъ подобни да внасятъ своитѣ излишци въ кооперативнитѣ сдружения? Азъ мисля, че ние трѣбва всецѣло, категорично да се противопоставимъ на това, и то по тѣзи съображения. Първо, изборнитѣ учрѣждения, църковнитѣ настоятелства и т. н. трѣбва да внасятъ своитѣ пари тамъ, където нѣма никакъвъ процентъ на съмнѣние, че може да пропадне учрѣдението, въ което тѣ се внасятъ, и да се понесе нѣкакъвъ рискъ. Това е категорично нѣщо: ако ще би даже и съвсѣмъ безъ лихва, паритѣ трѣбва да се внасятъ въ едно такова учрѣждение, където нѣма никакъвъ рискъ. Кооперативнитѣ сдружения не прѣдставляватъ учрѣждения съ такава стабилностъ; едно кооперативно сдружение може да бѣде обявено въ фалитъ, може да спре своитѣ платки, може да направи конкордатъ и т. н., какъ вие бихте могли да се оправдаете, тогава, прѣдъ избирателитѣ, прѣдъ едно изборно учрѣждение, когато се случи едно такова нещастие, когато се нанесатъ пагуби? Още повече, г. г. народни прѣдставители, нека не се подхвърля тукъ, че тѣзи суми сѣ много малки. Азъ зная села, въ които се правятъ икономии отъ бюджета и се събиратъ суми по 20—30 хиляди лева, съ които ще се прави черква или училище; какъ вие можете да допуснете — па даже, ако щете, и факултативно — да може да се внася такава сума въ едно кооперативно дружество, което — ще ме извинятъ господата — може да се състои само отъ 10—15 души членове, кредитоспособността на които не отговаря на 1.000 или 5.000 л. Че това нѣщо е недопустимо. Когато земледѣлската кооперативна банка, която, по силата на закона, има всички привилегии, всички права на надзоръ, когато ще кредитира едно кооперативно дружество, има голѣми инквизиции, които ще трѣбва да се приложатъ, за да може кооперативното дружество да се одобие съ срѣдства отъ нея, какъ ще допуснете, какъ ще отворите тия врата, които ще дадатъ възможностъ на извънредно голѣми произволи, на извънредно голѣми злоупотрѣблениа? Нека господата не бързатъ. Дѫже врѣме, когато кооперативитѣ у насъ ще се поставятъ на такава здрава почва, да може да се направи и такава една малка отстъпка въ това отношение.

Второ, г. г. народни прѣдставители, внасянето на тѣзи пари въ Земледѣлската банка не изисква голѣми формалности. Ако вземете да прѣгледате материята, която се урежда съ закони по изтеглянето на тѣзи пари, вие ще видите тамъ вече купъ формалности: не може кредитното учрѣждение, не може секретаръ-бирникътъ или касиерътъ на църковното настоятелство току-тъй да отиде въ Земледѣлската банка и да каже: дайте ми 20—30 хиляди лева влогове, които вчера оставихъ, да си ги взема сега; трѣбва да се изпълнятъ редъ формалности: да бѣде прѣдвидѣна сумата въ идущия бюджетъ, този бюджетъ да бѣде утвърденъ, да има постановление отъ

общинския съвѣтъ и т. н. — редъ формалности, които може да се съблюдаютъ само отъ персонала на Земледѣлската банка, защото тамъ се прѣдполага, че има персоналъ, който стои на много по-висока степенъ на подготовка и може да понесе всичката отговорностъ, ако направи нѣкои грѣшки и нарушения. Но, г. г. народни прѣдставители, кажете, може ли това да се спазва отъ единъ касиеръ на кооперация? Вие ще дойдете да натикате хората въ ямата; ще станатъ партизански работи.

Отъ земледѣлската група: А-а-а!

А. Екимовъ: Да, да! Ще отиде секретаръ-бирникътъ при касиера на кооперацията — защото канцеларията на кооперацията се намира въ общинското управление — и ще каже: „Я дайте 500—1.000 л., защото трѣбватъ за една работа“, онзи човѣкъ ще се подлѣже и утрѣ ще отиде подъ отговорностъ. Тия нѣща по никой начинъ не бива да се допуснатъ: ще има партизанство.

Друго, г. г. народни прѣдставители. Недѣйте мисли, че тѣзи суми, които сѣ внесени въ Земледѣлската банка, сѣ такава маловажна работа, че току-тъй можемъ сега мимоходомъ да вземемъ едно законоположение, за да липимъ Земледѣлската банка отъ тѣзи срѣдства. Тия суми вълизатъ, може-би, на стотини хиляди, може-би, на милиони. Когато задѣлжавате Земледѣлската банка да даде единъ грамаденъ капиталъ за основенъ капиталъ на Кооперативната банка, вие не мислите ли какви задѣлжения има още тази Земледѣлска банка? Ами че тя за дълго врѣме още ще услужва нуждитѣ на нашето земледѣлско население въ кредита, за дълго врѣме ще услужва, и можете ли така мимоходомъ да отидите да кажете: ще отнемемъ тия влогове отъ Земледѣлската банка и ще дадемъ право да се внасятъ въ Кооперативната банка. Ако искате да прѣдприемете тия мѣрки, трѣбва, прѣди всичко, да мислите съ каква частъ ще нахърните капитала на Земледѣлската банка, и да търсите начинъ да можете да попълнитѣ тая празнота отъ друго мѣсто. Ето защо, азъ се изказвамъ категорично противъ това нѣщо, което се иска да се прокара, защото съ него, добръ запомнете, вмѣсто да изпишемъ вежди, ще извадимъ очи. Нека не отиваме така да законодателствуваме, бърже и контрабанда.

Прѣдседателъ: Има думата г. Кръстьо Мирски.

Н. Мирски: Това, което се прѣдлага, най-напрѣдъ, не му е тукъ мѣсто, . . .

Докладчикъ В. Милевъ: Да.

Н. Мирски: . . . защото гл. VIII говори за привилегии. Ние не можемъ тукъ да рѣшаваме, дѣ да си влагатъ паритѣ нашитѣ обществени учрѣждения. Това може да се рѣши въ тѣхнитѣ закони, а така също въ закона за Земледѣлската банка, или Народната банка, като се опрѣдѣли да даватъ по-голѣмъ процентъ лихва на тѣзи обществени учрѣждения. Ако е въпросъ за самоуправление, тукъ нѣма въпросъ за самоуправление. Тая работа можемъ да уредимъ, когато правимъ закони за общинитѣ и окръжнитѣ съвѣти, а не тукъ. Понеже въпросътъ е за привилегии и понеже не можемъ тукъ да правимъ тая наредба, не ѣ мѣстото тукъ, азъ моля да миномъ понататъкъ.

Моля г. докладчика да замѣни думата „аналогично“ съ „съгласно“, както е и прието отъ комисията.

Прѣдседателъ: Има думата г. Александъръ Стамболийски.

А. Стамболийски: Г. г. народни прѣдставители! Азъ подкрѣпямъ мнѣнието на г. Драгичева и Маджа-

рова по двѣ съображения. По финансово съображение, отъ което становище тѣ застъпиха това гледище, и отъ демократично съображение. Азъ не бихъ желалъ по такъвъ начинъ ние да овързваме общинитѣ и черковнитѣ настоятелства, да ги задължаваме единъкъдъ си да внасятъ своитѣ спестени срѣдства. Защо дотамъ да отиде ржката на държавната властъ? Защо не дадете свобода на общинитѣ, поне съ тия излишъци, които сж спестили, да разполагатъ, да ги внасятъ тамъ, където тѣ желаятъ; защо ги задължавате непрѣмѣнно да отиватъ въ Земледѣлската банка?

Я. Поповъ: Финансова политика.

А. Стамболийски: Г. Маджаровъ казва: нѣма да ги задължимъ да ги внасятъ непрѣмѣнно въ кооперациитѣ, но нека разширимъ тѣхнитѣ права да ги внасятъ тамъ, където тѣ намѣрятъ за по-угодно.

Г. г. народни прѣдставители! Г. Екимовъ, като прѣдставителъ на капиталиститѣ въ България, се опасява, че кооперациитѣ не били сигурни.

А. Екимовъ: Хайде-де-е-е! Нерденъ-нерее „прѣдставителъ на капиталиститѣ“? Това е голѣма честъ, която ми правишъ.

А. Стамболийски: Азъ го увѣрявамъ, че въ бѣдѣже, ако проучи по-добрѣ, какъ сж образувани тѣзи селски кооперации, всичкитѣ свои спестени пари ще ги пласира тамъ, защото нѣма по-гарантирано мѣсто отъ тѣзи кооперации.

А. Екимовъ: То е въпросъ още.

А. Стамболийски: 20—30 души гарантиратъ за тия пари прѣдъ касата съ цѣлия си имотъ, съ всичко, което иматъ на този, който си вложи паритѣ тамъ. И банката срѣщу 20—30 хиляди лева капиталъ или гаранция дава 2—3 или 5 хиляди лева. Нѣма по-добра гаранция за капиталиститѣ, но тѣ още не сж разбрали основитѣ, организацията на тия сдружения. Азъ вѣрвамъ, че за въ бѣдѣже тѣ ще почнатъ тамъ да влагатъ своитѣ капитали, но понеже сега тѣ иматъ другъ интересъ — да не сжществуватъ тѣзи дружества, ние пѣкъ да се помжчимъ да увеличимъ тѣхнитѣ привилегии докато закрѣпнатъ, до момента поне, докогато тия капиталисти съзрятъ, че дружествата ще бѣдатъ единъ добри гнѣзда за пласиране на тѣхнитѣ капитали.

И така, г. г. народни прѣдставители, азъ моля г. министра на финанситѣ и г. министра на правосъдието да се съгласятъ — нѣма нищо пакостно да направятъ; разширяватъ автономията на общинитѣ и на черковнитѣ настоятелства — щото общинитѣ, ако желаятъ да пласиратъ тамъ капиталитѣ си, да ги дадатъ, но не ги задължаваме непрѣмѣнно да правятъ това. Ще се случи едно цѣло село да бѣде въ кооперацията — и това е асѣлж желанието на всички тѣзи, които сж пригърнали идеята за кооператизма: всичкитѣ селяни да участвуватъ въ живота на кооперацията съ изключение на онѣзи, разбира се, които иматъ явно противорѣчущи интереси, като лихваритѣ; но единъ день, дай Боже, тѣзи кооперации да унищожатъ самото лихварство, да принудятъ и лихваритѣ, заедно съ другитѣ селяни, да влѣзатъ въ кооперациитѣ — та, казвамъ, болшинството въ селото, или цѣлото село участвува въ кооперацията, защо сега да му отнемате правото да си вложи въ кооперативната каса излишъцитѣ отъ черковния и общинския бюджетъ? Нека има туй право. Че туй право го имаше въ турско врѣме, защо искате да му го отнемете чрѣзъ нѣкакъвъ правилникъ или окръжно, задължително за общинитѣ? Туй не е справедливо. Най-послѣ, г-да, недѣйте забравя, че тѣзи дружества се ревизиратъ и ще бѣдатъ ревизирани много добрѣ отъ Земледѣлската и Кооперативната банки. Тукъ се

дава възможность и на сѣда и на Кооперативната банка, и на Земледѣлската банка, и на правителството да ревизира. А когато членоветѣ отгварятъ съ цѣлия си имотъ за тѣзи капитали, които сѣ влагатъ въ тия кооперации, тѣ си отварятъ очитѣ. Ние желяемъ, даже, не единъ пътъ въ годината, г. Екимовъ, а прѣзъ три мѣсеца да се ревизиратъ тия дружества — да бѣде усиленъ контрольтъ; защото, който участвува въ тия кооперации, ще види, че не отъ нѣкаква злоумишленость се правятъ погрѣшки, а отъ незнание. Единъ недѣжъ иматъ само тия кооперации, че нѣматъ още опитни ржководители, опитни касиери, дѣловодители, но полека-дека съ развитието, послѣ съ образуването на отдѣлни курсове по счетоводството тѣзи хора ще могатъ да станатъ добри ржководители; не страдатъ само кооперациитѣ отъ не добри счетоводители, отъ не добри касиери-дѣловодители; страдатъ почти всички учрѣждения. Вие виждате завчера какъ се критикуваше нашиятъ бюджетъ, нашето бюджетно управление. Между другитѣ причини за това е липсата на добри книжководители, на добри ржководители. Отидете въ желѣзнопѣтното ни дѣло, по гаритѣ, дѣто се водятъ книжа, тамъ ще видите още бакалски тефтери, много лошо счетоводство. Това е поради липсата на счетоводители, и добрѣ ще бѣде правителството да помисли по този въпросъ, какъ да усили тия курсове по счетоводството, за да се създадатъ такива хора и да не се поскъпва този трудъ, защото знаете, че счетоводителскиятъ трудъ днесъ най-много се цѣни, защото го търсятъ и търговскитѣ кантори, и Земледѣлската банка, и Народната банка, и държавата и пр.

Прѣдседателъ: Има думата г. Славчо Тенчовъ.

С. Тенчовъ: Г. г. народни прѣдставители! Настоящиятъ въпросъ, който ни занимава, се касае до внасяне излишъцитѣ отъ общинскитѣ и черковнитѣ бюджети въ райфайзеновитѣ кооперативни учрѣждения. Кolkото се касае до въпроса за сигурността на тѣзи учрѣждения, азъ, макаръ и да не съмъ членъ на никое дружество, не мога да се противопоставя на туй, доколко тѣ прѣдставляватъ здрави гаранции; азъ мога да ги похваля, защото съмъ билъ въ течение на тѣхнитѣ работи и съмъ слѣдилъ и зная съ какво гарантиратъ срѣщу кредититѣ, които имъ се отпусчатъ отъ нашитѣ кредитни учрѣждения. Струва ми се даже, че при тѣхъ сж заложени имоти за милиони, а е отпуснатъ кредитъ $\frac{1}{10}$ или $\frac{1}{100}$ отъ стойността на тия имоти.

А. Стамболийски: $\frac{1}{5}$.

С. Тенчовъ: Така щото, за тѣхнитѣ гаранции азъ ни най-малко не се съмнѣвамъ.

Но като се размисля върху този въпросъ, който ни занимава, иде ми на умъ слѣдующето. Г. Драгиевъ казва: „Какъ така, въ една община, дѣто живѣятъ почти повечето или половината отъ членоветѣ на кооперативното дружество, не допускате, щото излишъцитѣ отъ общинскитѣ бюджети или отъ тия на черковнитѣ настоятелства да се внасятъ въ касата на кооперацията?“ Справедливо нѣщо. Но азъ мисля слѣдующето. Тѣзи райфайзенови дружества, когато се образуватъ, не се образуватъ изеднѣжъ. Напр., въ една община, дѣто има 100 души, нѣма да се запишатъ за членове на това дружество 50 души изеднѣжъ, а постепенно; първомъ се записватъ 25. Въ общинския или черковния бюджетъ сж спестени изгѣстни суми за водоснабдяване, за постройка на нова черква или за поправка на сжществующата. Тукъ стана рѣчь да се внасятъ тия излишъци въ мѣстнитѣ дружества. Да положимъ, че тѣ се внесатъ. Постепенно числото на членоветѣ на това дружество отъ 25 нараства на 50—60 души. По-рано е било взето рѣшение за спестяването на тѣзи излишъци съ цѣль

да се снабди общината съ вода или да си направи или поправи черковата. Но щомъ членоветъ на дружеството достигнатъ до 60 души, понеже въпроситъ, дали да се построи черкова, да се поправи сѣществуващата, или да се снабди общината съ вода, сж въпроси, които се рѣшаватъ чрѣзъ референдумъ, който създадохме миналата година съ законъ, излиза, че тѣзи 60 души, членове на райфайзеновото дружество, които съставляватъ повече отъ половината членове на общината ще могатъ да изиграятъ една роля: да се противопоставятъ на референдума, въ какъвто случай не ще може да се постигне цѣльта на ония членове, които първоначално сж ратували за спестяване на сумата. Та, менъ ми се струва, че не е добръ да вземемъ такова рѣшение, а да оставимъ това, както си е. Райфайзеновитъ дружества ще бждатъ удовлетворявани съ кредитъ; нѣма защо да ламтимъ да вземаме общински суми; даже, както каза г. Коларовъ, съ опрѣдѣленъ срокъ ако сж — иди-дойди, но ако сж безъ опрѣдѣленъ срокъ, може да дойде таквъ моментъ, че да пострада самото дружество. Та азъ желая да не се занимаваме съ тая материя, защото струва ми се, че не е въ интереса нито на самитъ общинари, нито на самитъ райфайзенови дружества, понеже ще взематъ да играятъ роля въ изборитъ даже.

Прѣдседателъ: Има думата г. Недѣлчо Топаловъ.

Н. Топаловъ: Г. г. народни прѣдставители! При все че желаехъ да се резервирамъ по този въпросъ, . . .

А. Екимовъ: Защо?

Н. Топаловъ: . . . обаче дойдохъ до убѣждение, че ще трѣбва да се хвърли още малко свѣтлина върху него, за да можемъ да вземемъ едно най-правилно рѣшение. Напълно поддържамъ мнѣнието, че ние ще трѣбва да дадемъ нѣкакви привилегии на тия кооперативни сдружения, въобще да засилимъ, да дадемъ единъ по-силенъ тласъкъ, насърчение, разбира се, на икономическото положение на населението. Тѣй, обаче, както прѣдлага г. Маджаровъ, и тѣй, както мисли г. Стамболийски, азъ не бихъ се съгласилъ, и не мога да се съглася, освѣнъ по ония съображения, които се изтъкнаха тукъ и отъ г. Екимова, и отъ други, но и отъ самото разбиране или самото вдѣлбочаване на операциитъ, които ставатъ при едно кооперативно сдружение. Тѣ сж тѣй сложнички, че много повече ще замедлятъ и ще спъватъ развитието на самата кооперация, отколкото да й дадатъ единъ тласъкъ напредъ. Операциитъ общо въ едно кооперативно сдружение ние ги изреждаме въ закона. Тия операции изискватъ извѣстни формалности, обаче, не изискватъ задължения такива, каквито можемъ да искаме ние и каквито имаме и изискваме въ специалнитъ закони отъ общественитъ и държавни учрѣждения, които се занимаватъ съ тия операции. Случай е, напр., съ Народната и Земледѣлската банки. Тамъ, ние, освѣнъ че искаме подготвени хора за техническата работа, ние искаме отъ тѣхъ и малко банковъ, спекулативенъ духъ. Това у нашитъ села, у нашитъ дружества го нѣма и не може да го има скоро. Ето защо, при единъ случай само, ако вземемъ единъ примѣръ, ще се натъкнемъ на факта, че ще бжде неумѣстно да накараме общинитъ да даватъ своитъ излишъци въ тия кооперативни сдружения. Единъ примѣръ само ще може да ни послужи за обяснение. Имаме таквъ единъ случай: едно кооперативно сдружение има, да кажемъ, за 100 хиляди лева имотъ, членоветъ, собствено, притежаватъ едно имотно състояние отъ 100 хиляди лева. Кооперативната банка или пъкъ Земледѣлската банка, въ които се кредитиратъ, ще имъ дадатъ 12 или 15,

най-много 25 хиляди лева кредитъ, да кажемъ. 25 хиляди лева банковъ кредитъ е цѣлятъ, съ който разполага кооперацията, защото нашитъ кооперативни сдружения въ селата и навсѣждъ сж поставени така, щото тѣ не могатъ да иматъ по-голямъ кредитъ. Тѣ изтеглятъ още въ първо врѣме своя кредитъ, който имъ е отпуснатъ отъ банката. И това е обикновеното. И ако вземете баланса на всѣко едно кредитно сдружение, вие ще се увѣрите въ това, вие ще видите, че абсолютно цѣлятъ кредитъ, отпуснатъ отъ банката, е имобилизиранъ. Вие давате право на общината, по натиска на самитъ селяни, повече по необходимата нужда да не ходятъ далечъ отъ селото да влагатъ своитъ излишъци, които прѣзъ 2—3—4 години се набиратъ до 7—8—10 хиляди лева, или специалнитъ фондове, които служатъ било за павиране на улици, било за прокарване на водопроводи или други нужди, които фондове тоже се набиратъ на около 10 хиляди лева, давате, казвамъ, право на общината да ги влага въ касата на кооперативното дружество. Дойде редъ, когато общината иска да строи и трѣбва да изтегли единъ фондъ, който е нуженъ прѣзъ тая година. Какво става? Вложената сума отъ излишъка на общината, или вложениятъ фондъ въ кооперативното дружество не може да се плати отъ послѣдното. Защо? Само заради туй, защото кредитътъ е изчерпанъ. Всичко това е пласирано, имобилизирано. Докажда общината и казва: „Дайте ми пари тая година непрѣмънно“, и тѣ нѣматъ кредитъ, трѣбва да искатъ отъ Кредитната банка да имъ откриятъ новъ кредитъ — дали отъ Кредитната или отъ Земледѣлската или Народната банки, това е безразлично — та, слѣдователно, или ще трѣбва да искатъ увеличение на свои кредитъ, за да взематъ пари да изплатятъ влого на общината, или ще трѣбва да събиратъ отъ своитъ членове, за да могатъ да изплатятъ срочното свѣдѣтелство. Ето защо азъ мисля, че е необходимо да се извършва такава банкова операция отъ подготвени хора, обаче, въ нашитъ села единъ касиеръ, единъ прѣдседателъ на кооперативното дружество, който е често пѣти учителъ или свещеникъ, не умѣятъ да извършатъ една такава банкова операция. Обаче въ нашето село единъ касиеръ, единъ прѣдседателъ, който е често пѣти учителъ или свещеникъ, свѣсѣмъ не умѣятъ да водятъ една банкова операция, и, слѣдователно, тѣ не могатъ да турятъ никой пѣтъ суми въ резерва, за да ги иматъ въ таквъ случай, когато този, който е пласиралъ суми, и му е станало нужда, ги поиска. Въ таквъ случай тѣ ще се натъкнатъ прѣдъ една дилема: или да поискатъ увеличение на кредита, или пъкъ да поискатъ събирането на своитъ вземания отъ своитъ членове, за да могатъ да погасяватъ това, което се иска насрѣща, което е било пласирано. Въ таквъ случай ние доказваме до едно положение критическо за самото дружество, и то ще трѣбва, ако ли банката не му отпусне кредитъ и ако членоветъ не могатъ да платятъ, да се обяви въ ликвидация, което е опасно. Моето най-добро желание е да дадемъ насърчение на тѣзи дружества, но прѣдъ опасността да не ги накараме да ликвидиратъ още въ първо врѣме, моето мнѣние е, да не имъ даваме такива суми, които сж доста крупнички, при това банково неумѣние на самитъ дружества. И азъ ви моля да не приемате това прѣдложение на г. Маджарова.

Прѣдседателъ: Има думата г. министърътъ на правосѣдието.

Министъръ Х. Славейковъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ мисля, че всички прѣприри по този въпросъ сж свършено излишни. Прѣди всичко, както вие виждате и както г. Драгевъ забѣлѣза, въпросътъ се урежда съ правилникъ, и ако досега този въпросъ се урежда съ правилникъ, оставете го и за въ бѣдѣще да се урежда пакъ съ правилникъ. Ако вие искате,

обаче, да се внесе той въ закона, не може да стане това съ настоящия законъ затова, защото той е отъ вѣдомството на Министерството на правосъдието, а пъкъ надзорътъ върху сумитѣ, които сж излишѣкъ, общински и църковни, е подъ чуждо вѣдомство. Оставете на тѣхъ да се разпореджатъ; иначе би могло да се допусне, че Министерството на правосъдието може да законодателствува по Министерството на външнитѣ работи, и обратно. Тѣй щото тукъ, въ настоящия законопроектъ, съвсѣмъ не му е мѣстото да се разрѣши този въпросъ; изоставете го, и да не се прѣпираме напразно, когато не е възможно да бжде прието и допуснато това въ този законъ.

(Прѣседателското мѣсто заема подпрѣседателътъ г. Никола Гимиджийски)

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. докладчикътъ.

Докладчикъ В. Милевъ: Г. г. народни прѣдставители! Като докладчикъ, позволете ми да кажа нѣколко думи.

Напълно се съгласявамъ съ онзи доводъ, който ви каза г. министърътъ на правосъдието — че при настоящия законъ не може да се обсъжда една материя, която не е подложена на разискване; съ туй се занимава законътъ за селскитѣ общини, законътъ за Земледѣлската банка и правилникътъ по приемане и раздаване на кредити.

Независимо отъ това, г. Мирски бѣ много правъ, като каза, че гл. VIII, отдѣлъ привилегии, отъ закона за кооперативнитѣ сдружения прави съвсѣмъ други разпореджания — третира въпроса за заложитѣ. Ние сме комисия по Министерството на правосъдието, сѣ юристи, и скапимъ за аналогичнитѣ постановления на всѣки единъ членъ и на всѣко разпрѣделение на закона на глави, и нѣма защо да вмѣкваме тукъ едно постановление, което нѣма нищо общо съ гл. VIII. Ето защо бихъ молилъ да не се съгласите съ прѣдложението, което се прави.

Отъ друга страна, така както се прави прѣдложението, да могатъ изборнитѣ учрѣждения да внасятъ вѣски само въ кооперативнитѣ сдружения, то е много неправилно, защото ще създаде много затруднения и много какави въ самитѣ общини. Може-би, въ общинския съвѣтъ да има кооператори, а други членове да не сж въ кооперацията; тѣ ще се каратъ кждѣ да се внасятъ остатъцитѣ — въ Земледѣлската или въ Кооперативната банки. Нѣма защо да ни е страхъ, ако капиталитѣ отъ вноскитѣ на тѣзи учрѣждения влизатъ въ Земледѣлската банка, защото единъ отъ лостовитѣ на Кооперативната банка е, безспорно, Земледѣлската банка: тя е, която субсидира Кооперативната банка и дава животъ на послѣдната. Естествено, нѣма защо и вие да искате да намалите ресурситѣ на тази банка съ нейнитѣ дългосрочни влогове отъ общинитѣ, за да бжде тя по-малко дѣеспособна въ раздаване на кредити. Ето защо, и отъ туй съображение, не бихъ могълъ да се съглася съ мнѣнието на г. Рашка Маджаровъ и моля г. г. народнитѣ прѣдставители да го отхвърлятъ.

Г. Коларовъ прѣдлагаше въ чл. 96 да се вмѣкне глоба на онѣзи длѣжници, които сж просрочили. Такава глоба може да бжде уредена само въ устава на кооперативитѣ; нѣма защо да създаваме тукъ такова задѣление, да ги стѣсняваме.

Азъ намирамъ, че е много разумно постановлението да не се протестирайтъ самитѣ полици, а всѣки трѣбва да знае, кога е неговиятъ падежъ, и да отиде да си плати. А за да си запази кооперацията правото на лихви, трѣбва да се каже, че даже и на непротестирани полици лихвата тече, защото могатъ да станатъ разни опущения, да не може да бждатъ протестирани полицитѣ, и по такъвъ начинъ да губи самата кооперация. Ето защо съ туй тоже нововведение,

което иска да направи г. Коларовъ, не съмъ съгласенъ.

Но азъ съмъ съгласенъ съ прѣдложението, което направи г. министърътъ на финанситѣ — отъ чл. 96 да се изхвърли думата „земледѣлскитѣ“ и да се изхвърли цѣлата забѣлѣжка.

Съгласенъ съмъ тоже съ мнѣнието на г. Мирски, вмѣсто думата „аналогично“, която е иностранна дума, да се пише „съгласно“, т. е. вмѣсто „се събиратъ аналогично“, да се пише „се събиратъ съгласно“.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля ония г. г. народни прѣдставители, които приематъ отъ § 19 чл. 96, съ измѣненіята, които се направиха сега при разискването, приети отъ г. докладчика, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Има направено прѣдложение отъ г. Рашка Маджаровъ, щото къмъ този чл. 96 да се внесе слѣдущата забѣлѣжка: „Допуска се внасянето на излишѣци отъ бюджетитѣ на изборнитѣ учрѣждения въ кредитнитѣ кооперативни сдружения“. Това е прибавката, която г. Маджаровъ иска да се направи къмъ чл. 96. Моля ония г. г. народни прѣдставители, които приематъ това прѣдложение, да си вдигнатъ ржката. (Малцинство) Събранието не приема.

Докладчикъ В. Милевъ: (Чете)

Чл. 97. По всички сѣдебни и изпълнителни дѣла кооперативнитѣ сдружения, които се кредитиратъ отъ Българската централна кооперативна банка, или отъ съюзи, които сж членове на тази банка, се прѣдставяватъ прѣдъ сѣдебнитѣ мѣста и лица отъ поменатата банка или отъ нейнитѣ прѣдставители — Българската народна и Българската земледѣлска банки.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Еньо Разпоповъ.

Д-ръ Е. Разпоповъ: Г. г. прѣдставители! Явно е отъ постановлението на този членъ отъ проекта, че цѣлата е била да се улеснятъ онѣзи сдружения, които сж далечъ отъ сѣдалището на сѣда, съ който ще иматъ работа. Такъвъ е и мотивътъ къмъ законопроекта. Земледѣлскитѣ сдружения ще се прѣдставяватъ по този редъ, за който е дума въ чл. 97. Това е въ интереса на самата работа. Но ако туй постановление се приложи и спрѣмо градскитѣ сдружения, тогава, намѣсто полза, ще има врѣда, защото, за да бжде прѣдставено или за да се водятъ сѣдебнитѣ работи на едно градско сдружение, туй сдружение, намѣсто направо да отиде къмъ сѣдебното мѣсто, ще трѣбва да се отнесе къмъ Кооперативната банка, да се върши прѣписка, съ една дума да се усложнява работата. Туй отъ формална страна. А по сѣщество даже самата сѣдебна работа на сдружението ще страда, защото ако сдружението се прѣдставлява само, чрезъ своя технически директоръ или друго ръководно лице, самата му работа ще бжде по-добре защитена, отколкото ако по този редъ се прѣдставлява. Ще се явяватъ въ повечето случаи да го защитаватъ нѣкакви книжовители на Земледѣлската и Народна банки. Книжовителътъ е едно посторонно лице, което не се занимава само съ туй, на което интересътъ на сдружението не е тѣй близъкъ, както е близъкъ на едно лице, което специално ръководи дѣлата на сдружението. Не ще съмнѣние, че така самата сѣдебна работа ще пострада.

Заради туй, безъ да искамъ да се измѣни постановлението на чл. 97, азъ ще моля както г. министра, тѣй и г. докладчика да се съгласятъ да се добави нѣщо, отъ което да се разбира, че градскитѣ сдружения могатъ да се прѣдставляватъ и да си ръководятъ сами сѣдебната работа. А за да стане туй, достатъчно е

да се прибавят към края на члена няколко думи: „когато сдебната работа има да се извършва извън сдебалището на сдружението“. Щом сдебалището на сдружението не е въ сдебалището на сжда, тогава ще се прѣдставлява по този редъ, а щом сдебалището на сдружението е въ сдебалището на сжда, въ който то ще има работа, тогава нека самото сдружение, чрезъ свой човѣкъ, си върши сдебната работа. И, казвамъ, затуй не се иска никаква особена поправка, освѣнъ да се прибавятъ тѣзи думи: „когато сдебната работа има да се извършва извънъ сдебалището на сдружението“. Та ще моля тази добавка да се приеме.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Георги Георговъ.

Г. Георговъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ съмъ съгласенъ да остане тѣй, както е прѣдвидѣно въ чл. 97. Кооперативнитѣ сдружения да се прѣдставляватъ отъ Кооперативната банка, когато въ тѣхното сдебалище нѣма сдебно учрѣждение, значи, когато сджилището е извънъ сдебалището на кооперацията. А когато има сджилище въ сдебалището на сдружението, да се застъпватъ сами, а не отъ Кооперативната банка, или отъ Земледѣлската или Народната банки.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Димитъръ Драгиевъ.

Д. Драгиевъ: Г. г. народни прѣдставители! Редакцията на чл. 97 е такава, че се разбира, че по сдебни дѣла кооперациитѣ ще бждатъ обязательно прѣдставлявани отъ Кооперативната банка, отъ нейнитѣ сдебни органи. Азъ мисля, че не трѣбва да правимъ такова голѣмо ограничение за кооперациитѣ. Щомъ прѣдвиждаме този членъ така, въ тая му редакция, ние ще дадемъ основание на Кооперативната банка да се снабди твърдъ прѣждевременно съ единъ голѣмъ адвокатски персоналъ, който, може-би, да не отговаря на дѣйствителнитѣ нужди. Отъ друга страна, могатъ да се намѣрятъ много кооперации, били тѣ селски или градски, които и чрезъ своитѣ управителни тѣла да могатъ доста добръ да защищаватъ своитѣ интереси прѣдъ сдебнитѣ власти. Защо да отиваме да ги ограничаваме, да имъ даваме за повѣреници едни чиновници, които не могатъ съ онуй присърце да проучватъ дѣлата и да ги защищаватъ? Азъ мисля, че ще бжде най-добръ, ако направимъ онуй, което, мисля, каза и г. Разпоповъ — да кажемъ: „могатъ да се прѣдставляватъ“, да се прибави думата „могатъ“. И мисля, че г. докладчикътъ ще бжде съгласенъ.

А. Екимовъ: (Къмъ г. докладчика) За да не се дебатира, кажи, че си съгласенъ.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. министърътъ на финанситѣ.

Министъръ А. Ляпчевъ: Г. г. народни прѣдставители! Колкото и да ви се види, странно, но азъ не мога да се съглася на това, и ето защо. Не е туку въпросъ за онова голѣмо опекунство, което кредиторътъ ще извършва спрѣмо клиента си, а е въпросъ за онази голѣма морална отговорност, която Кооперативната банка има спрѣмо кооперативнитѣ сдружения. Коя е тя? Тя се състои въ слѣдното: ако се допусне тази привидно много примамлива редакция, щото кооперативнитѣ сдружения да иматъ правото — слагамъ въпроса азъ — да бждатъ прѣдставлявани въ сджилищата отъ свои хора, дори въ случай, когато тѣзи сджилища се намиратъ въ мѣстото, дѣто е кооперативното сдружение, контролтъ на Кредитната банка е доста слабъ, колкото това да ви се

види странно. Той е слабъ въ двѣ направления: първо, въ направление на разходитѣ, които кооперативнитѣ сдружения могатъ да създаватъ за водене на процесъ; второ, контролтъ е слабъ по извѣстностъ на онуй, което става въ сдружението. Кооперативното сдружение по отношение на Кооперативната банка не е нищо друго, освѣнъ единъ агентъ на послѣдната, който агентъ дѣйствува отъ името на Кооперативната банка, който разполага съ капиталитѣ на Кооперативната банка и свърхъ това съ моралния кредитъ на Кооперативната банка, безъ които условия това кредитно сдружение едва-ли би могло да направи нѣщо. Това сж мотивитѣ à priori, които налагатъ единъ по-строгъ контролъ, едно по-голѣмо знание на работата.

Има и мотиви практически. Кои сж тѣ? Ако се приеме редакцията, че кооперативнитѣ сдружения могатъ да бждатъ прѣдставлявани и отъ Кооперативната банка, а да имъ се допусне и самостоятелно да се явяватъ прѣдъ сджилищата, това е голѣмъ, много голѣмъ въпросъ, да-ли управителнитѣ съвѣти на тѣзи сдружения нѣма да намѣрятъ смѣтка да се разтакатъ по сджилищата и да получаватъ подъ една или друга форма, макаръ да сж ограничени, дневни и пѣтни, да създаватъ процесъ по една или друга причина, и по този начинъ да докаратъ дружеството до едно положение, което нѣма да му донесе нищо добро.

Ето защо азъ моля народното прѣдставителство да бждемъ по-строги за ония сдружения, които сж членове на Кооперативната банка, не въ смисълъ да ги наказваме, а въ смисълъ контролтъ да бжде по-здравъ, тѣ да се прѣдставляватъ отъ Кооперативната банка. А азъ съмъ дълбоко убѣденъ, че тѣ ще намѣрятъ смѣтка да се прѣдставляватъ отъ нея и отъ агентитѣ ѝ, Земледѣлската и Народната банки, които ще служатъ на сдружението; тѣ нищо нѣма да губятъ, тѣ само ще спечелятъ. Може-би да стане слѣдното — нѣма да обиждамъ никого — че въ такъвъ случай юрисконсултитѣ на разнитѣ земледѣлски банки ще служатъ бесплатно по тѣзи дѣла на кооперативнитѣ сдружения, когато въ обратния случай тѣ ще трѣбва да търсятъ хора, на които да плащатъ разносикитѣ.

Г. Георговъ: Да се каже, че бесплатно ще вършатъ тая работа.

Министъръ А. Ляпчевъ: То се знае. Онзи юрисконсултъ е платенъ еднѣжъ и това е негова обязаностъ; ще ги защитава d'office.

Г. Георговъ: Да не би да кажатъ, че не щатъ.

Министъръ А. Ляпчевъ: Нѣма такова нѣщо.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Кръстьо Мирски.

К. Мирски: Обясненията, които даде г. министърътъ, сж прѣдстатѣчни, за да се убѣди всѣки, че трѣбва да гласуваме члена тѣй, както го е приела комисията.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Александъръ Екимовъ.

А. Екимовъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ мисля, че въ тая редакция, която е дадена на този членъ, въ дѣйствителностъ може да се мисли, че се принася нѣкоя полза, но вдругъ може да се нанесе голѣма врѣда. Не може Кооперативната банка, и Земледѣлската банка, и Народната банка да ставатъ такъвъ голѣмъ опекунтъ на кооперативнитѣ сдружения, защото, прѣди всичко, трѣбва да знаете, че тѣ сдружения отговарятъ най-напрѣдъ сами за себе си съ капиталитѣ на своитѣ членове, а щомъ като се

знае, че това е тъй, трѣбва да се даде малко право и на членоветѣ на кооперативното сдружение да могатъ честичко, когато се излагатъ интереситѣ му на рискъ въ това или онова направление, да помислятъ най-напрѣдъ тѣ сами за чергата си. Азъ бихъ съжалявалъ крайно, ако Кооперативната банка ще контролира туй кооперативно сдружение, само когато то отиде да я потърси да му защити нѣкое дѣло или да му изпълни нѣкое дѣло прѣдъ сѣдебния приставъ, да се научи, че има извѣстна сума батакъ, нѣкое вземане, което е рискувано, та да-ли ще се събере. Азъ бихъ желалъ контрольтъ на кооперативната банка да бѣде тъй широкъ и тъй ефективно упражняванъ, че, прѣди даже да дойде работата до сѣдъ, Кооперативната банка да знае положението на всѣка една кооперация. Вие казвате категорично, кооперацията трѣбва да бѣде прѣдставлявана отъ адвоката на Кооперативната банка, или на Земледѣлската или на Народната банки. Това е единъ пробивъ, защото съ какво вие гарантирате, че понѣкога интереситѣ на една кооперация не изискватъ да се взематъ такива бързи мѣрки, да се намѣри нѣкой по-специалистъ, по-способенъ адвокатъ, за да може да ги защити? Ние знаемъ кои сѣдебнитѣ чиновници на Земледѣлската банка, ние знаемъ, че земледѣлскитѣ банки, сами даже, когато иматъ да защитятъ свои по-сериозни дѣла, отритватъ своитѣ сѣдебни чиновници и търсятъ адвокати, да отидатъ да имъ защитятъ интереситѣ. Такъвъ е случаятъ и съ Народната банка, която има навсѣкждѣ юрисконсулти; и тя посѣща до адвокатитѣ. Защо да не давате това право на кооперациитѣ? Азъ намирамъ, че най-добра е редакцията, която се прѣдложи отъ г. Драгиева и отъ други оратори — „могатъ да се прѣдставляватъ“. Кооперативното сдружение ще има да разсѣждава, да размисля върху сѣдлката, когато ще отиде прѣдъ сѣда или прѣдъ сѣдебния приставъ, и ако намира доста гаранция въ Кооперативната, или Земледѣлската, или Народната банки, ще потърси нейния адвокатъ, нейната сѣдебна защита, а инакъ да може то само да си условва адвокатъ. Защо искаме да настояваме, че контрольтъ на Кооперативната банка може да се разпространява до хода на кооперациитѣ на сдружението? За да не става никакъвъ рискъ. Но въ послѣдствие рискътъ пада на гърба на тѣзи, които сѣ членове на кооперативното сдружение. По никакъвъ начинъ не трѣбва да го ограничимъ, защото това, което гонимъ съ това ограничение, може да даде противни резултати. Азъ знаа често, отъ нехайство, на чиновницитѣ на Земледѣлската банка, занемаряватъ нейнитѣ дѣла. Даже сѣдебнитѣ пристави ги увѣдомяватъ: еди-кой си денъ, ще се продава имотътъ на еди-кого си вашъ длъжникъ, а слѣдъ като се продаде имотътъ и хората си взематъ паритѣ, тогава сѣдебниятъ чиновникъ на Земледѣлската банка се усѣща, че банката имала да взема пари и отива да ги търси, да си запази интереситѣ. Вие съ това затваряте вратата, да не може прѣдставителтъ на кооперативното сдружение да отиде при сѣдебния приставъ или прѣдъ сѣда да защити интереситѣ на сдружението. Това е смислото и съ Народната банка. Дайте право на кооперативнитѣ сдружения да прѣцѣнятъ, ако намѣрятъ, че тѣхнитѣ интереси ще бѣдатъ добръ защитени отъ адвокатитѣ на Кооперативната, Земледѣлската или Народната банки, да идатъ да ги потърсятъ; но ако видятъ, че има нехайство, че има натрупана работа — отговорността ще се струпа върху тѣхнитѣ глави — дайте имъ право да могатъ сами да се замислятъ за своитѣ интереси. Вие имъ налагате една голѣма отговорност за капиталитѣ, които имъ давате, а отъ друга страна имъ туряте юларъ. Азъ мисля, че съ това нѣщо ще направимъ голѣмо зло, и моля г. докладчика да се съгласи съ това прѣдложение. Дава имъ се право да търсятъ защита

отъ адвокати, дава имъ се право и да могатъ да си изпращатъ лица да защищаватъ интереситѣ имъ, за да не дойде единъ денъ да се стоваря вината за изгубването на капиталитѣ имъ върху трети лица.

Прѣдседателствуващъ Н. Гимиджийски: Има думата г. д-ръ Еньо Разпоповъ.

Д-ръ Е. Разпоповъ: Менѣ ми се струва, че не трѣбва да идеализираме нѣщата тъй, както си ги прѣдставлява г. министърътъ на финанситѣ. Той счита, че чиновницитѣ на Земледѣлската и Народната банки сѣ много по-добросъвестни и за дѣлата на частнитѣ сдружения, отколкото самитѣ членове или самитѣ управителни тѣла на тия сдружения. Отъ това, което става въ дѣйствителностъ, азъ констатирамъ съвсѣмъ обратното. Погледнете дѣлата въ сѣдилищата, които се водятъ отъ частнитѣ дружества съ некуниарни цѣли отъ една страна, а отъ друга страна дѣлата на Земледѣлската и Народната банки; кои вървятъ по-добръ и кои вървятъ по-бавно? Които иматъ работа съ сѣдилищата знайтъ, че дѣлата на Земледѣлската банка или на Народната банка се продължаватъ съ три години, а пъкъ едно акционерно дружество никога нѣма да остави дѣлото си за нищо да се отлага и да се протака. Никога едно отговорно прѣдъ дружеството лице, било то плащано или не, нѣма да остави процеса да се провлада.

Защо, най-сетнѣ, тъй да ги оскѣрбяваме съ това нѣщо? Право забѣлѣжи г. Екимовъ, че Народната банка нѣма адвокати при повечето клонове, и когато трѣбва да делегира нѣкого, кого ще делегира? Ще делегира единъ писаръ. Не е ли оскѣрбление за туй сдружение да се защищаватъ неговитѣ интереси и капитали отъ единъ писаръ, когато, може-би, самото лице, което ръководи туй сдружение, може съ много по-голѣмъ успѣхъ да защищава тия интереси. Вие казвате, че това се прави за контролъ. Малко ли други мѣрки сте постановили за контролъ? Длѣжни сте най-малко единъ пътъ въ годината да направите ревизия. Нема въ тия дѣла за записи отъ 100—500 л. се състои контрольтъ? Нѣма никакъвъ контролъ, ако се приеме тая редакция. Тя трѣбва да се видоизмѣни въ такъвъ смисълъ, щото кооперацията да има право, когато намѣри, че е по-добръ за интереситѣ ѝ, сама да се прѣдставлява и защищава прѣдъ сѣдилищата. За туй азъ правя слѣдното прѣдложение: слѣдъ думитѣ „на тази банка“ да се прибави „могатъ да се прѣдставляватъ прѣдъ сѣдебнитѣ мѣста и отъ“ — значи, могатъ да се прѣдставляватъ и отъ тѣзи чиновници, но могатъ и сами да се прѣдставляватъ.

Прѣдседателствуващъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Рашко Маджаровъ.

Р. Маджаровъ: Г. г. народни прѣдставители! Въпросътъ не е за нѣкоя обща привилегия, която се дава на кооперациитѣ. Ако това бѣше общо нѣщо и при това привилегия, всички кооперации още отдавна щѣха да искатъ да имъ се даде, и сигурно щѣше да бѣде вписано въ законопроекта; защото всичко това, което е вписано въ законопроекта, е по искане по-скоро на кооперациитѣ, на тѣхнитѣ съюзи, отъ една страна, и съобразно съ нуждата, която е констатирана досега, отъ друга страна; съ това се поправя законътъ отъ 1909 г. Тукъ се касае, обаче, за едно изключение. Когато има изпълнения или сѣдебни процеси, какво трѣбва да става съ дѣлата, които се завеждатъ отъ името или противъ кооперациитѣ? Тѣй както е поставенъ чл. 97, има полза за кооперативнитѣ сдружения. Прѣди всичко, за тѣхъ се прави икономия. Ако би се постановило, щото всѣка една кооперация сама да води дѣлата си, ...

А. Екимовъ: Ако иска.

Р. Маджаровъ: Добър, турете „ако иска“. — . . . то ще има да станатъ извѣстни разходи, които въ дадения случай се избѣгватъ. Както Кооперативната банка, която ние създадохме, възлага изпълнението на своитѣ обикновени работи върху Земледѣлската банка и си служи съ нея, тъй сѣщо и въ чл. 97 правата и задълженията, които кооперациитѣ иматъ, си оставатъ, обаче ще бѣдатъ извършвани отъ респективния органъ на учрѣждението, което е кредитирало кооперациитѣ, или отъ неговитѣ прѣдставители, т. е. на Кооперативната банка, на Земледѣлската банка и на Българската народна банка. Досега поне това изключение не е тегнало на съюзитѣ, нито на кооперациитѣ. Тѣ не сѣ го считали, че е тежестъ за тѣхъ; напротивъ, то е било въ тѣхна полза. Економитѣ отъ това сѣ двѣ: отъ една страна, разносикитѣ по досега извършената работа тегли Земледѣлската банка или респективната друга банка, и отъ друга страна, избѣгватъ се излишнитѣ разходи, които кооперациитѣ биха правили сами, ако тѣ дѣйствително се натоварятъ съ тази работа.

Щомъ е тъй, щомъ засега това не тегне на кооперациитѣ, щомъ това е въ полза за контрола на банкитѣ, азъ съмъ на мнѣние, щото чл. 97 да се приеме тъй, както е въ законопроекта. Ако се окаже, че то тегне на кооперациитѣ, не е Богъ знае каква работа — утрѣ може да бѣде измѣненъ този членъ. Той ще бѣде измѣненъ по силата на нѣщата, тогава, когато вие ще имате или силни и богати съюзи, или силни и богати кооперации. Сега нашитѣ съюзи и кооперации се нуждаятъ отъ парична поддрѣпа, а когато се касае за избѣгване на извѣстни разноси, понеже тоя членъ е за икономии, само отъ това гледище азъ ви моля да го гласувате.

Д-ръ Е. Разпоповъ: Безъ смѣтка Кооперативната банка нѣма да ви даде петъ пари.

Р. Маджаровъ: Нищо общо нѣма, г. Разпоповъ, съ изпълнението на дѣлата, защото тукъ се касае до изпълнение на дѣлата и до кредитиране на дружествата. Да оставите правото на всички кооперации отдѣлно да се кредитиратъ или сами да изпълняватъ дѣлата си, това значи да дадете възможностъ на адвокатското съсловие да има 2—4 хиляди дѣла и т. н., когато при всѣки клонъ на Земледѣлската банка имате сѣдебни чиновници, специално натоварени да извършватъ тия работи. Докогато не страда работата на кооперациитѣ, азъ мисля, че нѣма нужда да се приематъ такива постановления и да се създаватъ нови разходи. Само отъ тази гледна точка азъ съмъ за чл. 97, а пъкъ банкитѣ ще даватъ на кредитъ по съвършено други съображения, а не по съображение за съществуването на чл. 97.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата за обяснение г. Димитъръ Драгиевъ.

Д. Драгиевъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ мисля, че поправката, която се иска, е отъ полза за самитѣ кооперативни сдружения. Никой не може да подозира, че настоявамъ на тази поправка Богъ знае отъ какви съображения. Не съмъ адвокатъ и не подозирамъ г. г. адвокатитѣ депутати, които поддрѣжатъ тази поправка, въ заинтересованостъ. Както азъ, така и вие, мисля, настояваме за тази поправка въ интереса именно на самитѣ кооперации. Какво ще врѣди, ако прибавимъ, че кооперациитѣ могатъ да се прѣдставляватъ и сами, и да имъ прѣдоставимъ сами тѣ да си кажатъ, кога тѣхниятъ интересъ позволява да бѣдатъ тѣ прѣдставлявани отъ сѣдебнитѣ чиновници на банката, и кога тѣхниятъ инте-

ресъ е така голѣмъ, щото имъ повелява да потърсятъ друга защита. Азъ съмъ ималъ случай да видя, какъ самата държава, имайки държавни адвокати въ този или онзи градъ, но поради туй, че държавниятъ адвокатъ е или боленъ, или въ отпускъ, или отишълъ по нѣкое друго дѣло, е принудена да изпраща въ сѣдилищата нѣкои отъ своитѣ финансови чиновници да защищаватъ нѣкои дѣла, и може и вие да сте имали случай да констатируете, какъ подобни финансови чиновници малко умѣятъ отъ работата, за която сѣ изпратени. Азъ мисля, че ако поставимъ подобно задължение, а именно кооперациитѣ непрѣмънно да се прѣдставляватъ чрѣзъ сѣдебнитѣ чиновници на банката, ще имаме случай, когато тия сѣдебни чиновници ще сѣ заняти изъ банкитѣ и ще изпращатъ други чиновници, които не ще иматъ онуй умѣние, или онуй усърдие, което се налага, може-би, отъ голѣмия интересъ. Нека прѣдоставимъ на самитѣ кооперации, когато тѣ намѣрятъ за добръ да потърсятъ защитата на банковитѣ чиновници, да я потърсятъ; когато намѣрятъ за добръ да потърсятъ друга защита, сѣщо да я потърсятъ; а когато намѣрятъ за добръ, че единъ отъ тѣхнитѣ членове може да извърши прѣкрасно тая защита, безъ да става нужда да се възлага тя другиму, дайте право на кооперацията сама да се прѣдставя съ нѣкой свой членъ. Не виждамъ защо трѣбва това ограничение. Азъ моля да се приеме тази прибавка — че кооперациитѣ могатъ да се прѣдставляватъ и сами.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. министърътъ на финанситѣ.

Министъръ А. Ляпчевъ: Г. г. народни прѣдставители! За да изкарамъ всѣкиго отъ всѣкакво заблуждение, че тукъ е въпросъ за нѣкакво особено желание отъ централната властъ да се вмѣсва въ автономното дѣйствие на кооперацията, азъ оставамъ на народното прѣдставителство да рѣши въпроса, както ще. Моето лично и дълбоко убѣждение е, че за много още години българската кооперация ще спечели, ако се прѣдставя така, както е казано въ законопроекта.

Д. Драгиевъ: Нѣма да ѝ отнемемъ това право, г. министре.

Министъръ А. Ляпчевъ: Рѣшавайте въпроса, както съвѣстътъ ви диктува.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Атанасъ Краевъ.

А. Краевъ: Г. г. народни прѣдставители! Въпросътъ е за една услуга, която съ този законъ кооперативнитѣ сдружения ще намѣрятъ въ лицето на адвокати, било въ лицето на Земледѣлската, било на Народната банки. Но трѣбва ли ние да ограничимъ тѣзи сдружения непрѣмънно да се ползуватъ отъ тая услуга? Имаме ли ние право да ограничимъ тѣхната свобода на изборъ, да ограничимъ тѣхната свобода на дѣйствие, тѣхната свобода на разсѣждаване, тѣхната свобода на защита на собственитѣ интереси, споредъ разбирането си? Такава една опека, азъ мисля, че ние нѣмаме моралното право да налагаме. Хората, които сѣ се сдружили, сѣ вложили капиталъ; тѣ могатъ да разсѣждаватъ за защитата на своитѣ материални интереси повече, отколкото нѣкой бюрократъ, който най-малко може да се грижи за нему повѣренитѣ интереси на кооператоритѣ; бюрократътъ чака да излѣзе краятъ на мѣсеца, за да получи заплатата си. И по тѣзи съображения, г. г. народни прѣдставители, азъ ще ви моля да вотираме прѣдложението, което направи г. Разпоповъ. Тѣй че, да се каже: „могатъ да се прѣдставляватъ

прѣдъ сѣдебнитѣ мѣста и лица и отъ“. Ако кооперациитѣ сѣ свободни, ние да не ги спъваме да се отнасятъ до който адвокатъ искатъ.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. докладчикътъ Василъ Милевъ.

Докладчикъ В. Милевъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ съмъ напълно съгласенъ съ онѣзи измѣнения, които искатъ да се внесатъ въ чл. 97, като се прибавятъ думитѣ: „могатъ да се прѣдставятъ и отъ“. Съ тѣзи двѣ прибавки ще се прѣдостави свобода на кооперативнитѣ сдружения да могатъ да обсъждатъ, доколко тѣзи интереси изискватъ по-ефикасна защита и доколко не. Ето защо бихъ молилъ да бѣде приетъ чл. 97 съ тази прибавка.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Ще дамъ на гласуване чл. 97 най-напрѣдъ тѣй, както е приетъ отъ комисията.

Я. Поповъ: Комисията се вече съгласи.

К. Мирски: Докладчикътъ не е опълномощенъ отъ комисията.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, г-да.

Я. Поповъ: Комисията вече се съгласи. Азъ съмъ членъ отъ комисията и го опълномощавамъ.

И. Хаджиевъ: Комисията е съгласна.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, г-да. Ако Народното събрание иска добавката на чл. 97 тѣй, както тая добавка се прие сега отъ г. докладчика на комисията, нищо не бърка, че ще приемете чл. 97, защото прѣдлаганото измѣнение е прибавка, а не измѣнение на текста.

А. Краевъ: Право, право.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля онѣзи г. г. народни прѣдставители, които приематъ чл. 97 тѣй, както е приетъ отъ комисията, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Направено е прѣдложение отъ народния прѣдставителъ г. Е. Разпоповъ, което казва: Слѣдъ думитѣ „на тази банка“ да се прибавятъ: „могатъ да се прѣдставятъ прѣдъ сѣдебнитѣ мѣста и лица и отъ“. Значи, въ такъвъ случай, ако се приеме тази добавка, чл. 97 ще има слѣдующето съдържание: „По всички сѣдебни и изпълнителни дѣла кооперативнитѣ сдружения, които се кредитиратъ отъ Българската централна кооперативна банка или отъ съюзи, които сѣ членове на тази банка, могатъ да се прѣдставятъ прѣдъ сѣдебнитѣ мѣста и лица и отъ поменатата банка или отъ нейнитѣ прѣдставители — Българската народна и Българската землска банки“. На това прѣдложение за добавка къмъ тоя членъ се съгласи и г. докладчикътъ на комисията. Моля онѣзи г. г. народни прѣдставители, които приематъ това прѣдложение на г. Разпопова, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ В. Милевъ: (Чете)

„Чл. 98. Сдруженията и тѣхнитѣ съюзи се освобождаватъ отъ всички такси, бѣрини и гербовъ налогъ за учрѣждаването имъ, утвърждаването на уставитѣ имъ и за завѣрка на подписи.“

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Рашко Маджаровъ.

Р. Маджаровъ: Азъ ще моля Народното събрание да се съгласи да се прибави къмъ този членъ слѣдующата забѣлѣжка: „Има и всички книжа, които по закона се изпращатъ въ сѣдилищата“. Ще се съгласите, г. г. народни прѣдставители, щомъ по-ясно. Всѣки три мѣсеца се прашатъ тѣй нареченитѣ отчети на всѣка една кооперация, за приемане нови членове, изключване, избиране настоятелство и пр. Тѣзи книжа днесъ се обгербоваатъ. Второ. — Слушайте, г. министри, ще Ви кажа какво ще направимъ. — Ако се съгласите съ това, ние утрѣ ще измѣнимъ съюза на кооперациитѣ и правимъ задължение да има вмѣсто единъ, три отчета на годината. Ако ги задължимъ да внасятъ гербовъ сборъ, щомъ имате два отчета, това ще струва 40, 50, 60 л. на кооперация, която не може да има толкова кяръ прѣвъ годината. Ако се приеме тая добавка, пакъ нѣма да струва нищо на държавата, защото при увеличението, което става сега на контрола, който иска да се нареди отъ страна на сѣдилището, ще направите икономия. Каква? Ние ще даваме, т. е. кооперацията ще дава, вмѣсто единъ, три отчета. Отъ това държавата нѣма да спечели, но, сигурно, контролътъ на кооперацията ще спечели. Азъ мисля, г. г. народни прѣдставители, завѣрките на всички тѣзи подписи и книжата, които трѣбва да постѣпятъ въ сѣдилището, трѣбва да бѣдатъ освободени отъ гербовъ сборъ. Чл. 98 се разбира, но недостатъчно ясно. Чл. 98 казва: „Сдруженията и тѣхнитѣ съюзи се освобождаватъ отъ всички такси, бѣрини и гербовъ налогъ за учрѣждаването имъ, утвърждаването на уставитѣ имъ и за завѣрка на подписи“. Може да се каже така: „както и книжата за приемане, записване, изключване на членоветѣ и отчетитѣ, които сдруженията дава въ сѣдилището“. Защото, ако се иска да се обгербова всѣки отчетъ, съ който ще искате да усилите контрола надъ кооперациитѣ, бѣдете уверени, г. г. народни прѣдставители, че съ това ще се взематъ всичкитѣ имъ кярове.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. министърътъ на финанситѣ.

Министъръ А. Ляпчевъ: Г. г. народни прѣдставители! Моята идея, когато се рѣшихъ да допусна тази льгота, тази привилегия на кооперативнитѣ сдружения, е била не отъ ограничителнитѣ — по всички линии, за всички тѣхни дѣйствия, да ги освобождавамъ отъ гербовъ налогъ. И щомъ прѣждеговорившитѣ г. г. народни прѣдставители памиратъ за нужно, че не е достатъчно гарантирано съ това, приемамъ прибавката: „както и книжата, изпращани въ сѣдилищата“.

Р. Маджаровъ: Да, до сѣдилищата. Тѣ сѣ отчети за записване нови членове. Другитѣ книжа се обгербоваатъ.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. докладчикътъ В. Милевъ.

Докладчикъ В. Милевъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ отъ името на комисията съмъ съгласенъ съ добавката, която прави г. Маджаровъ, за да се прибавятъ въ послѣдния редъ, слѣдъ думитѣ „за завѣрка на подписи“, и думитѣ: „както и всички книжа, изпращани въ сѣдилищата“; т. е. и тия книжа да бѣдатъ освободени отъ гербовъ налогъ.

Р. Маджаровъ: „Който по закона . . .“

Министъръ А. Ляпчевъ: „По настоящия законъ“; или „както и книжата, изпращани по закона до сѣдилището“. То се разбира и безъ да се каже.

Докладчикъ В. Милевъ: То се разбира, че само по закона.

А. Екимовъ: Тази прибавка да влѣзе тамъ.

Министъръ А. Ляпчевъ: „По настоящия законъ“.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля ония отъ г. г. народнитѣ прѣдставители, които приематъ чл. 98 тѣй, както го е приела комисията, и съ онази добавка, която сега се направи отъ г. Маджарова и се възприе, както отъ г. министра на финанситѣ, така сѣщо и отъ г. докладчика на комисията, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Министъръ А. Ляпчевъ: Прибавката е: „както и книгата, изпращани до сѣдилището по настоящия законъ“.

Р. Маджаровъ: По закона за кооперативнитѣ сдружения. Другитѣ книга се обгербоваатъ.

Докладчикъ В. Милевъ: (Чете)

„Чл. 99. Отъ гербовъ налогъ се освобождаватъ заявленията за постѣпване на членъ въ сдружението, за искане и уреждане на заеми, които членоветѣ отправятъ до управителния сѣвътъ, или до общото събрание.“

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля ония г. г. народни прѣдставители, които приематъ чл. 99, както е приетъ отъ комисията и се докладва отъ г. докладчика, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ В. Милевъ: (Чете)

„Чл. 100. Освобождава се отъ гербовъ налогъ всѣко внасяне или изтегляване на суми по спестовнитѣ книжки на членоветѣ.“

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Димитъръ Драгиевъ.

Д. Драгиевъ: Г. г. народни прѣдставители! Чл. 100 отъ този законопроектъ прѣдвижда да бждатъ освобождавани отъ гербовъ налогъ внасянето на всѣкакви суми по спестовни книжки на членоветѣ. Това е добръ и, не ще съмнѣние, ще бжде гласувано. Обаче не трѣбва да се забравя, че се изисква да бждатъ обгербовани и самитѣ спестовни книжки. Доколкото ми е извѣстно, нѣкои кооперации обгербоваатъ тѣзи книжки, а нѣкои не ги обгербоваатъ. Извѣстно ни е така сѣщо, че този въпросъ билъ отнесенъ отъ нѣкои кооперации дори до сѣдилищата и е билъ разрѣшенъ въ отрицателна смисълъ, именно, че тѣзи спестовни книжки не бива да се обгербоваатъ. Въ такъвъ случай, за да бжде ясно за всѣкого, трѣбва това да го кажемъ изрично въ закона, да-ли спестовнитѣ книжки се обгербоваатъ или не. Азъ мисля, че тѣ не трѣбва да се обгербоваатъ. Ако ние освобождаваме отъ гербовъ налогъ спестовнитѣ книжки на всички ония, които внасятъ влогове до 2.000 л. и повече въ спестовната каса, така сѣщо ще бжде справедливо и полезно за самитѣ спестения, за самитѣ кооперации да се освобождаватъ отъ обгербоване и самитѣ тѣзи спестовни книжки, и толкова повече, че не вѣрвамъ, че влоговетѣ по спестовнитѣ книжки на кооперациитѣ да достигнатъ онѣзи размѣри, които достигатъ влоговетѣ на всѣки въ спестовната книга. Прочее, азъ моля всички ви да се съгласите, щото въ край на този членъ да се прибавятъ думитѣ: „Както и самитѣ книжки“, та да се разбира, че спестовнитѣ книжки се освобождаватъ отъ досегашното обгербоване.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. министърътъ на финанситѣ.

Министъръ А. Ляпчевъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ собствено тѣй разбирамъ този членъ. Азъ го разбирамъ въ най-широка смисълъ, че колкитѣ дойде редъ да се внасятъ пари, или се изтегляватъ срѣщу влогове за ни единъ документъ, билъ той обявление за внасяне, или за изнасяне, билъ този документъ за спестовна книжка, нѣма защо да се облагатъ съ гербовъ налогъ.

Д. Драгиевъ: Нека се каже: „и самитѣ книжки“.

Министъръ А. Ляпчевъ: Азъ нѣмамъ нищо противъ.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Рашко Маджаровъ.

Р. Маджаровъ: Азъ това искахъ да кажа, г. г. народни прѣдставители, да се каже: „и спестовнитѣ книжки“.

Министъръ А. Ляпчевъ: Добръ.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Никола Коларовъ.

Н. Коларовъ: Г. г. народни прѣдставители! Една отъ най-големитѣ добродѣтели на кооперацията е, че тя става причина да се увеличи спестовността въ населението. Вториятъ въпросъ е, че спестенитѣ суми ще си останатъ на мѣстото, кждѣто сѣ спестени, за да не бждатъ злоупотрѣбвани. Въ България има още едно трето обстоятелство, което е много важно. При всичко че въ нашата страна нѣма готови пари, но у селянитѣ криенето на паритѣ е още на мода, а не е на мода да ги внасятъ въ банкитѣ. Понеже кооперацията е наблизко до селянитѣ, понеже кооперациитѣ иматъ възможностъ да събиратъ капка по капка тѣхнитѣ спестени срѣдства, то азъ намирамъ, че не само спестовнитѣ книжки да бждатъ освободени отъ гербовъ налогъ, но и самитѣ влогове да не плащатъ данъци.

Докладчикъ В. Милевъ: Туй е по-нататъкъ.

Н. Коларовъ: Извѣстно ви е, че отъ извѣстно врѣме насамъ лихвитѣ отъ тѣзи влогове подлежатъ на данѣкъ върху занятията. Нека направимъ сега вложителитѣ, които иматъ пари въ кооперациитѣ по спестовни книжки, да не плащатъ данѣкъ по 4%, както не плащатъ вложителитѣ на суми въ пощенскитѣ каси, както даже тия суми въ пощенскитѣ каси не могатъ да бждатъ и секвестирани. Понеже, г. г. народни прѣдставители, когато се вотираше законопроектътъ за Кооперативната банка, азъ повдигнахъ въпроса и ви казахъ, че има около осемъ милиона лева въ касата на пощата и желателно е тѣ да се върнатъ на мѣстото си, но то не се възприе, нека поне сега се възприеме да се освободятъ отъ данѣкъ, та влоговетѣ да си останатъ въ кооперациитѣ. Смѣтамъ, че ако се възприеме принципътъ спестовнитѣ влогове да не плащатъ данъци, тогава спестенитѣ суми отъ населението ще останатъ въ кооперациитѣ, и по-добръ е да останатъ въ кооперациитѣ, отколкото въ пощата. Ето защо моето прѣдложение е, щото влоговетѣ по спестовнитѣ книжки да не плащатъ данъци.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: То е въ послѣдующия членъ, г. Коларовъ.
Има думата г. Александъръ Екимовъ.

А. Екимовъ: Г. г. народни прѣдставители! Повдигна се единъ много важенъ въпросъ отъ г. Коларова за златото. Азъ моля г. министра на финанситѣ да

обърне внимание на това запитване, което се направи тук, дѣто банката не дава злато. Ако тя дава злато, ако златото циркулира, има селяни, които ще извадят златото от гърнетата и ще го внесат въ кооперациитѣ. Сега хората сж изгубили довѣрие, защото казватъ: „Единъ път излѣзе ли отъ ржката ни жълтицата, не може да я намѣришъ“. У насъ асѣмъ златото става по-рѣдко и по-скѣпо отъ бриянта — не можешъ да видишъ наполеонъ съ куршумъ да го търсишъ. Азъ моля г. министра да започне на банката да обмѣня банкнотитѣ въ злато и да видятъ хората, че като дадатъ жълтица, пакъ може да се върне у тѣхъ, и съ това банката ще се повдигне като кредитно учрѣждение и много мухлясали пари ще излѣзатъ въ циркулация.

Прѣдседателствуващъ Н. Гимиджийски: Има думата г. докладчикътъ.

Докладчикъ В. Милевъ: Г. г. народни прѣдставители! Прѣдложението, което прави уважаемиятъ г. Коларовъ, по никой начинъ не може да се отнесе къмъ чл. 100, а трѣбва да се отнесе къмъ чл. 101. Ето защо азъ мисля да се гласува чл. 100 и послѣ, при гласуването на чл. 101, да се обедини прѣдложението му.

Напълно съмъ съгласенъ съ прѣдложението, което прави г. Драгиевъ, щото на края чл. 100 да се каже: „както и самитѣ спестовни книжки“.

Прѣдседателствуващъ Н. Гимиджийски: Моля опия г. г. народни прѣдставители, които приематъ чл. 100, както го е присла комисията, съ оная добавка, която направи г. Драгиевъ и съ която г. министърътъ на финанситѣ, както и г. докладчикътъ на комисията се съгласяватъ, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ В. Милевъ: (Чете)

„Чл. 101. Сдуженията, които не раздаватъ печалби на членовѣтъ си, се освобождаватъ отъ данѣкъ върху занятieto.“

Прѣдседателствуващъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Александъръ Поповъ.

А. Поповъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ, като се съгласявамъ съ прѣдложението на г. Коларова, искамъ да се прибави и друга една нова алинея, щото кореспонденцията на дружеството да се освобождава отъ пощенски налогъ, защото, г. г. народни прѣдставители, знаете, че кореспонденцията прѣдставлява една тежка стойностъ. Тѣй че, ако е възможно, моля г. министра и г. докладчика да се съгласятъ, щото кореспонденцията да се освобождава отъ пощенски налогъ.

Прѣдседателствуващъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Кръстьо Мирски.

К. Мирски: Тоя членъ говори за освобождаване отъ данѣкъ занятия сдруженията, които не раздаватъ печалби. Но разтури се сдружението, и то разтурване става при друго положение, защото чл. 78 пунктъ 2 прѣдвижда разтурване и въ слѣдствие на рѣшението на общото събрание, а не само разтурване въ слѣдствие несѣстоятелностъ и т. н. Какво ще стане при туй разтурване? Чл. 88 казва: (Чете) „Имотътъ на разтуреното сдружение, слѣдъ уреждането на дълговетѣ, ако нѣма други нареждания въ устава, се разирѣдѣли между членовѣтъ съотвѣтно тѣхнитѣ дѣлове“, отъ което слѣдва, че слѣдъ разтурването дѣловѣтъ се взематъ цѣли и да останатъ тогава освободени отъ данѣкъ занятие. Ето защо азъ мисля, че е справедливо и се налага да се прибави къмъ тозъ членъ слѣдното: „Придобититѣ печалби на едно

сдружение, като се разтури, се прѣдаватъ на общината, кждѣто дружеството има сѣдалище. Иначе, кой ще ги вземе? Ще ги взематъ членовѣтъ.“

А. Стамболийски: Не. Въ уставитѣ на кооперациитѣ е казано, че ще се дадатъ на общината.

К. Мирски: Ами ако не се казва въ устава или въ нѣкой законъ, че слѣдъ разтурването печалбитѣ се взематъ за нѣкое благотворително или обществено учрѣждение, тогава нѣма си смисълъ едно сдружение да се освобождава отъ данѣкъ занятие.

А. Стамболийски: Законътъ ги задължава.

Прѣдседателствуващъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Димитъръ Драгиевъ.

Д. Драгиевъ: Г. Коларовъ направи едно много умѣтно и полезно прѣдложение и азъ станяхъ да кажа двѣ думи въ негова подкрѣпка. Доколкото си спомнямъ, законитѣ за спестовнитѣ каси опрѣдѣля размѣра на влоговетѣ, до който тѣ могатъ да се ползуватъ съ лихви, и струва ми се, че тозъ лихвоносенъ размѣръ е до цифрата 2,000 л. Мисля още, че въ сѣщия законъ е казано, че печалбитѣ на тия влогове въ спестовнитѣ каси се освобождаватъ отъ данѣкъ.

А. Екимовъ: И приставитѣ не могатъ да ги секвестриратъ.

Д. Драгиевъ: Тамъ е казано още друго едно нѣщо, за което г. Коларовъ, мисля, не спомена, то е именно, че тия влогове не подлежатъ на секвестъръ. Азъ мисля, г. г. народни прѣдставители, че не трѣбва да бждемъ на одного майка, а на другоги мамахъ, а трѣбва да бждемъ еднакви въ своитѣ законоположения спрѣмо българскитѣ граждани, били тѣ жители на село, били жители на градъ. Ще се съгласите, че отъ облагитѣ по закона за спестовната каса се ползува 90%, ще кажа, градското население. Градското население се ползува отъ облагитѣ, които сж прѣдвидѣни въ това отношение въ закона за спестовнитѣ каси и въобще отъ разпоредбитѣ на тозъ законъ, понеже малко сж селата, дѣто има телеграфо-пощенски станции; слѣдователно, въ $\frac{1}{10}$ отъ българскитѣ села нѣма такива станции, а даже въ по-голѣмата частъ, дѣто има такива станции, нѣма обзаведена служба на спестовнитѣ каси, и селското население у насъ, съ твърдѣ нищожни изключения, не може да се ползува отъ благата на тозъ законъ. То, обаче, добива възможностъ чрѣзъ кооперациитѣ, при които може да се основе единъ видъ такава спестовна каса, да влага своитѣ спестявания. Е добръ, нека не отиваме да правимъ никакво различие въ това отношение; нека благата и привилегиитѣ, които сж прѣдвидѣни за вложителитѣ граждани въ спестовнитѣ каси, бждатъ прѣдвидѣни и за вложителитѣ селяни въ спестовната, тѣй да се каже, каса при кооперациитѣ. Нека, прочес, възприемемъ прѣдложението на г. Коларова, както, ми се струва, е въ закона за спестовнитѣ каси: влоговетѣ до двѣ хиляди лева да се освобождаватъ отъ данѣкъ, а така сжщо въ тоя си размѣръ всички тия влогове да не подлежатъ на секвестъръ. Азъ моля г. министра на финанситѣ, както и г. докладчика, тѣй и народното прѣдставителство да се съгласятъ да изравнимъ тия привилегии.

Прѣдседателствуващъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Никола Коларовъ.

Н. Коларовъ: Г-да! Моето прѣдложение е слѣдующето: „Внесенитѣ суми по спестовнитѣ книжки въ сдруженията до размѣръ на 500 л. — не 2,000 л.,

понеже тая сума е голѣма — се освобождаватъ отъ секвестъръ и данѣци“.

А. Стамболийски: Защо да не е както въ спестовната каса?

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Александъръ Екимовъ.

А. Екимовъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ бихъ очаквалъ отъ прѣждоговорившиятъ г. г. народни прѣдставители да прѣдложатъ тъкмо противното, та да се замисли почитасмиятъ г. министъръ да внесе едно съответствено измѣнение на закона за спестовнитѣ каси, защото такъвъ единъ законъ не съществува въ никоя правова държава. Има случаи, дѣто единъ чиновникъ или всѣки другъ отива да купува месо отъ касанина и хлѣбъ отъ фурната и турналъ си въ касата на петътъ дѣца по 2.000 л., а онзи бѣднякъ месарь или хлѣбаръ да му храни сѣмейството; жена му се кичи съ плюшени рокли отъ 200 л., той носи въ джеба си 500 л., а онзи бѣднякъ фурнаджия или месарь, понеже господиныйтъ не си плаща дълга, се свива. Това никъдѣ не съществува. Това е да пооправяме батакчилъцитѣ, да учимъ хората да взематъ пари по мошенически начинъ: да внасятъ въ кооперацията на свое име 2.000 л., на името на дѣцата си — по 2.000 л., на името на роднинитѣ си — по 2.000 л., гледашъ, събралъ 20.000 л., разхожда се като баронъ и не можешъ да му вземешъ петъ парички. Азъ не бихъ желалъ да учимъ населението на батакчилъци. Нека всѣки единъ плаща редовно своитѣ задължения. Даже да анецираме къмъ г. министра да внесе такова едно законоположение и да видимъ тогава, да-ли тѣзи влогове въ спестовната каса не сж били крадени отъ другитѣ български граждани, на които тѣ принадлежатъ, било за хлѣбъ, било за месо, било за обувки. Нека внесемъ такова едно постановление. Защо искате съ туй ограничение да учимъ хората на батакчилъци? Нѣкой излъгалъ нѣкого, взелъ му воловетѣ, продалъ ги на пазара и турилъ паритѣ въ спестовната каса, а онзи да подсмърча. Това не трѣбва да се прави. Нека всѣки да се научи да бѣде собственикъ на своитѣ имоти. Трѣбва и тѣзи влогове да се подлагатъ на секвестъръ отъ сѣдебния приставъ.

Колкото се касае до въпроса: да се освободятъ тѣзи влогове отъ данѣкѣ, то е свършено друга работа. Но за онова измѣнение, ако ние го приемемъ, да не се секвестриратъ влоговетѣ, то ще бѣде една много голѣма несправедливостъ; ще излѣзе именно, че държавата поощрява батакчилъцитѣ, а добросъвѣстнитѣ хора излага на рискъ.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. министърътъ на финанситѣ.

Министъръ А. Ляпчевъ: Г. г. народни прѣдставители! Мисля нѣма да бѣда обвиненъ въ неотстъпчивостъ отъ всичкото това, което чухте досега, ако азъ кажа своитѣ мотиви противъ двѣтъ прѣдложения, или, по-скоро, противъ двѣтъ искания на прѣдложението на г. Коларова. Г. Коларовъ се ржководи отъ слѣдното добро желание: влоговетѣ да се усилятъ, както той казва, да изкараме паритѣ отъ гърнетата. Не зная, има ли много въ тѣзи гърнета, ... (Веселостъ)

Н. Коларовъ: Сѣ ще има нѣщо.

Министъръ А. Ляпчевъ: ... по, въ всѣки случай, той иска да насочимъ тѣзи пари къмъ кооперациитѣ. За да ги насочимъ къмъ кооперациитѣ, между другитѣ условия, иска се кооперациитѣ да бждатъ въ онова положение, въ което се намиратъ спестовнитѣ каси. Това е идеята на г. Коларова.

Н. Коларовъ: Да.

Министъръ А. Ляпчевъ: Азъ нѣмамъ нищо противъ тая идея. Азъ, може-би, самъ щѣхъ да упомена тази дума, но то не е важно. Важното е: кое въ закона за спестовната каса е добро и кое е лошо. Въ начало, когато се е касало да се обърне вниманието на нашето общество върху това учрѣждение, дадени му сж толкозъ привилегии, които отподиръ сж доказали дѣйствително некрасиви нѣща. И азъ смѣтамъ, че и въ двата случая, за които става дума, ние не можемъ да приемемъ онова, което е въ закона за спестовнитѣ каси. Не можемъ да го приемемъ, най-напрѣдъ затуй, защото азъ не само не одобрявамъ това, което е въ закона за спестовнитѣ каси, но не разбираме, на какво основание до 2.000 л., и на всѣко дѣте по 2.000 л. — значи, ако сж двѣ дѣца, тогава 4.000 л. — да не подлежатъ на секвестъръ. Туй настрана.

Да дойдемъ на първия въпросъ. Иска се не само да не се облага сдружението съ данѣкъ върху занятията, но да не се облага и влогътъ, който е въ това сдружение съ данѣкъ върху дохода.

Н. Коларовъ: Да не се облага спестовниятъ влогъ само.

Министъръ А. Ляпчевъ: Да. — Ако вземемъ това начало, да не се облага този спестовенъ влогъ, тогава ние трѣбва да направимъ едно ограничение, до кой размѣръ спестовниятъ влогъ да не се облага; и щомъ дойдемъ до това ограничение, тогава ще видите, доколко безполезно е това. Г. Коларовъ ни прѣдлага спестовенъ влогъ до 500 л. да не се облага съ никакъвъ данѣкъ за занятие. Ако до 500 л. не се облага, тогава, онзи, който максимумъ ще се ползува отъ това облекчение, ще бѣде вложительтъ на 500 л. Каква печалба ще има той? Да положимъ, 6% — повече нѣма да се ползува. 5 по 6 прави 30. Какво ще иска държавата да му вземе? 4%.

А. Екимовъ: 2%.

Министъръ А. Ляпчевъ: 2%; значи, 60 ст. Тѣзи ли 60 ст. ще побъркатъ на вложителя, за да внесе паритѣ си въ кооперацията? Абсолютно не; тѣ не могатъ да му побъркатъ, а тѣ ще побъркатъ на друго. Щомъ като дойде до 500 л., онзи, който има възможностъ да внесе повече и ще трѣбва да плаща вече данѣкъ, той навѣрно ще бѣде поощренъ да не внесе паритѣ си въ кооперацията, а да търси да ги внесе другагѣ. Ето защо азъ бихъ желалъ да се откажатъ господата отъ това желание, да не се облагатъ влоговетѣ съ никакъвъ данѣкъ.

А. Стамболийски: За 50 ст. не си струва да ходи бирникътъ.

Министъръ А. Ляпчевъ: Тамъ е работата, че бирникъ въ случая е счетоводительтъ или отчетникътъ на кооперативното сдружение. Това сж пари добръ дошли; тамъ нѣма никакъвъ бирникъ; тая служба е наредена; отчетникътъ ще задържи паритѣ.

Ето защо азъ бихъ желалъ да се откажемъ отъ това искане.

За второто, не само че трѣбва да се откажемъ, но трѣбва да пожелаемъ, щото дѣйствително въ това отношение законътъ за спестовната каса да има единъ денъ нужда отъ ревизия, и по никой начинъ не можемъ да го приемемъ тукъ, защото тогава въ кооперацията ще внесемъ онова, което е противъ нейния основенъ принципъ: кооперацията трѣбва да бѣде моралъ, а ние ще внесемъ деморализация; тя не трѣбва по никой начинъ да дава закрила на прѣстѣпницитѣ. Не сж почтенитѣ селяни, които ще спечелятъ отъ това, а ще спечелятъ всички спекуланти;

калпазанитѣ ще спечелятъ. (Смѣхъ) Въ това съмъ убеденъ. Ето защо, г. г. народни прѣдставители, азъ ви моля да се счита достатъчно привилегировано положението на сдруженията съ тази привилегия, която имъ се дава по чл. 101, именно, да не подлежатъ на данъкъ занаятие. Това е то.

А. Поповъ: А по моето прѣдложение, за освобождение отъ пощенски разноси?

Министъръ А. Ляпчевъ: Освобождението отъ пощенски разноси, съвсѣмъ не е приемливо. Защо? Защото това е абсолютно невъзможно. Най-напрѣдъ, не е възможно да има контролъ, нѣма сигурност, да-ли, подъ прѣдлогъ че писмото идва отъ кооперацията, нѣма съ единъ пликъ съ надписъ на кооперацията да се разбѣняватъ всевъзможни писма между чиновниците и счетоводителитѣ. Оставете това.

Прѣседателствуващъ Н. Гимиджийски: Ще дамъ на гласуване чл. 101. Моля ония г. г. народни прѣдставители, които приематъ чл. 101, както го е приела комисията, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Има направени прѣдложения: едното отъ г. Никола Коларовъ и другото отъ г. Александра Поповъ.

Прѣдложението на г. Коларова е да се направи добавка или нова алинея на тоя чл. 101, съ слѣдующето съдържание: (Чете) „Внесенитѣ суми по спестовни книжки въ сдружението до размѣръ 500 л. се освобождаватъ отъ секвестръ и отъ данъци“. Моля ония г. г. народни прѣдставители, които приематъ това прѣдложение, да си вдигнатъ ржката. (Малцинство) Събранието не приема.

К. Мирски: Болшинство.

Прѣседателствуващъ Н. Гимиджийски: Ехъ, г. Мирски, само съ това нѣма да се занимаваме.

Прѣдложението на г. Александра Поповъ е съ слѣдующето съдържание: (Чете) „Кореспонденцията на дружеството се освобождава отъ пощенски налогъ“. Моля, които приематъ това прѣдложение, да си вдигнатъ ржката. (Малцинство) Събранието не приема.

Докладчикъ В. Милевъ: (Чете)

„§ 20. Подиръ глава VIII се прибавятъ двѣ нови глави IX и X, съ слѣднитѣ нови членове:

„Глава IX.

За просрочване на исковетѣ срѣщу членоветѣ на сдружението.

„Чл. 102. Искове, които могатъ да бждатъ прѣдъявени противъ съдружницитѣ за задължения на сдружението, ако за извѣстни вземания не е опрѣдѣлена по-кратка давностъ, се просрочватъ въ продължение на три години отъ прѣкратаването на сдружението или отъ оттегляването на члена или неговото изключване.

„Тази давностъ започва да тече отъ деня, въ който прѣкратаването на сдружението, на основание вписването въ търговския регистъръ, е било обнародвано, или отъ деня, въ който оттегляването или изключването на члена е било вписано въ регистра на сдружението.

„За опрѣдѣляне началото на давностъ на вземания, надежтъ на които настѣва слѣдъ горния срокъ, е задължително правилото, прѣдвидѣно въ чл. 123 алинея втора отъ търговския законъ, съ тази само разлика, че въ случай на оттегляване или изключване нѣкой членъ отъ сдружението, срокътъ за прѣдизвѣстяването на вземането се брои отъ деня, въ който оттегляването или изключването е вписано въ регистра на сдружението.

„Ако отъ сдружението е останалъ неподѣленъ имотъ, то кредиторитѣ на дружеството могатъ да искатъ изплащането на вземането си отъ този имотъ и слѣдъ изтичането на прѣдвидѣната въ този членъ давностъ.“

Прѣседателствуващъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Димитъръ Драгиевъ.

Д. Драгиевъ: Азъ вземахъ думата да поискамъ едно обяснение, същевременно и промѣната на една дума въ чл. 102. Казано е: „Искове, които могатъ да бждатъ прѣдъявени противъ съдружницитѣ за задължения на сдружението“... Ако се остави думата „съдружницитѣ“, това ще даде поводъ за двойко тълкувание.

Докладчикъ В. Милевъ: Това означава кооператори.

Д. Драгиевъ: Съгласете се, че може да има хора, които да сж членове на кооперацията, но сж и помежду си съдружници; тѣ иматъ единъ заемъ, слѣдователно, едно задължение къмъ кооперацията. Това сж едни съдружници, които могатъ да иматъ задължения къмъ сдружението; туй е едното разбиране, което се поражда отъ думата „съдружници“. Обаче, може да има друго разбиране: подъ думата „съдружницитѣ“ да се разбиратъ членоветѣ на кооперацията, които има да отговарятъ по искове, по задължения на самата кооперация къмъ трети лица. Азъ мисля, че това послѣдното е смисълътъ, който ни даватъ прѣднитѣ два реда на този членъ. За да излѣземъ отъ онази двусмисленостъ, която думата „съдружницитѣ“ може да възбужда, азъ моля да се замѣни тая дума съ думата „членоветѣ“, защото хората на кооперацията никждѣ не се наричатъ друго-яче, освѣнъ членове, та да кажемъ: „Искове, които могатъ да бждатъ прѣдъявени противъ членоветѣ за задължения на сдружението“... Тогазъ се разбиратъ искове за общи задължения на сдружението, че тѣ могатъ да бждатъ прѣдъявени спрѣмо самитѣ тия членове.

Моля, прочее, думата „съдружницитѣ“ да се замѣни съ „членоветѣ“.

Докладчикъ В. Милевъ: Да се замѣни съ „кооператоритѣ“.

Д. Драгиевъ: Кооператоръ може да бжде единъ човѣкъ, който работи за кооперацията, безъ да бжде членъ на една кооперация. Тѣй шото, не можемъ да кажемъ „кооператоритѣ“.

Прѣседателствуващъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Кръстьо Мирски.

К. Мирски: Г. Драгиевъ обясни въпроса. Да се каже „членоветѣ“.

Д. Драгиевъ: Даже и въ заглавието на главата се казва така.

Прѣседателствуващъ Н. Гимиджийски: Има думата г. докладчикътъ.

Докладчикъ В. Милевъ: Азъ съмъ съгласенъ съ тази поправка, която прѣдлага г. Драгиевъ, понеже въ закона никждѣ не е казано „съдружници“, а винаги „кооператори“ или „членове“. Та азъ съмъ съгласенъ да се изхвърли думата „съдружницитѣ“ и да се пише „членоветѣ“.

Прѣседателствуващъ Н. Гимиджийски: Моля ония г. г. народни прѣдставители, които приематъ чл. 102 въ § 20, както го е приела комисията, съ онай

поправка, която сега се предложи отъ г. Драгиева и се прие отъ г. докладчика, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ В. Милевъ: (Чете)

„Чл. 103. Давността, която тече въ полза на отегленъ или изключенъ членъ, не се прѣкъсва съ дѣйствието, отправено срѣщу други членове отъ сдружението, но се прѣкъсва съ такова дѣйствието, което е отправено срѣщу съществуващото още сдружение, или срѣщу ликвидаторитѣ, слѣдъ разтурянето му, или срѣщу масата на несъстоятелността.“

„Прѣдвидѣната тукъ давностъ има сила и срѣщу лицата, които се намиратъ подъ настойничество и попечителство, както и срѣщу юридическитѣ лица.“

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ чл. 103, както е приетъ отъ комисията, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ В. Милевъ: (Чете)

„Глава X.

„За дружественитѣ книги.

„Чл. 104. Всѣко кооперативно сдружение е длъжно да води слѣднитѣ основни книги: дневникъ, книга за членоветѣ и протоколна книга за рѣшенията на общото събрание, управителния и контролния съветѣ. Освѣтъ тия книги, дружеството трѣбва да води и всички други спомагателни книги, споредъ пуждитѣ на счетоводството си.“

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Никола Коларовъ.

Н. Коларовъ: Г. г. народни прѣдставители! Чини ми се, че по въпроса за дружественитѣ книги ще трѣбва да се турятъ извѣстни допълнения. Тукъ е казано: (Чете) „Всѣко кооперативно сдружение е длъжно да води слѣднитѣ основни книги: дневникъ, книга за членоветѣ и протоколна книга“. . . . Търговскиятъ законъ изисква други книги. Прѣди всичко, понеже тукъ не се касае въпросътъ само за кредитнитѣ кооперативни дружества, ами се касае за всички кооперативни сдружения, то голѣма роль въ дружествата ще играе често и инвентарътъ имъ. Тѣй щото, между задължителнитѣ книги трѣбва да бждатъ и инвентарнитѣ книги, въ които ще трѣбва да се вписватъ всички имоти на дружеството.

Вториятъ въпросъ е въпросътъ за равномѣткитѣ на дружествата. Въ търговския законъ има казано сжко, че трѣбва да има — за главнитѣ книги говоря азъ — и книга за равномѣткитѣ, понеже смѣтководството е душата на кооперациитѣ: тамъ, дѣто смѣткитѣ сж добръ наредени, ще има и сговоръ между членоветѣ, ще се разбиратъ помежду си. И понеже, както видѣхте отъ ревизията, която се направила на различнитѣ кооперации, най-голѣмата имъ слабостъ е въ нередовноститѣ по счетоводството, менъ ми се струва, че нѣма да бждемъ регресси, ако бждемъ малко по-строги въ туй отношение. Ето защо, хората турили, че въ главнитѣ книги трѣбва да бждатъ и ежемѣсечнитѣ баланси, приключвани не по-късно отъ петия день на слѣдующия мѣсець; но да се спомене сега: не по-късно отъ десетия день на слѣдующия мѣсець.

Тѣзи двѣ книги сж много необходими, за да може да има добъръ редъ въ дружествата.

Нѣкой отъ прѣдставителитѣ: Това го има въ правилника.

Н. Коларовъ: Турете го въ правилника, турете го и въ закона, защото тѣ сж главни книги, които не могатъ да се оставятъ така.

Остава, сега, третиятъ въпросъ. Говори се за книга за членоветѣ и за протоколна книга; по-нататкъ, въ чл. 105, когато се говори за тая книга за членоветѣ, поменавъ се, че: (Чете) „Книгата за членоветѣ трѣбва да съдържа всички свѣдѣния за числото на членоветѣ, за врѣмето на постѣпането и излизането имъ отъ дружеството, за имотното имъ състояние и пр.“, но нѣма кредитна книга. Понеже опрѣдѣленитѣ кредити играятъ много голѣма роль въ една кооперация — ревизия може да се направи само тогава, когато се види, дали тази книга е водена добръ — то прѣдлагамъ да се постави между главнитѣ книги сжко и кредитна книга на кооперацията. Като се вмѣкнатъ тѣзи книги, тогава азъ смѣтамъ, че навсѣкѣдъ счетоводството ще бжде добръ уредено и, по силата на такива законни разпорѣждания, ще имаме по-голѣма вѣроятностъ за по-добро счетоводство.

Туй е по чл. 104.

Тѣй щото, моето прѣдложение е: чл. 104 да се допълни така: „Всѣко кооперативно сдружение е длъжно да води слѣднитѣ основни книги: инвентарна книга, дневникъ, книга за ежемѣсечнитѣ баланси, книга за членоветѣ и кредитна книга“, тѣй, както търговскиятъ законъ изисква.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. министърътъ на правосъдието.

Министъръ Х. Славейковъ: Азъ мисля, че съ прѣдложението на г. Коларова бихме много усложнили работата на кооперациитѣ.

Н. Коларовъ: Нѣма да се усложни работата имъ, понеже търговскиятъ законъ изисква това.

Министъръ Х. Славейковъ: Въ такъвъ случай ще трѣбватъ нѣколко души, които да се занимаватъ съ счетоводството. Азъ мисля, че тѣзи най-необходимы и главни книги, които сж прѣдвидѣни въ прѣдложението отъ мене измѣнения въ закона, сж напълно достатѣчни и за самата кооперация, и за контрола, който е необходимо да се упражнява надъ кооперациитѣ на тѣзи сдружения. Ако имъ създадемъ повечко книжа, то значи, да искаме по-скоро да забъркаме счетоводството въ тѣхъ. Азъ мисля, че бихме го забъркали.

Н. Коларовъ: Една консомативна кооперация не може безъ инвентаръ.

Министъръ Х. Славейковъ: Въ този членъ е казано: „и всички други спомагателни книги“; можеби, възъ основа на това да се създаде и тази книга.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. докладчикътъ.

Докладчикъ В. Милевъ: Г. г. народни прѣдставители! Правъ е г. Коларовъ, като казва, че търговскиятъ законъ прѣдвижда извѣстно задължение за всички онѣзи търговци, които сж зарегистрирали своитѣ фирми, задължение — да водятъ редъ книги, означени въ самия търговски законъ. Но понеже законътъ за кооперативнитѣ сдружения съ тия негови измѣнения, които внасяме сега, иска да опростотвори туй счетоводство, за това е и постановлението на чл. 104. Той не иска инвентарна книга. Защо? Защото сдружението въ селата може да не бжде голѣмо, и ако вие го отегчите съ много писане на книги, ще затрудните съ това самата работа на кооперативното дружество; ако му поискате още описна книга, това тоже ще бжде много затруднително. И затуй законопроектътъ въ чл. 104 прѣдвижда, че тамъ, кждѣто има голѣми кооперативни дружества, тѣ не се ограничаватъ отъ правото си

да иматъ и още редъ други книги, които сж прѣдвидѣни естествено въ търговския законъ. Чл. 104 казва: (Чето) „Освѣтъ тия книги, дружеството трѣбва да води и всички други спомагателни книги, споредъ нуждитъ на счетоводството си“. Значи, ако неговото счетоводство е осложнено, ако неговитъ имоти сж угодѣмени, то може да води всички онѣзи книги, прѣдвидѣни отъ търговския законъ, но за всѣко едно кооперативно сдружение, малко или голѣмо, законътъ въ чл. 104 опрѣдѣля само кои книги да се държатъ.

Г. Коларовъ по идея може да е правъ, но въ практическия животъ ст. 104 има по-голѣмо значение, отколкото оная добавка, която той иска. Ето защо азъ бихъ ви молилъ да приемете чл. 104 тъй, както е прѣдложенъ отъ комисията. Че само на тѣзи книги законодателятъ дава голѣмо значение, това се вижда отъ ст. 105, която пояснява, какво ще съдържатъ книгитъ и какъ ще се водятъ, но другитъ книги, при осложнение на работата, ще се водятъ на общо основание, тъй, както изисква търговския законъ.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Рашко Маджаровъ.

Р. Маджаровъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ съмъ на мнѣние да си остане членътъ отъ законопроекта тъй, както е внесенъ. Има разлика между книгата, които изисква търговския законъ, и дѣйствиетата на една кооперация. Въ закона ние трѣбва да задължимъ една кооперация да държи засега най-необходимото. Когато се искатъ тѣзи три книги, то е съгласно съ създадената досега практика, съгласно съ нуждата отъ книги и възможността да биде изпълняванъ отъ кооперациитъ законътъ, който гласуваме, при сегашнитъ условия. Ако вземете чл. 50 и слѣдующитъ, ще видите какъ се извършватъ операциитъ на кооперациитъ. Г. Коларовъ прѣдлага да се прѣдвиди инвентарна книга. Инвентарната книга може да стои като второстепенна, защото законътъ не я изключва, а колкото за книгата по смѣткитъ — позволете и азъ да отбирамъ малко отъ кооперации и книгата имъ — азъ пакъ ви казвамъ, българската кооперация не е търговско дружество; ние правимъ законъ за българската кооперация. Банки, голѣми търговски сдружения, които трѣбва да иматъ книга, каквито се изискватъ по търговския законъ, знаете, че 95% отъ тѣхъ пакъ ги нѣматъ, а когато ще искате да приложите търговския законъ на българската кооперация, да го приложите на едно село, където има единъ човѣкъ, който може да отлѣпи само единъ часъ да работи прѣзъ деня въ кооперацията, то значи да съсипете кооперациитъ съ книгата, които иска търговския законъ.

Гарантира ли законопроектътъ — това ме интересува мене — съ тѣзи три книги, които се изискватъ, правилното функциониране на кооперациитъ? Искане се дневникъ; слѣдующиятъ членъ казва: „Въ дневника трѣбва да се записватъ всичкитъ операции, които дружеството извършва“. . . . Кръстете го както искате, но понеже е въведенъ терминътъ „дневникъ“, дневникъ да си остане. Значи, това е удовлетворително. Когато се касае за тѣ наречената кредитна книга, дѣто се записва кредитоспособността на този или онзи членъ, вие ще я намерите въ книгата за членоветъ. Записва се единъ членъ — записватъ се неговитъ имоти и кредитоспособността му; излизали — пише се въ графата, че тоя членъ излиза. А третата книга е за протоколнитъ рѣшения и тамъ се пишатъ всичкитъ рѣшения, които се взематъ отъ управителния и контролния съвѣти, или отъ общото събрание, и се съобщаватъ, по надлежния редъ, въ кредитното сдружение, въ сѣюза, въ сѣдилището и т. н. Тия книги сж напълно достатѣчни, и когато са-

мниятъ законъ дава възможностъ да се въведатъ и други книги, оставете на тѣзи, които иматъ надзора надъ кооперациитъ, да ги развиватъ, но не да ги задължаваме съ законъ.

Ето защо ще ви моля, г-да, да приемете чл. 104 отъ законопроекта тъй, както е прѣдложенъ. Да турите всичкитъ книги по търговския законъ, то значи да създадете излишни разности и да направите невъзможно функционирането на кооперациитъ при сегашнитъ условия.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Недѣлчо Топаловъ.

Н. Топаловъ: Г-да! Отъ говореното и отъ члена, тъй както е прочетенъ отъ г. докладчика, явно личи, че дружествата разбиратъ своята работа, и ние нѣма защо да имъ я усложняваме, като впишемъ въ него, какво счетоводство тѣ трѣбва да приематъ при своитъ операции. Тамъ е казано: „споредъ нуждитъ на счетоводството си“. Да-ли тѣ ще приематъ еднопартидно счетоводство или двойно счетоводство, това е тѣхна работа; това зависи повече отъ нуждитъ имъ. Ако ли, напр., едно дружество има подготвени сили и има сжщеврѣменно по-голѣми операции, много естествено е, че то ще приеме една малко по-сложна форма въ счетоводството; но ако нѣма подготвени хора, а независимо отъ това нѣма достатѣчно срѣдства да издържа специално лице за тази работа, много естествено е, че нѣма да издържа едно сложно счетоводство, което ще отнеме врѣме и ще обърка смѣткитъ на дружеството. Азъ ще моля г. г. народнитъ прѣдставители да не се съгласяватъ съ прѣдложението на г. Коларова, или, подобря, той да го оттегли, защото дневникътъ обема въ себе си цѣлата материя, която се работи всѣки денъ, а слѣдъ туй партидната книга и книгата за членоветъ — това е обикновено нѣщо, което се знае, и което е свързано съ работата, още повече, че самата банка, която кредитира дружествата, имъ изисква първитъ книги, и тя ги снабдява съ тия книги. Като е тъй, нѣма защо да туряме въ закона, че кооперативнитъ сдружения трѣбва да иматъ тия и тия книги, и съ това да ги задължаваме обязательно да ги иматъ, когато, може-би, тѣ не ще иматъ нужда отъ тѣхъ. Независимо отъ това, ако прочетете чл. чл. 50 и 51 отъ сега сжществующия законъ, вие ще се убѣдите напълно, че партидната книга и касовата книга сж напълно необходими, защото, по чл. 50 отъ сега сжществующия законъ, управителниятъ съвѣтъ на всѣко дружество е длъженъ да дава отчетъ въ три мѣсеца, да публикува баланса, да урежда смѣтката, да я прѣдставя прѣдъ окръжния сѣдъ, както и прѣдъ членоветъ. Това не може да става, ако нѣма помощни книги къмъ дневника. Ако има само дневникъ, то значи цѣла седмица или цѣлъ мѣсець да работи, за да вади тия пера и да прави балансъ. Та много естествено е, че управителниятъ съвѣтъ ще си служи съ онѣзи помощни книги, които му сж необходими да сключи баланса въ единъ денъ.

Ето защо азъ моля г. Коларова да си оттегли прѣдложението, а г. г. прѣдставителитъ да приематъ члена тъй, както е.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Кръстьо Мирски.

Н. Мирски: Г. г. народни прѣдставители! Непразно се говори толкова много по една толкова ясна работа. Тукъ се плашатъ отъ усложнение на счетоводството. Никой не говори тукъ, какво счетоводство да държатъ кооперативнитъ сдружения — двойно или просто; тукъ е въпросътъ, какви необходими книги трѣбва да иматъ, а пъкъ спомага-

телни да имат колкото щатъ. Необходимитъ книги и за най-малкия търговецъ, който има вземания-давания, по нашия търговски законъ, сж три: първо, както всички знаете, дневникъ, второ, книга за инвентара и равномѣткитъ и, трето, книга за копиране на търговскитъ операции. Тукъ сега е изхвърлена онази книга, която по моему стои по-горѣ отъ дневника. Това е книгата, въ която се вписва балансътъ, както тоя d'entrée, така и онзи de sortie; то е ключътъ, книгата, за която говори г. Коларовъ. Дневника можете да слѣдвате нѣколко години, като единъжъ ви го завѣри нотариусътъ или мировиятъ съдия, който завѣрява нотариални книги. Но книгата за равномѣткитъ и за инвентара е една книга, която не затруднява никого, но която трѣбва всѣка година единъжъ да се занесе на нотариуса да я завѣри, и тогазъ да я слѣдвате по-нататъкъ. Тази е книгата, която гарантира имотното състояние на всѣко едно лице, което има вземания-давания. Тя не затруднява никога никого. Затуй г. Коларовъ е много правъ, като натѣтва, че тукъ сте забравили най-нужната книга, защото необходимо е на годишната единъжъ тази книга да се занесе за завѣряване и тогава да продължавате надолу да пишете. Затуй азъ моля г. докладчика да се съгласи, щото слѣдъ думата „дневникъ“ да се прибави „описна книга“ и да слѣдва по-нататъкъ: „книга за членовѣтъ“ и пр. Описната книга е една книга, на която значението може да разбере само онзи, който е разглеждалъ дѣла на хора, които сж излязи отъ нѣкого пари; само по тая книга можете да очѣните, дали се е дѣйствувало добросъвѣстно; тя никакъ не затруднява счетоводството, тя е много малка, но тя е ключътъ, отъ нея се изхожда; даже тя би трѣбвало да бѣде първата.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. министърътъ на финанситъ.

Министъръ А. Ляпчевъ: Г. г. народни прѣдставители! Въ едно прѣдприятие, ако ще би най-голъмата банка, което и да е то, една книга има, по която всичкитъ книги ще се водятъ; то е дневникътъ. Имате ли вие дневника — всичко имате; всички други книги се водятъ отъ тамъ. Ако въ нѣкои специални закони се казва инвентарна книга, това или онова, друго, трето, всичкото това е за улеснение, защото тѣ сж голѣми прѣдприятия и трѣбва да водятъ отдѣлни книги. Държавното счетоводство има една сериозна книга — тя е единствената, отъ която всички смѣтки, партидни, инвентарни, каквито щете, се водятъ — това е дневникътъ. И тамъ, дѣто дневникътъ се води добръ, всичко е водено добръ. Ето защо, при кооперативнитъ сдружения, ако кажемъ дневникъ, то е достатъчно. Но нуженъ е и списъкътъ на членовѣтъ. И тия нѣща сж обмислени; тѣ не сж внесени тукъ току-тъй. Всѣка прибавка, която ще кажете, ще има слѣднитъ неслоди. Може-би да има едно сдружение, напр., софийското консумативно сдружение „Братски трудъ“, което върши голѣми операции, което има нужда отъ единъ инвентаръ и отъ маса други книги, не отъ една само, а отъ всевъзможни, може-би по нѣкои стоки особени книги да води, независимо отъ партиднитъ книги — да, за него ще бѣде добръ, никой не го ограничава да си води и други книги. Но ако кажете вие, че и едно сдружение, дори консумативно въ нѣкое село ще трѣбва да води всичкитъ тия книги, вие усложнявате работата съвсѣмъ безъ пужда. Нека си води дневника добръ и всичко ще се открие отъ него. Тамъ се вписва какво е намѣрено, какво влиза, какво излиза; това, което го нѣма, или това, което е унищожено по тази или онази причина, ще трѣбва да се оправдае. Нѣма защо да се води тукъ споръ. Нѣдѣите усложнява работата.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Димитъръ Драгиевъ.

Д. Драгиевъ: По никой начинъ не бива да отнемеме съ едната рѣка туй, което даваме съ другата. Ние правимъ промѣни въ закона за кооперативнитъ съ пѣлъ да облекчимъ, да улеснимъ развоя на кооперативното дѣло у насъ. Ако приемемъ прѣдложението на г. Коларова, то значи да усложнимъ счетоводството на кооперацията, безъ да е това необходимо нужно. Вие, г. Коларовъ, ще трѣбва да правите разлика между счетоводство на кооперация и банково счетоводство. Разликата е твърдѣ голѣма. Операциитъ сж доволно различни, та нѣма нужда да искаме едното счетоводство да бѣде като другото.

Н. Коларовъ: Не искамъ да усложнявамъ работата на кооперациитъ.

Д. Драгиевъ: Не трѣбва да се забравя, че тѣзи счетоводители, които водятъ смѣткитъ на кооперациитъ, обикновено сж хора плащани съ 100, 200 или 300 л. годишно; ако речете да усложните безъ всѣка полза смѣтководството на кооперациитъ, то не значи нищо друго, освѣнъ да ги затрудните въ тѣхния развой. Не трѣбва още да се забравя, че по-нататъкъ намъ прѣдстои да гласуваме чл. 108, който казва, че ако се констатира, че не се водятъ прѣдвидѣнитъ по-горѣ книги, може да бѣде пенска ликвидацията на кооперативното дружество. Чл. 104, г. г. народни прѣдставители, както споменахъ и други господа, прѣдвижда най-необходимитъ книги; той казва въ втората си половина, че „освѣнъ тия книги дружеството трѣбва да води и всички други спомагателни книги“, но нѣма защо да отиваме да го задължаваме да води нецѣлѣнно и онѣзи книги, за които г. Коларовъ тукъ споменава и които въ дѣйствителностъ може-би да не сж толкова нужни.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Кръстьо Мирски.

Н. Мирски: Г. г. народни прѣдставители! Азъ апелирамъ къмъ г. министра на правосъдието, нека той се произнесе, нѣма ли най-сѣществено значение за всѣко лице, което взема и дава, книгата за равномѣткитъ и описа.

Министъръ А. Ляпчевъ: Само за онзи, който не желае да се справи съ дневника, има голѣмо значение.

Н. Мирски: Г. г. народни прѣдставители! Едно малко обяснение. Азъ мога да си засвидѣтелствувамъ книги за дневникъ нѣколко, а пъкъ ми допускатъ да си засвидѣтелствувамъ книга за равномѣткитъ само една, която съмъ длъженъ периодически да давамъ да се подписватъ на нея, когато, като изпълня дневника, мога да го прѣпниша на друга книга, на която нотариусътъ се е подписалъ. Азъ съмъ виждалъ несъстоятелности, по които не е могло да се установи недобросъвѣстностъ само затуй, защото е нѣмало тази необходима книга, която прѣдвижда нашиятъ законъ — книга за равномѣткитъ. Отъ тамъ се почва; безъ тая книга може всичко да се фалшифицира отъ недобросъвѣстни хора. Тя не е голѣма книга, тя е малка; на годината се пише на нея само единъжъ или дваъжъ, и много просто, но тя е, която служи за гаранция за добросъвѣстността на работата. Да говоря повече, значи да обяснявамъ нѣщо, което е общоприето и е тѣй ясно. Безъ тая книга нѣма гаранция за редовностъ. Това е азбучна работа.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Александъръ Екимовъ.

А. Екимовъ: Г. г. народни прѣдставители! Почудихъ се, когато чухъ г. Мирски. Споредъ думитѣ, които той каза, излиза, че хаберъ нѣма, какво значи да държишъ търговски книги и какво значи да държишъ дневникъ.

Н. Мирски: Ти си вземи паритѣ отъ училището, дѣто си се училъ; излѣзъ въ печата и да се прѣпираме. (Смѣхъ)

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, оставете тоя споръ тукъ.

А. Екимовъ: Когато Вие дебатирахте, г. Мирски, по конституцията, ние мълчахме: отдавахме Ви това право, като Ви считаме старъ парламентъоръ, и чакахме отъ Васъ да чуемъ нѣщо; но не смѣтайте, че сте капацитетъ по всичко, което има въ тая страна.

Н. Мирски: Заповѣдайте въ печата да се прѣпираме, но не тукъ.

А. Екимовъ: Най-важното нѣщо за едно книговодство е дневникътъ; дневникътъ е душата на всѣка една работа. Вие нѣмате хаберъ, ксгата казвате, че всѣки единъ човѣкъ може да си служи съ нѣколко дневника.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, г. Екимовъ, Събрание има тукъ, а не е само г. Мирски.

Н. Мирски: Нотариусътъ завѣрва дневника празенъ.

А. Екимовъ: Дневникътъ е основата на двойното счетоводство — и на американското, и на английското, и на каквото щете. Щомъ се завѣри единъ дневникъ, всѣки единъ търговецъ или дружество, или каквото щете, е длъженъ въ края на шестия мѣсецъ, или въ края на годината, както той е обзавелъ да си приключва смѣткитѣ, да отиде при нотариуса, г. Мирски, ще му покаже послѣдната страница, какъто е свършилъ, и нотариусътъ — вземете търговския законъ и прочетете, Вие не сте обърнали внимание на това — ще каже: „Настоящиятъ дневникъ ми се прѣдстави и го утвърждавамъ“.

Н. Мирски: Я Вие прочетете закона! Наизустъ не говорете.

А. Екимовъ: И търговецътъ ще почне слѣдъ туй утвърждение да си пие по-нататкъ. Ако се свърши този тефтеръ, той ще прѣнесе сбора на другъ дневникъ, и като дойде края на годината, пакъ ще го занесе на нотариуса да го утвърди. Само единъ такъвъ дневникъ може да се счита, че е редовно воденъ търговски дневникъ. Всичкитѣ други работи сж спомагателни. Ако вие ми дадете на една търговска кантора дневникъ за 10 години наредъ, азъ ще мога да ви съставя всички други ваши тефтери, които вие желаете: и инвентаръ, равномѣтка, магазинна книга и книга за всѣко едно нѣщо. Ето затова г. министърътъ на финанситѣ ви каза, че тая материя хората сж много добръ обмислили и сж турили именно това, което е най-необходимо. Една работа безъ дневникъ е както човѣкъ безъ душа, а помъ има дневникъ, всички други книжа могатъ да се съставятъ. Недѣйте обвинява търговцитѣ, че може да иматъ по петъ дневници, защото пакъ ще Ви кажа, нѣмате хаберъ отъ тая работа.

Н. Мирски: Четете закона.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля ония г. г. народни прѣдставители, които приематъ чл. 104, както го е приела комисията, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Понеже нѣма писмени прѣдложения, внесени на масата на прѣдседателството, не давамъ на гласуване направенитѣ устни прѣдложения.

Докладчикъ В. Милевъ: (Чете)

„Чл. 105. Въ дневника трѣбва да се записватъ всичкитѣ операции, които дружеството извършва, и въобще всичко, каквото дружеството приема или изразходва.

„Книгата за членоветѣ трѣбва да съдържа всички свѣдѣния за числото на членоветѣ, за врѣмето на постъпването и излизането имъ отъ дружеството, за имотното имъ състояние, за даденитѣ имъ аванси и заеми, за личнитѣ имъ задължения било къмъ дружеството, било къмъ други лица, за задълженията имъ по поржчителство, за направенитѣ изплащания, вноски и погашения.

„Въ протоколната книга се записватъ протоколитѣ на всѣко засѣдание на общото събрание, управителния и контролния свѣти.“

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ чл. 105, както го е приела комисията, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ В. Милевъ: (Чете)

„Чл. 106. Въ записванията, както на основнитѣ, тъй и на спомагателнитѣ книги, не бива да се оставятъ празни мѣста.

„Не се допускатъ никакви изтѣргвания, зачерквания, надебелявания или прибавки въ текста и цифритѣ.“

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ чл. 106, както е приетъ отъ комисията, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ В. Милевъ: (Чете)

„Чл. 107. Книгитѣ трѣбва да бждатъ провѣрени и снабдени съ текущи числа на страницитѣ и крайщата на врѣвта да сж запечатани съ печата на надлежния нотариусъ или мировия сддия.

„На послѣдната страница на книгитѣ сддията съ собственоржчния си подписъ удостоверява числото на листоветѣ и страницитѣ на книгитѣ, и скрѣпя това удостоверение съ печата на сдда.

„Тая завѣрка не подлежи на никакви берии, нито гербовъ налогъ.“

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ чл. 107, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ В. Милевъ: (Чете)

„Чл. 108. Когато двѣ послѣдователни ревизии констатираатъ, че книгитѣ не се водятъ по наредбитѣ на чл. чл. 105 и 106, или се държатъ нередовно и нехайно, може да се поиска ликвидацията на дружеството.

„Окржжниятъ сдъ постановява да стане тая ликвидация и да се разтури дружеството най-късно до шестъ мѣсеца отъ деня на искането.“

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ чл. 108, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ В. Милевъ: (Чете)

„§ 21. Глава IX става глава XI. Чл. чл. 96 и 97 ставатъ чл. чл. 109 и 110.“

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля ония г. г. народни прѣдставители, които приематъ § 21, относително прѣдлаганата нумерация на нѣкои членове, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ В. Милевъ: (Чете)

„§ 22. Къмъ чл. 98, който става чл. 111, се прибавя слѣдната трета алинея:

„3. Отстраненитѣ членове на управителнитѣ и контролни съѣти, които продължаватъ да изпълняватъ функциитѣ си. Тѣ не могатъ така сжщо да бждатъ прѣзбирани паново. Дружества, които нарушаватъ това запрѣщение, подлежатъ на разтуряне съгласно съ чл. 108.“

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ § 22, за прибавка къмъ чл. 98, който става чл. 111, трета алинея, съ съдържание, което прочете г. докладчикътъ, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ В. Милевъ: (Чете)

„§ 23. Чл. чл. 99 и 100 ставатъ чл. чл. 112 и 113.“

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ § 23, относително измѣнението на нумерацията на посоченитѣ членове, както го прочете г. докладчикътъ, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ В. Милевъ: (Чете)

„§ 24. Чл. 101, който става чл. 114, се измѣнява така:

„Давността на наказанията, прѣдвидѣни въ чл. чл. 110 и 111, изтича въ края на три години, а тази за наказаниято, прѣдвидѣно въ чл. 112, въ края на една година — считана отъ деня, когато прѣстѣплението или нарушението е било извършено.

„Въ сжщия тоя срокъ изтича и давността за изпълнението на наказанието.“

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ § 24, относително чл. 101, който става чл. 114, измѣненъ така, както го докладва г. докладчикътъ, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ В. Милевъ: (Чете)

„§ 25. Глава X става глава XII.“

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ § 25, относително измѣнението на посоченитѣ отъ г. докладчика глави, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Я. Поповъ: Дайте малко отидихъ, г. прѣдседателю.

Министъръ А. Ляпчевъ: Има още малко работа.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Слѣдва по дневния редъ: второ четене на законопроекта за свѣрхсмѣтенъ кредитъ на сума 2.841.894-53 л.

Моля г. докладчика да го докладва.

Докладчикъ Г. Копринаровъ: Г. г. народни прѣдставители! Комисията разгледа проекта и увеличи сумата съ 8.887 л. Това увеличение произхожда отъ слѣдующето, което не е вписано въ таблица I, която имате прѣдъ васъ. (Чете)

„По бюджета за извънреднитѣ приходи и разходи за 1910 г.

„По Дирекцията на желѣзницитѣ и пристанищата.

„§ 41. За доплащане на управителя на Царибродската митница митни и други права за доста-

вения отъ странство обръщателенъ мостъ за българскитѣ държавни желѣзници, прѣзъ 1910 г. — 1.000 л.

„По рѣшение на Народното събрание за отпушане $\frac{1}{12}$, утвѣржено съ указъ № 2 отъ 6 януарий 1910 г.“

„На счетоводителя на държавното смѣтководство за оформяване отпуснатитѣ срѣщу разписка заплати на чиновницитѣ и служащитѣ при дѣнодѣлбачката и пр. при Варненското пристанище за м. януарий 1910 г. — 2.887 л.

„Въ текста на рѣшението е разрѣшенъ кредитъ за заплати и на тоя персоналъ, но по погрѣшка въ изчислението е вписана по-малка сума.“

Независимо отъ това, въ таблица II има още една добавка въ размѣръ на 5.000 л. (Чете)

„По Дирекцията на желѣзницитѣ и пристанищата.

„За изплащане на разни лица обезщетение за причиненитѣ загуби отъ искритѣ на локомотивитѣ по държавнитѣ желѣзници прѣзъ 1910 г. — 5.000 л.“

Въ слѣдствие на тия добавки, въ размѣръ на 8.887 л., и общата сума на свѣрхсмѣтни кредити ще възлѣзе въ повече на такава сума. И така, законътъ ще има заглавие: (Чете)

„З а к о н ъ

за свѣрхсмѣтенъ кредитъ на сума 2.850.781-53 л.“

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ заглавието на законопроекта, както се докладва отъ г. докладчика и както е прието отъ комисията, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Копринаровъ: (Чете)

„Чл. 1. Разрѣшава се на министритѣ да изплатятъ разходитѣ, споредъ приложенитѣ къмъ този законъ двѣ таблици*), а именно:

„I. Разходи, за които не сж достигнали кредититѣ по бюджета за 1910 г. на сума 1.742.882-68 л., и

„II. Разходи, за които не е имало разрѣшени кредити въ бюджета за 1910 г. на сума 1.107.898-85 л.“

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Димитъръ Драгиевъ.

Д. Драгиевъ: Г. г. прѣдставители! Този свѣрхсмѣтенъ кредитъ не е нищо друго, освѣнъ допълнение на бюджета. Той е бюджетъ и ние не можемъ при второто четене да го гласуваме на пѣло: по пачина, опрѣдѣленъ въ конституцията, това гласуване трѣбва да стане параграфъ по параграфъ. Азъ станахъ да попитамъ г. докладчика, какъ той разбира, какъ смѣта да докладва: мисли ли, че като се гласува чл. чл. 1 и 2, работата се свѣршва или ще прѣмине къмъ таблицата параграфъ по параграфъ. Азъ разбирамъ, че трѣбва да чете параграфъ по параграфъ.

Докладчикъ Г. Копринаровъ: Азъ разбирамъ, че съ прочитането на чл. 1 се свѣршва всичката работа и относително таблицитѣ, защото послѣднитѣ сж за разъяснение на народното прѣдставителство да знае отъ гдѣ произхожда сумата отъ 1 милионъ и толкова хиляди лева и затова ви прочетохъ само ония добавки, които не фигуриратъ къмъ таблицата, която имате прѣдъ васъ.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Димитъръ Драгиевъ.

*) Таблицитѣ се намиратъ на стр. 2721—2728 отъ дневницитѣ.

Д. Драгиев: Чл. 121 от конституцията казва: „Народното събрание разглежда проекта на бюджета статия по статия“, а ние знаем, че изражението „статия по статия“ не значи нищо друго, освънъ параграфъ по параграфъ, и азъ мисля, че г. докладчикътъ не е правъ като отива да го заобикаля. Той трѣбва да четете таблицитѣ параграфъ по параграфъ. Така на едро не могатъ да ставатъ тия гласувания, г. докладчикъ. Азъ Ви моля да пристъпите на стр. 2 да четете таблицитѣ параграфъ по параграфъ, за да види народното прѣдставителство, кои отъ тия параграфи ще приеме и кои не. Не може да се гласува бюджетъ на едро, на една сума отъ 1.742.882-68 л., и сетнѣ да вдигне рѣка пакъ за 1.107.898-85 л. Не забравяйте изричнитѣ прѣдписания на конституцията и на закона за отчетността по бюджета.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. министърътъ на финанситѣ.

Министъръ А. Ляпчевъ: Г. г. народни прѣдставители! Въпросътъ, който повдигна г. Драгиевъ, е разрѣшенъ у насъ: когато се разпрѣдѣлятъ кредититѣ при вота на бюджета, тѣ се гласуватъ споредъ разпрѣдѣленитѣ параграфи, съгласно закона за отчетността по бюджета, параграфъ по параграфъ; когато се вотира свѣрхсмѣтни кредити къмъ единъ бюджетъ, прието е у насъ вотътъ да се ограничава по членоветѣ, които обзематъ надлежитѣ суми, защото цѣльта, когато се вотира отдѣлно сумата въ бюджета, е: да не може да се изразходва повечко отъ нея, а тази цѣль съ свѣрхсмѣтни кредити е прѣмахната. Свѣрхсмѣтнитѣ кредитъ излиза отъ слѣдното положение: той ви казва, че този разходъ е наложенъ да стане и вотътъ, който дава народното прѣдставителство, има едно оправдание: то е, че народното прѣдставителство има довѣрие къмъ правителството, което му прѣдлага на гласуване тѣзи кредити. Сега нѣма ни единъ прецедентъ, нѣма ни една практика, която да не се изоставя, която да не се прѣпраща. Азъ правя апелъ къмъ г. Драгиева да се откаже отъ това си искане. Ако той желае да настоява, ще изгубимъ само 2—3 часа врѣме, за да приемемъ неговото. Въ такъвъ случай, когато ще дойде, както бѣше вчера случаятъ, вотирането на сключеното бюджетно упражнение, напр., за 1909 г. вие ще трѣбва да четете вторъ бюджетъ съ 200 можеби параграфи, и тогазъ, ако за единъ бюджетъ ви трѣбва най-малко 10 лена да го изучите, за него ще ви трѣбва не по-малко отъ една недѣля. Какъвъ ще бѣде резултатътъ? Нѣма да постигнете онова, което е цѣльта на бюджета. Цѣльта въ бюджета е, като се разпрѣдѣлятъ сумитѣ, да не се харчи за друга цѣль, освънъ за прѣдвидѣната. Тукъ, въ свѣрхсмѣтния кредитъ сумитѣ сж ангажирани. Капиталенъ въпросъ за васъ е, да-ли министерството, което е ангажирало тѣзи суми или не, заслужава довѣрието ви. То е длъжно да ви даде едно освѣтление и ви е дало такова по отдѣлнитѣ параграфи, за кждѣ сж отишли тия суми. Всѣки единъ отъ г. г. народнитѣ прѣдставители е свободенъ, по вота, който става, напр., по чл. 1, по първия разходъ, да погледне таблицата и да търси ония параграфи, които той мисли, че иматъ нужда отъ особено освѣтление или пъкъ отъ оспорване. Тѣй шото, това право не е отказано. Но да се спира поотдѣлно на всѣки единъ параграфъ за вотъ, когато не разпореждаме сумитѣ, ами когато само трѣбва да дадемъ довѣрие за изразходването имъ, е излишно, а цѣльта, която гони г. Драгиевъ, ще се постигне пакъ; нека заповѣда да говори по чл. 1, по който разходъ ще, да вземе актъ отъ таблицата, която е приложена и да оспорва кредита, да иска обяснения и т. н.

Д. Драгиевъ: Г. прѣдседателю! Азъ ще говоря само по съдържанието на първата таблица.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Имате думата, г. Драгиевъ, по чл. 1 и въ свѣрзка съ него, и по таблицата.

Д. Драгиевъ: Азъ мисля, че имамъ право да говоря, слѣдъ като вие попитате народното прѣдставителство, какъ гледа на мосто прѣдложение: да-ли г. министърътъ се е отказалъ отъ постановленията на конституцията относително гласуването на бюджета. Азъ Ви моля да дадете на гласуване моето прѣдложение: гласуването да стане параграфъ по параграфъ. Ако не приемете гласуването да стане параграфъ по параграфъ, азъ ще говоря тогава по таблица I изцѣло.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. докладчикътъ.

Докладчикъ Г. Копринаровъ: Г. г. народни прѣдставители! Г. Драгиевъ казва: „Искамъ да се гласува параграфъ по параграфъ“, . . .

Д. Драгиевъ: Конституцията иска, не азъ.

Докладчикъ Г. Копринаровъ: Моля. — . . . като се основава на конституцията. Конституцията по този въпросъ казва, че бюджетътъ, който Народното събрание ще приеме, ще се гласува параграфъ по параграфъ, . . .

А. Христовъ: Статия по статия.

Докладчикъ Г. Копринаровъ: . . . а ние сега въ бюджета ли сме?

Д. Драгиевъ: Това какво е?

Докладчикъ Г. Копринаровъ: Това е свѣрхсмѣтенъ кредитъ, а бюджетътъ ние отдавна разгледахме.

В. Георгиевъ: Тѣ сж нераздѣлни.

Докладчикъ Г. Копринаровъ: Слѣдователно, опирането на конституцията е неоспорователно и нѣма да има никакво нарушение, както твърди г. Драгиевъ, ако ние не приемемъ неговото искане, затуй, защото то има само тогава значение, когато ние приемаме бюджета, а тукъ не е въпросъ за бюджета, а е въпросъ за свѣрхсмѣтенъ кредитъ на една обща сума отъ 2 милиона и толкова лева. Вие хубаво знаете, че процедурата по присмането на бюджета не е такава, какъвата е тукъ. Най-напрѣдъ гласувахме заглавието и минаваме по-надолу къмъ единъ особенъ законопроектъ — законопроектъ за свѣрхсмѣтенъ кредитъ, но министерството, за да не го упрекнете и за да не питате откъдѣ излиза тая сума, прѣдлага една таблица и казва: „Искайте обяснения, ще ви ги дамъ“.

Министъръ А. Ляпчевъ: То не може да произвежда разходи иначе, ако не ги вотира Събранието.

Докладчикъ Г. Копринаровъ: Намирамъ, слѣдователно, че искането на г. Драгиева е несъобразно съ конституцията, нѣма никакво нарушение и моля г. прѣдседателя да положи на гласуване чл. 1.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Г. Драгиевъ! Ще Ви дамъ думата, да говорите по чл. 1 въ свѣрзка съ обясненията, които ще искате по таблицата.

Д. Драгиевъ: Азъ ще говоря по таблицата, г. прѣдседателю, и мисля, че имамъ право да направя прѣдложение.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Не мога да дамъ на гласуване Вашето прѣдложение, защото

това не е бюджетът. Вие много добър разбирате тая работа и нѣма защо да искате да го давамъ на гласуване.

Д. Драгиевъ: Азъ я разбирамъ, но не разбирамъ защо Вие не искате да я разберете.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Имате думата по чл. 1 въ свързка съ таблица първа.

Д. Драгиевъ: Азъ констатирамъ, че се нарушава едно изрично прѣдписание на основния ни законъ, и констатирамъ, че прѣдседателството отказва да даде моето прѣдложение по тоя въпросъ на гласуване, и че народното прѣдставителство твърдѣ спокойно гледа на всичката тая работа.

С. Бабанджановъ: Ние сме въ трета сесия, досега процедурата е била тази и на г. Драгиева не му е дошло на ума да повдигне този въпросъ по-рано.

Д. Драгиевъ: Азъ ще говоря относително съдържанието на таблица I, г. г. народни прѣдставители, § 1 отъ тая таблица гласи: (Чете)

„За прѣдставителни пари на новоизбрания прѣдседател, д-ръ П. Ораховацъ, за второто полугодие на 1910 г. — 1.500 л.“

Както знаете въ бюджета за 1910 г. е гласувана сумата 3.000 л. прѣдставителни пари на прѣдседателя на Народното събрание. Въ сѣщия бюджетъ мисля е казано, че тѣзи пари се изтеглятъ на два пѣти. Не мога да си спомня датата въ тая минута, но ми се струва, че се изтеглятъ въ първия мѣсецъ на всѣко шестмѣсечие прѣзъ годината. Всензвѣстно е, че до 15 октомврий т. г. прѣдседателъ бѣше сегашниятъ министъръ на правосъдието г. Славейковъ. Отъ 15 октомврий насамъ до края на 1910 г., отъ два мѣсеца и половина, прѣдседателъ е г. д-ръ Ораховацъ. Не искамъ ни най-малко да засега на сумитѣ си тѣзи почтени господа — моитѣ уважения къмъ тѣхъ — но случаятъ е такъвъ, че не може да избѣгне човѣкъ безъ да спомене тѣхнитѣ имена. Азъ разбирамъ, че макаръ и изтеглянето на сумата 3.000 л. да става на два пѣти, сѣ пакъ ясно е, очевидно е, че похарчането на тая сума се дава за прѣзъ цѣлата година. Не може единъ прѣдседателъ да каже: „Азъ получихъ сумата и я похарчихъ“. Вие сетнѣ избирате другъ прѣдседателъ, прѣдвиждате пъкъ нему други прѣдставителни, което е направилъ сега г. финансовиятъ министъръ. Азъ разбирамъ, че не двама прѣдседатели да се избиратъ прѣзъ течението на една година, ами 12 души, тѣ ще трѣбва да похарчатъ като прѣдставителни пари онази сума, която е прѣдвидѣна за тая цѣль въ бюджета. Ние прѣдвидѣхме 3.000 л. До 15 октомврий каквото се слѣдва, трѣбва да бѣде дадено на г. Славейкова; за два и половина мѣсеца, каквото се слѣдва, трѣбва да бѣде дадено на г. Ораховацъ. Нѣма защо да отиваме да даваме 3.000 л. само на г. Славейковъ, а на г. Ораховаца за два и половина мѣсеца да прѣдвиждаме други 1.500 л. Ще ми кажете, че тази сума не е голѣма. Ние трѣбва да бждемъ внимателни и къмъ голѣмитѣ, и къмъ малкитѣ суми: който е невнимателенъ къмъ малкитѣ, той е невнимателенъ и къмъ голѣмитѣ. Тѣ не сѣ наши частни пари, не сѣ пари на вашата партия, за да можете да ги дадете, да ги бабладисате на нѣкого. Тѣ сѣ пари на българския народъ и, както ние, така сѣщо и вие, трѣбва да бждемъ пестеливи и въ многото и въ малкото. Азъ мисля, че ако г. Ораховацъ бѣше тукъ, той самъ щѣше да поиска тая сума да бѣде зачеркната и да не става въпросъ нито за неговото име, нито за името на г. Славейкова. Тази сутринъ въ бюджетарната комисиия азъ самъ прѣдложихъ да се зачеркне тая сума, защото виждамъ, че не си струва да се свързватъ имената на тѣзи доста почтени господа съ гласуването на тая сума. Азъ моля да бѣде

зачеркната тая сума, защото ние гласувахме надлежната сума и нека слѣдуемата се частъ да се даде на новоизбрания прѣдседателъ.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Иванъ Хаджиевъ.

И. Хаджиевъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ ще искамъ да се възползувамъ отъ това, за да кажа нѣколко думи по свѣрхсмѣтнитѣ кредити у насъ. Миналата година ние гласувахме единъ бюджетъ отъ 172 милиона лева.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: При първото четене говорихте сѣщото.

И. Хаджиевъ: Трѣбва да обоснова това, за което ще гласувамъ. — Г. министърътъ се похвали, че той е единъ искренъ, единъ реаленъ бюджетъ, единъ бюджетъ, който изразява истината. Сега г. министърътъ на финанситѣ прѣдлага единъ свѣрхсмѣтенъ кредитъ за близо 3 милиона лева, понеже сумитѣ, прѣдвидѣни миналата година въ приходитѣ на бюджета не могли да покриятъ разходитѣ. Говоримъ за искренъ бюджетъ, говоримъ за реаленъ бюджетъ, а сега искате отъ насъ 3 милиона лева, за да изплатимъ ония разходи, които сѣ станаха прѣзъ 1910 г.

Г. г. народни прѣдставители! Азъ смѣтамъ, че нашитѣ министри на финанситѣ трѣбва да се научатъ единъжъ завинаги при съставянето на бюджета да бждатъ малко по-искрени. Нѣма защо да криемъ отъ българския народъ, отъ българскитѣ данъкоплатци, че вмѣсто 172 милиона лева, той ще плати 175 милиона лева. Това сѣ работи, които повече уробавятъ самото финансово положение, отколкото да го закрѣпнатъ; това сѣ работи, които говорятъ противъ самитѣ финансови министри, които прѣдлагатъ тия бюджети. Азъ нѣма да ви чета какво сѣ мислили и какво мислятъ г. г. демократитѣ, а особено г. Ляпчевъ, защото знамъ, че въ програмата на демократическата партия тая статия или по-добъръ той отдѣлъ отъ програмата за свѣрхсмѣтнитѣ кредити е писанъ отъ неговата ръка. Това е една аномалностъ, казваше той, и вѣрвамъ, че туй вѣрва и днесъ. Е добръ, г. министри, защо Вие не правите това, което сте проповѣдвали, което проповѣдвате и което вѣрвате? Ама ще кажете: не можахме да прѣдвидимъ всичко. Азъ ще ви кажа тукъ работи, които ние миналата година като-че-ли нарочно затрихме, за да можемъ сега да искаме свѣрхсмѣтнитѣ кредитѣ. Какво ще ми кажете за сумата 750.000 л.? Миналата година азъ не вѣрвамъ, че г. министърътъ на финанситѣ не е разбиралъ, че като заличаваме 200 хиляди лева отъ субсидията, която давахме на военния пенсионенъ фондъ, нѣма да има нужда да се допълни тая сума. Той не ги прѣдвиди въ бюджета. Ето сега ги иска, значи, той ги е похарчилъ, значи, той ги е далъ. Това не е искреностъ на бюджета. Ние заличихме 200 хиляди лева миналата година или по-добъръ, прѣмахнахме оная субсидия, която давахме на военния пенсионенъ фондъ, за да можемъ днесъ тая година да искаме 750.000 л. Азъ съмъ убѣденъ, че така сѣщо нѣма да мине много врѣме и г. министърътъ на финанситѣ идущата година ще ни иска кредитъ за храна на конетѣ; понеже тая година въ военния бюджетъ прѣдвидихме по-малкъ кредитъ за това, убѣденъ съмъ, казвамъ, че и догодина ще ни иска допълнителенъ. Послѣ азъ смѣтамъ, че туй не е въ интереса на самия бюджетъ. Г. г. министритѣ на финанситѣ у насъ нека единъ пѣтъ завинаги се откажатъ отъ този меракъ да правятъ бюджети въ такава форма, за да ги прѣдставятъ прѣдъ българския народъ, че сѣ малки, а въ дѣйствителностъ на другата година да искатъ суми, за да покриватъ тѣзи разходи, защото това е една фалшивостъ, това е една неискре-

ностъ въ бюджета. Азъ нѣма да говоря по тая сума, за която говори г. Драгиевъ, но азъ виждамъ друго едно нѣщо, на което ще искамъ да обърна внимание. Нека у насъ чиновникитѣ се научатъ да работятъ, затуй, защото имъ се плаща да работятъ; нека се научатъ да не работятъ съ добавъчни възнаграждения; нека се научатъ, че тогава, когато тѣ оставятъ министерствата съ задължение да изработятъ единъ правилникъ, да изработятъ една програма, да извършатъ една работа въ сѣцѣто това министерство, че това е работа неотдѣлима отъ общата имъ работа. Гледамъ тукъ по Министерството на просвѣтата — нѣма да обърна на друго мѣсто внимание — „За изработване програми учебни, правилници, възнаграждение на членовѣтъ“

М. Дановъ: Прѣзъ ваканцията.

И. Хаджиевъ: Каква ваканция? Ваканция за ония членове, които дожаждатъ отвѣтъ, разбирамъ, но за чиновници, за началници на отдѣление, за подначалници на отдѣления отъ едно министерство, защото трѣбва непрѣмѣнно да имъ се плаща? Та каква е тѣхната работа? Тѣ не си ли напушатъ своята канцеларска работа? Напушатъ нея, за да вършатъ пакъ министерска работа, единъ правилникъ да се изработи, трѣбва да имъ се плати 10 или не зная колко лева за изработването.

Министъръ А. Ляпчевъ: Г. Хаджиевъ! На лица отъ министерството не се плаща, а тамъ се иматъ прѣдъ видъ тия, които сж отвѣтъ министерството — единъ професоръ, единъ учителъ, който си има своитѣ занятия, е повиканъ въ министерството да вземе участие — плаща му се.

И. Хаджиевъ: Но професорътъ е оставилъ своитѣ лекции, учителътъ — своя урокъ, и го викатъ да извърши една работа въ София, за която трѣбва да му се плати 10 л. Научете се да пестите; вие сами казвате, че сте пестеливи; азъ ви разбирамъ и ви вѣрвамъ, но нека научимъ и тѣхъ; както вие пестите, нека и тѣ пестятъ. Азъ не мога да разбера, когато му се плаща заплатата, защо да му се плаща отдѣлно възнаграждение за изработването на единъ правилникъ, или за изработването на една програма. Та, казвамъ, нѣма да говоря повече, нека г. г. министритѣ на финанситѣ въ тая държава навикнатъ да внасятъ искрени бюджети, джанъмъ; нека да внасятъ реални бюджети, за да ги знае българскиятъ народъ, и нека ние, които тукъ гласуваме, които вдигаме ръка, единъ пътъ завинаги да знаемъ, че когато се гласува бюджетътъ, вдигаме ръка за единъ бюджетъ за приходитѣ и разходитѣ отъ 170, отъ 180, отъ 200 милиона лева. Въ сѣщностъ говоримъ за бюджетъ отъ 172 милиона лева, а сега съ тази сума ще го направимъ 175 милиона, па може-би да дойдатъ и други, да станатъ 180 милиона лева. Азъ ще моля г. министра на финанситѣ, ако сега излѣзе съ единъ дефицитъ, при съставянето на бюджетитѣ нека той даде примѣръ, както самъ е говорилъ, че това е една аномалностъ; свѣрхсметнитѣ кредити дѣйствиелно сж една аномалностъ въ бюджета, . . .

Нѣкой отъ мнозинството: Но неизбежна.

И. Хаджиевъ: . . . която повече разбърква, отколкото да поправи нашитѣ финансии.

Тѣзи нѣколко думи бѣхъ дълженъ да кажа, защото смѣтамъ, че у насъ, като че туй става една хроническа болестъ въ финансовото управление.

Пъкъ и не бива да прѣзираме, да отменимъ току-така мълкомъ онова, което забѣлѣза г. Драгиевъ, защото за два мѣсеца на единъ прѣдседателъ трѣбва да се платятъ 1.500 л., когато другиятъ прѣдседателъ е взелъ 3.000 л. Малко сж, наистина, сумата е

нищожна. Азъ не говоря, както не говори и г. Драгиевъ, за хората, за самитѣ личности — нашитѣ почитания къмъ тѣхъ — личноститѣ ще оставя на страна, принципътъ е важенъ: 3.000 л. отпущаме, ако сж малко, нека ги направимъ 4.000 л., но единъ пътъ завинаги да се взематъ отъ единъ прѣдседателъ за една година. Г. бившиятъ прѣдседателъ е вземалъ 3.000 л., сегашниятъ, новиятъ прѣдседателъ 1.500 л. **Не е хубава тази практика, която повече уронва, отколжото закрѣпва престижа, у насъ, на управлението, а главно на народното прѣдставителство.**

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Вълчо Георгиевъ.

В. Георгиевъ: Азъ ще обърна вниманието на г. министра на финанситѣ, относително печатането на стенографскитѣ дневници. Тази практика, дѣто въ народняшко врѣме се печатаха отдѣлни свитѣци отъ стенографскитѣ дневници, и всѣко едно дружество, всѣко читалище и частни лица даже можеха да си ги набавятъ съ единъ абонаментъ отъ 5—6 л., бѣше доста добра. Сега, тѣй, както отъ нѣколко години насамъ пѣната на „Държавния вѣстникъ“ е повишена, не е възможно единъ човѣкъ, едно частно лице, което иска да знае, да бѣде въ хода на работитѣ въ Народното събрание, да се абонира за „Държавенъ вѣстникъ“, да плати една такава голѣма сума, за да има и дневникитѣ на Народното събрание. Та, би било желателно г. министърътъ на финанситѣ да вземе бѣлѣжка и да уреди тази работа, защото, ако наредихме да се даватъ на народнитѣ прѣдставители, съ туй ние не сме удовлетворили една, кой знае, каква належаща нужда; ние бихме удовлетворили належаща нужда само тогава, когато дневникитѣ на Народното събрание станатъ достъпни за по-голѣма частъ отъ нашето население. Толкова по § 9 отъ бюджета на Върховното правителство.

Послѣ, по бюджета на Министерството на вътрѣшнитѣ работи, менъ ми е чудно, когато виждамъ този § 12 по отопление и освѣтление помѣщенията на околийскитѣ управления. Миналогодишната зима бѣше просто лѣто, ама всѣка година ние прѣдвиждаме еднаква сума за отопление на околийскитѣ управления и г. министърътъ отива да прѣдвижда още допълнителенъ свѣрхсметенъ кредитъ за доизплащане разходитѣ прѣзъ 1910 г. за отопление на околийскитѣ управления. Миналата година въ камарата ние пакъ прѣвидихме извършенъ кредитъ. Министъръ на вътрѣшнитѣ работи тогава бѣше г. Такевъ и азъ мисля, че когато дойде г. Мушановъ, който е горѣ-долу малко социалистча, ще поиска по-икономически да се прѣкара или по-справедливо да вървимъ въ тѣзи работи, а и той развѣрзалъ кесията, и оставилъ на околийскитѣ началници и окръжни управители, както искатъ да прѣдвиждатъ, да прѣдставятъ и да харчатъ народната пара. Мисля, г. г. народни прѣдставители, макаръ че такива едни малки суми да се не забѣлѣзватъ, но биятъ на очи, когато човѣкъ знае въ провинцията какъ се вършатъ тѣзи работи. Когато тукъ, отъ едно министерство, азъ забѣлѣзахъ, че разсилнитѣ съ чували изнасятъ дървата за въ къщата си, колко повече туй нѣщо може да стане въ дълбоката провинция; не съ чували, ами съ кола. И съжѣлявамъ, че досегашнитѣ г. г. министри не сж обърнали сериозно внимание, не сж изпатили надлежитѣ окръжни до своитѣ подвѣдомствени чиновници, за да внимаватъ въ тѣзи работи. Оттукъ 12, оттамъ 12 и видишъ, че милиончето е хвъркнало, а пъкъ тѣзи милиончета мжно се събиратъ въ тази нещастна България.

По-нататъкъ, свѣрхсметенъ кредитъ се иска и за разхождането на докторитѣ. Ами като ще го правите, правете го поне въ цѣла България; защо бивате на едни майка, а на други мащеха. Ако софийскитѣ доктори ги болятъ краката, когато иматъ трамвай и

стига да дадат 10 ст., за да отидат до Александровската болница, то въ другитѣ градове, дѣто нѣма трамвай и хората трѣбва да отидатъ въ лошо врѣме и съ файтонъ, и си плащатъ, за да отидатъ до болницата, какво да се каже за тѣхъ. Какъ е възможно да се поддържатъ файтони, за да отиватъ сутринъ да взематъ докторитѣ по къшитѣ имъ и да ги занасятъ въ болницата? Той е държавенъ чиновникъ, плаща му се, нека си плаща съ свои пари, за да отиде въ болницата. Нека имъ дадемъ по-голяма заплата — тѣ сж хора затворени, не могатъ да правятъ визити — нека имъ се даде по-голяма заплата. Вънъ отъ туй, иматъ право да прѣглеждатъ болни и оттамъ печелятъ. Ами какви сж тѣзи работи, каква е тая привилегия? Божемо дохождате съ демократически принципи, а въ управлението ставате чисти монархисти. Азъ мисля, че такива дреболии, такива дрънкала въ демократическата партия трѣбва да се очистятъ, за да стане нѣщо по-демократично, а не аристократично. Много лошо бие тукъ въ очи, дѣто се поддържатъ файтони, за да взематъ лѣкаритѣ отъ къщата имъ и да ги носятъ като дембели въ болницата.

Докладчикъ Г. Копринаровъ: Въ провинцията има болници, които стоятъ много далечъ отъ града.

В. Георгиевъ: То е за София.

Докладчикъ Г. Копринаровъ: То не е само въ София; и въ Пазарджикъ имаме болница; и тамъ се издържатъ файтонъ, коне, кочиалъ и пр.

В. Георгиевъ: По-нататкъ, по Министерството на народното просвѣщение. Въ закона за старинитѣ, чл. 8, ние унищожихме дневнитѣ пари, като казахме, че никакви дневни пари нѣма да се плащатъ на комисиитѣ.

Докладчикъ Г. Копринаровъ: Тоя законъ не е още публикуванъ.

В. Георгиевъ: А тукъ има прѣдвидѣни разни суми.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Законътъ е за 1911 г.; тепърва ще се прилага.

В. Георгиевъ: Г. Хаджиевъ каза нѣколко думи по това и азъ нѣма да говоря. Желателно е да се изхвърлятъ тѣзи работи, защото никой чиновникъ не отива да работи извънъ своята работа; всички чиновници, когато не сж въ комисии, работятъ въ опрѣдѣленото врѣме за работа, а когато сж въ комисии, ще ги видишъ да отиватъ сутринъ въ 10 ч., вмѣсто въ 8, както е опрѣдѣлено. И тѣй, тѣ намѣсто да наваксатъ врѣмето, още повече го изгубватъ. За жалостъ, излиза работата така, както се изрази единъ началникъ на отдѣление въ едно министерство — нѣма да му кажа тукъ името; човѣкътъ е много сприведливъ. Той каза: Въ нашата канцелария има такава разпасаностъ, што ние сами не знаемъ чиновниците какво правятъ.

Докладчикъ Г. Копринаровъ: Кой е този началникъ?

В. Георгиевъ: И когато му поискахъ единъ списъкъ, за да направя справка, той се рови половинъ часъ прѣдъ себе си, докато го намѣри.

Докладчикъ Г. Копринаровъ: Направете питане.

В. Георгиевъ: Когато съмъ отивалъ въ министерството въ 3 ч. да правя справки, намиралъ съмъ чиновници, които гледатъ да прочетатъ вѣстници, за да не ги надминатъ въ политиката. Такива чиновници

има много. Но азъ ви казвамъ, г. г. народни прѣдставители, че туй не е сериозно поддържано отъ министритѣ, да се дава на всѣки членъ отъ разни комисии по петъ или осемъ лева, затуй, защото трѣбвало да ги насърчи да работѣли по-присърце въ комисията. Ако не работи съ присърце, ако не е доволенъ съ туй, което му се дава съ честъта, че му даватъ длъжностъ началникъ на отдѣление, той да върви въ къщи, да стане учителъ, да стане другъ чиновникъ, а не да отива тамъ, къдѣто има голѣма отговорностъ. Та, мисля, че занаяпрѣдъ такива свърхсмѣтни кредити нѣма да ги срѣщаме, защото, както забѣлѣзахъ, съ тѣзи ваши свърхсмѣтни кредити ние ще излѣземъ прѣдъ българския народъ не съ 172 милиона лева бюджетъ, а съ 250 милиона лева, и сѣ за нуждитѣ на българския народъ.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. министърътъ на финанситѣ.

Министъръ А. Ляпчевъ: Г. г. народни прѣдставители! Г. Вълчо Георгиевъ малко се позабърка въ своитѣ приказки, защото започна съ пожелание, какъ да се печататъ стенографскитѣ дневници, за да бѣдатъ по-достъпни за българскитѣ избиратели. И азъ съмъ убѣденъ, че ако това му желание, на което и азъ съчувствувамъ, можемъ да осъществимъ, много малко има да спечели отъ днешното си говорене г. Вълчо Георгиевъ, както и другитѣ двама оратори, които по-рано приказваха. Тази материя, която тукъ има да се урежда, не се урежда съ такива приказки.

На г. Хаджиева нѣма какво да отговоря; отговорихъ му, когато говорихъ по принципъ, но сега приповтарямъ само едно, че този свърхсмѣтенъ кредитъ на бюджетъ отъ 172 милиона лева не е отъ тежкитѣ свърхсмѣтни кредити, а най-важното е, че като ви прѣдставихъ онзи день смѣткитѣ заедно съ тѣзи свърхсмѣтни кредити, този бюджетъ, къмъ който се отнася свърхсмѣтния кредитъ, ще се склучи съ излишъкъ.

Сега, по казаното отъ г. Драгиева. Той, както виждате, има пълната възможностъ да поши много микроскопически, тѣй што ни се отнема възможността за свѣтлина. Намѣрилъ важенъ § 5, въ който се искатъ прѣдставителни 1.500 л. за нашия прѣдседателъ. Г. Драгиевъ запитва: миналата година сж прѣдвидѣни 3.000 л. прѣдставителни, които се полагатъ за цѣла година; защо да прѣдвиждаме допълнително още 1.500 л. Запитването е основателно. Отговарямъ му: защото азъ изпълнявамъ единъ бюджетъ, въ който се казва — това е бюджетътъ за 1910 г. — „§ 5. Прѣдставителни: на прѣдседателя — 3.000 л. и на двама подпрѣдседатели — по 1.500 л. За 6 лѣтъ ж. к. а. Прѣдставителнитѣ пари на прѣдседателя и подпрѣдседателитѣ се отпускатъ на два срока: въ началото на всѣко шестмѣсечие“. Г. Славейковъ е билъ прѣдседател до ставането му министъръ — до 5 или 6 септември. Г. Славейковъ е дошълъ въ законния срокъ — 1 или 2 юлий миналата година, когато изтича първото шестмѣсечие — и въ качеството си на прѣдседателъ взема прѣдставителнитѣ за втория срокъ съвършено законно, съвършено основателно. Г. Славейковъ като прѣдседателъ е изтеглилъ тази сума. Азъ нѣмамъ никакво право да я търся, и нѣщо повече, нито единъ нѣма моралното право да търси отъ единъ длъжностелъ човѣкъ една сума, която е изтеглилъ напълно законно и основано на врѣмето, когато я изтеглилъ.

Недѣлчо Георгиевъ: Не я заслужилъ.

Министъръ А. Ляпчевъ: Моля Ви се, има още да поопитамъ. Казва се: не е заслужилъ, защото г. Славейковъ не е билъ прѣдседателъ докрая на 1910 г. Г. г. народни прѣдставители! Прѣдставителнитѣ пари не се даватъ на дни и часове, а тѣ се даватъ за из-

вѣстни цѣли, които законътъ нарежда. Вие можете да дадете на единъ човѣкъ, както е случаятъ съ прѣдседателя, една сума за прѣдставителни и той може да бѣде само три дни прѣдседател и за неговото инсталиране, за да поеме онова мѣсто, което има да ги изразходва за три дена. Това да не ви се види чудно; затова се даватъ прѣдставителни; тѣ сж извънредни разходи. Г. Славейковъ е билъ прѣдседател на българската камара, когато тукъ дойдоха — по-неже тѣй поставяте въпроса, тѣй ще ви отговоря и азъ — когато тукъ дойдохъ, казвамъ, нашитѣ славянски гости. Този човѣкъ бѣше прѣдседател на камарата, той имаше разходи. Вие знаете въ какво положение се намира единъ официаленъ човѣкъ съ едно високо положение. Позволетъ на мене да ви кажа това, ако не го знаете. Прѣди три години азъ не бѣхъ министъръ, но азъ съмъ по-нещастенъ, откогато съмъ министъръ.

Д. Драгиевъ: (Възразява нѣщо)

Министъръ А. Ляпчевъ: Не за друго, а защото, когато бѣхъ частенъ човѣкъ, не съмъ се срамувалъ да ходя въ която щете гостилница, като, напр., „Балканъ“, защото какво съмъ билъ? Андрей Ляпчевъ. Но когато заемамъ единъ постъ на български министъръ, или когато заемамъ постъ прѣдседател на Народното събрание, азъ имамъ извѣстни обязанности, които сж свързани съ достоинството на страната, и когато вие по законъ сте намѣрили за добръ да му отпуснете тѣзи пари и когато напълно законно и основателно ги е изтеглилъ наврѣме, защо вие идвате наново да правите смѣтка? Той ги е изтеглилъ на 2 юлий, и, споредъ закона, има право да ги изтегли. Но защо да не стоялъ прѣдседател до 31 декемврий?

Г. г. народни прѣдставители! Това дѣйствително е съвсѣмъ странно. Ама защо не е държалъ смѣтка, че той ще бѣде прѣдседател до 31 декемврий? Това е още по-странно за мене. Казахъ ви фактътъ за мене е важенъ, че той свършено законно е изтеглилъ паритѣ и е заемалъ този постъ, когато ги е изтеглилъ. Въпросътъ е изчерпанъ. Всѣкакво пощене по-нататѣкъ показва нашата дребнавость, която, колкото повече я увеличаваме, толкова повече унижаваме себе си и толкова повече даваме аргументъ на другитѣ. Това добръ да го помните. Сега, въпросътъ съ г. Славейкова е ликвидираиъ и азъ отъ него не мога да търся паритѣ, докато не измѣните закона. Внесете прѣдложение, подписано отъ 40 души, измѣнете закона и му дайте обратна сила, да искаме паритѣ обратно и да ги дадемъ на сегашния прѣдседател. Дълженъ съмъ да заявя, че — азъ правя по обязаностъ това — той е прѣдседател, начиная отъ сесията, когато тя се откри, когато вие го избрахте. И ако вие намѣрите за добръ да не му дадете, най-послѣ, то е ваща работа, направете го; но ако смѣтнете, че на този човѣкъ, когото сте повикали на този постъ, който има извѣстни обязанности, които се знаятъ какви сж, заслужава да се дадатъ 1.500 л. да покрие тѣзи разноски, мисля, че не трѣбва да става приказка. Толкозъ по дълбоката критика по тоя свѣрхсмѣтенъ кредитъ.

Нѣма да се спирамъ за разхода отъ 750.000 л. по военнитѣ пенсии, защото толковажъ пжти се повтори, че той е основанъ на закона, който се вотира и влѣзе въ сила три или два и половина мѣсеца слѣдъ като бюджетътъ беше вече вотиранъ. Не можеше да се прѣдвиди по-рано, какъвъ разходъ ще дойде. А че този разходъ не е тайна, това знаятъ всички, защото самъ г. Драгиевъ ви заяви на нѣколко пжти, че бившиятъ министъръ на финанситѣ му е твърдилъ това.

Ама добро ли е това, свѣрхсмѣтнитѣ кредити? Мисля, че тѣзи, които говориха, знаятъ много добръ дори какво азъ чувствувамъ, когато внасямъ свѣрхсмѣтнитѣ кредити. Но има се необходимостъ. Управ-

лявахъ и азъ едно министерство, Министерството на търговията и земледѣлнето. Тамъ нѣма свѣрхсмѣтнитѣ кредити. Търсете ги. Има само 34.000 л. свѣрхсмѣтенъ кредитъ: 24.000 л., защото вотирахме единъ законъ за горитѣ, три мѣсеца слѣдъ като се свърши бюджетътъ, да отиватъ комисии, и други 10.000 л., защото котлитѣ на Държавната печатница щѣха да се пукнатъ; трѣбваше да снемемъ отговорността, за да не станатъ скандали и да ги замѣнимъ. Азъ постоянно се грижа да нѣма тѣзи свѣрхсмѣтнитѣ кредити. Но една държава, която има 180.000.000 л. разходъ, въ нся не може да се прѣдвиди всичко. Ето защо азъ съжалявамъ, че на този сериозенъ въпросъ не се ограничиа съ онѣзи сериозни прѣния, които ставатъ повечко или по-малко при първото четене, а се впуснаха въ разискване при второто четене, и то, за жалость, прѣзъ толкозъ тънко сито прѣсѣяно.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Атанасъ Краевъ.

А. Краевъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ имахъ честта да бѣда подпрѣдседател и на Х-то, и на XI-то Народно събрание, и азъ съмъ получавалъ прѣдставителни. Ще ви заявя, че никога прѣдставителнитѣ пари, добавени къмъ дневнитѣ, що получавахъ като народенъ прѣдставител, не сж били достатъчни да покриятъ задълженията, които азъ морално чувствувахъ, че имамъ, стоейки на този постъ. Ще ви кажа нѣщо повече. Безъ да съмъ игралъ комаръ, безъ да съмъ ходилъ по кръчмитѣ, докато жена ми е готвила у дома, въ послѣдната сесия на XI-то обикновено Народно събрание азъ се върнахъ отъ София въ Шуменъ съ дългъ. Г. министърътъ ви изтъкна много вѣзки съображения и азъ мисля, че вие можете да притурите къмъ тѣхъ и чисто етически съображения отъ уважение къмъ сана, що занимаватъ г. г. Славейковъ и д-ръ Ораховачъ. Откажете се да правите дребнава политика съ този въпросъ. Съжалявамъ, че нашитѣ парламенти сж много стиснати въ това отношение. Другитѣ парламенти сж много по-щедри. Въ Англия, въ Франция даватъ по 200.000 л. прѣдставителни на прѣдседателя на парламента, а у насъ е едвамъ 2—3 хиляди лева и чудимъ се, какви оскърбления и какви инсинуации да отправимъ по адресъ на онѣя...

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Нѣмаше инсинуации, г. Краевъ.

А. Краевъ: Азъ поне така разбрахъ. Е добръ, ако не е имало инсинуации и оскърбления, това прави честь на онѣзи, които сж говорили.

Моля Народното събрание да вотира този кредитъ.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля онѣя г. г. народни прѣдставители, които приематъ чл. 1, както го е приела комисията, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Копринаровъ: (Чете)

„Чл. 2. Тѣзи разходи да се покриватъ отъ редовнитѣ приходи по бюджета за сжщата 1910 г. и да се отнесатъ къмъ сжщия бюджетъ.“

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля онѣя г. г. народни прѣдставители, които приематъ чл. 2 така, както е приетъ отъ комисията, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Има думата г. министърътъ на финанситѣ.

Министъръ А. Ляпчевъ: Г. г. народни прѣдставители! Имамъ да направя една молба къмъ васъ: да прѣредимъ дневния редъ. Има нѣколко въпроси, които сж на трето четене и по които знаете много

добър, че няма да има нужда от никакви прѣнии. Трѣба да ги минемъ, защото има нѣща, които трѣба да се оформятъ, а времето минава. Затуй моля г. прѣседателя да пристѣпи къмъ точка трета отъ дневния редъ: „трето четене законопроекта: а) за извънреднитѣ приходи и разходи на царството за 1911 г.“ и пр.

С. Рожевъ: Искамъ думата по нареждането на дневния редъ.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Няма никакво нареждане. Има гласуване по прѣреждането на дневния редъ, г. Рожевъ.

Моля ония г. г. народни прѣдставители, които сж съгласни да се прѣреди дневниятъ редъ, споредъ прѣдложенieto, което г. министърътъ на финанситѣ направи, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Моля г. докладчика да докладва.

В. Георгиевъ: Часътъ е 7.

Докладчикъ С. Бабаджановъ: (Чете)

„З а к о н ъ

за бюджета на извънреднитѣ приходи и разходи на Царство България за 1911 г.“

„Чл. 1. Разрѣшава се на министра на общественитѣ сгради, пѣтищата и съобщенията да произведе разходите отъ 25.143.248 л., съгласно този законъ и приложената къмъ него таблица.

„Чл. 2. Разходитѣ по този извънреденъ бюджетъ да се покриватъ:

„а) отъ остатъкъ отъ произведението на заема отъ 1909 г. 16.934.577-22 л.

„б) отъ произведението на заема отъ 1911 г. за построяване желѣзнопѣтната линия Радомиръ—Дупница . 2.500.000— „
19.434.577-22 л.

„За уравнение недостигъ 5.708.670-78 „

Всичко . . . 25.143.248— л.

„Чл. 3. Ако извършването на работитѣ и доставкитѣ по този бюджетъ напредне дотолкова, щото стойността имъ да надмине сумитѣ по буква а и б на прѣдшестващия чл. 2 и недостигътъ не би могълъ да се покрие отъ свободната наличностъ на държавното съкровище, разрѣшава се на министра на финанситѣ да набави нужнитѣ срѣдства за покриване тоя недостигъ чрезъ издаване съкровищни бонове съ срокове отъ шестъ мѣсеца до една година и съ лихва, размѣра на която да онрѣдѣли министърътъ на финанситѣ въ съгласие съ управителитѣ на Българската народна и Българската земледѣлска банки и директорътъ на Българската централна кооперативна банка.

„Чл. 4. Разрѣшава се на министра на общественитѣ сгради, пѣтищата и съобщенията да започне съ кредититѣ, които му се откриватъ съ приложената при тоя законъ таблица, и да довърши съ кредититѣ, които ще му се откриватъ прѣзъ послѣдующитѣ години слѣднитѣ доставки и постройки:

„а) единъ плавающъ докъ за поддържане плавателнитѣ сѣдове при Варненското пристанище, на стойностъ 220.000 л.;

„б) построяването административно здание за портовия и митнишкия персоналъ при Видинското пристанище, на стойностъ 250.000 л.;

„в) построяването Ломското пристанище, на стойностъ 1.000.000 л., и

„г) построяването на вълноломъ при Балчишкото пристанище 500.000 л.

„Чл. 5. Разрѣшава се на министра на общественитѣ сгради, пѣтищата и съобщенията да постави за българскитѣ държавни желѣзници локомотиви и вагони съ принадлежноститѣ имъ на стойностъ 2.000.000 л., както и за поправка на наши вагони въ чужди работилници (28.000 л.), освѣтъ ония на стойностъ 1.000.000 л., доставянето на които е разрѣшено съ чл. 3 отъ закона за бюджета на извънреднитѣ приходи и разходи за 1910 г.

„Чл. 6. Разходитѣ по тоя извънреденъ бюджетъ да се произведатъ, съгласно закона за отчетността по бюджета.“

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. министърътъ на общественитѣ сгради, пѣтищата и съобщенията.

Министъръ М. Такевъ: Г. г. прѣдставители! Само слѣдующитѣ двѣ поправки трѣба да направимъ: въ административното отдѣление, дѣто е единъ подсекретаръ, е погрѣшно оставено 3.000 л., той сега получава 3.600 л. По-надолу, въ техническото отдѣление думата „кондукторъ“ да се зачеркне, защото, споредъ измѣненията на закона за благоустройството, кондуктори вече нѣма, а ще станатъ чертежници вмѣсто единъ — двама, и единъ подсекретаръ — то е прѣскочено при печатането — въ хидравлическото отдѣление 2.400 л. Друго нищо.

Докладчикъ С. Бабаджановъ: Сумата става 25.147.998 л.

Д. Мишевъ: Азъ моля да отиде законопроектътъ въ комисията.

Министъръ М. Такевъ: Той е на трето четене.

Д. Мишевъ: Онзи день законътъ за старинитѣ за сѣщото нѣщо се върна въ комисията.

Министъръ М. Такевъ: Това е поправка.

Д. Мишевъ: И тамъ бѣше за поправка.

Министъръ М. Такевъ: Добръ, пратете го въ комисията.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля ония г. г. народни прѣдставители, които приематъ на трето четене законопроекта за извънреднитѣ приходи и разходи на царството за 1911 г., съ посочената поправка, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Слѣдва третото четене на законопроекта за окончателното сключване на бюджета за 1909 г. Моля г. докладчика да го прочете.

Докладчикъ А. Екимовъ: (Чете)

„З а к о н ъ

за окончателното сключване на бюджета за 1909 г.

„Отдѣлъ I.

„А. Редовенъ бюджетъ.

„Чл. 1.

„Приходи.

„Прѣвидѣнитѣ приходи по бюджета възлизатъ на 153.169.450— л.

„Констатирани да постѣпятъ . . . 166.538.615-05 „

„Дѣйствително постѣпили суми . . 161.416.675-47 „

„Останали за събиране на 1 юлий 1910 г. 5.121.939-58 „

„Чл. 2.

„Разходи.

„Първоначално гласуваните кредити по бюджета възлизат на	153.142.088— л.
„Свърхсмътни кредити, разрешени съгласно чл. 126 от конституцията	982.997-17 „
„Свърхсмътни кредити, разрешени срѣщу излишъците на бюджета за 1909 г.	6.321.793-96 „
„Свърхсмътни кредити, разрешени срѣщу редовните приходи на бюджета за 1909 г.	1.625.780-13 „

Всичко . . . 162.072.659-26 л.

„Дѣйствително произведени разходи:

„а) по редовния бюджет	147.103.593-67 л.
„б) по свърхсмътните кредити, разрешени съгласно чл. 126 от конституцията	940.890-08 „
„в) по свърхсмътните кредити, разрешени срѣщу излишъците на бюджета за 1909 г.	6.093.121-24 „
„г) по свърхсмътните кредити, разрешени срѣщу редовните приходи на бюджета за 1909 г.	1.332.324-32 „

Всичко . . . 155.469.929-31 л.

„Чл. 3.

„Балансъ.

„Дѣйствително постѣпили приходи	161.416.675-47 л.
„Дѣйствително произведени разходи	155.469.929-31 „

Повече приходи . . . 5.946.746-16 л.

„Б. Свърхсмътни кредити.

„Чл. 4.

„Свърхсмътни кредити съ източници вътрѣшни и външни заеми и други извънбюджетни приходи (отъ такси за контрола на златни и сребърни прѣдмети).

„А. Разходи.

„Разрѣшени	24.510.169-41 л.
„Дѣйствително произведени разходи	11.719.271-79 „
„Свободни кредити	12.790.897-62 „

„Б. Приходи.

„Прѣдвидѣни да постѣпятъ	25.289.314-54 л.
„Констатирани да постѣпятъ	11.934.020-97 „
„Дѣйствително постѣпили ¹⁾	11.934.020-97 „

„В. Балансъ.

„Дѣйствително постѣпили приходи	11.934.020-97 л.
„Дѣйствително произведени разходи	11.719.271-79 „

Повече приходи . . . 214.749-18 л.

„В. Извънреденъ бюджетъ.

„Чл. 5.

„А. Разходи.

„Разрѣшени	32.198.140— л.
„Дѣйствително произведени разходи	21.397.045-12 „
„Свободни кредити	10.801.094-88 „

„Б. Приходи.

„Прѣдвидѣни да постѣпятъ	32.198.140— л.
„Констатирани да постѣпятъ	21.397.045-12 „
„Дѣйствително постѣпили	21.397.045-12 „

¹⁾ Отъ тѣзи суми постѣпили сѣ на 3, 4 и 5 ноември 1910 г. срѣщу вносни листовѣ, контролни номера 18.492, 18.512 а, 16.5126 и 16.653, отъ произведението на заема 1907 г. — 1.418.963-35 л. и отъ заема 1909 г. — 7.385.820-11 л., или всичко 8.804.783-46 л. и по тоя начинъ е повърната бремената отъ държавата наличностъ сума, съгласно чл. 2 отъ закона за бюджета на извънредните приходи и разходи на държавата за 1909 г. и чл. 2 отъ закона за свърхсмътния кредитъ на Военното министерство, утвърденъ съ указъ № 24 отъ 12 мартъ 1907 г.

„В. Балансъ.

„Дѣйствително постѣпили приходи	21.397.045-12 л.
„Дѣйствително произведени разходи	21.397.045-12 „

„Г. Южнобългарски желѣзници.

„Чл. 6.

„А. Разходи.

„Разрѣшени	3.054.630— л.
„Дѣйствително изплатени	2.457.991-72 „
„Свободни кредити	596.638-28 „

„Б. Приходи.

„Констатирано да постѣпятъ	5.332.582-94 л.
„Дѣйствително постѣпили	5.332.582-94 „

„В. Балансъ.

„Дѣйствително постѣпили приходи	5.332.582-94 л.
„Дѣйствително изплатени суми	2.457.991-72 „
Повече приходи	2.874.591-22 л.

„Д. Фарове по черноморския брѣгъ.

„Чл. 7.

„А. Разходи.

„Разрѣшени	5.850— л.
„Дѣйствително изплатени суми	5.500-80 „
„Свободни кредити	349-20 „

„Б. Приходи.

„Констатирани да постѣпятъ	55.082-97 л.
„Дѣйствително постѣпили	55.082-97 „

„В. Балансъ.

„Дѣйствително постѣпили суми	55.082-97 л.
„Дѣйствително изплатени суми	5.500-80 „
Повече приходи	49.582-17 л.

„Рекапитулация.

„а) Приходи.

„По редовния бюджетъ	161.416.675-47 л.
„Отъ такси за контрола на златни и сребърни прѣдмети	22.909-35 „
„Отъ вътрѣшни и външни заеми за разходи по свърхсмътни кредити	11.911.111-62 „
„По извънредния бюджетъ	21.397.045-12 „
„Отъ южнобългарските желѣзници	5.332.582-94 „
„Отъ фароветъ по черноморския брѣгъ	55.082-97 „
„Отъ разни постѣпления	335.590-98 „
Всичко приходи	200.470.998-47 л.

„б) Разходи.

„По редовния бюджетъ	147.103.593-67 л.
„По чл. 126 отъ конституцията	940.890-08 „
„По свърхсмътни кредити, разрешени срѣщу излишъците на бюджета за 1909 г.	6.093.121-24 „
„По свърхсмътните кредити, разрешени срѣщу редовните приходи по бюджета за 1909 г.	1.332.324-32 „
„По свърхсмътни кредити срѣщу заеми	11.719.271-79 „
„По извънредния бюджетъ	21.397.045-12 „
„По южнобългарските желѣзници	2.457.991-72 „
„По фароветъ по черноморския брѣгъ	5.500-80 „
Всичко разходи	191.049.738-74 л.
Повече приходи	9.420.560-02 „

„Отдѣлъ II.

„Чл. 8. Отъ излишъка, констатиранъ въ чл. 7, да се употребятъ за изплащане дългове по сключени бюджети 2.080.560-02 л., а именно:

„а) дългове за разходи по сключенитѣ бюджети до 1908 г. включително 647.528-80 л.

„б) дългове за разходи, за които е имало разрѣшени кредити по бюджета за 1909 г., но не сж използвани до сключване бюджетното упражненіе . . 242.552-07 л.

„в) дългове за разходи по бюджета за 1909 г., за които не сж достигнали разрѣшенитѣ кредити 990.544-25 л.

„г) дългове за разходи, за които не е имало разрѣшенъ кредитъ 199.934-90 „

Всичко . . 2.080.560-02 л.

които подробно сж изложени въ приложението къмъ настоящия законъ*), а по вѣдомства се разпрѣдѣлятъ, както е показано въ слѣдната таблица:

	I група	II група	III група	IV група	Всичко
Държавни дългове	59.688-93	4.120-45	122.588-64	—	186.398-02
Министерство на външнитѣ работи и изповѣданията	8.480-60	2.042-90	5.538-18	—	16.061-68
Министерство на вътрѣшнитѣ работи	19.686-52	4.397-39	33.001-74	4.743-—	61.828-65
Министерство на народното просвѣщение	619-80	2.753-64	21.722-88	1.141-—	26.237-32
Министерство на финанситѣ	61.399-21	2.088-18	126.083-82	154.882-85	344.454-06
Министерство на правосъдието	4.443-76	634-27	161.220-14	—	166.298-17
Министерство на войната	155.884-70	19.135-53	38.719-75	—	213-739-98
Министерство на търговията и земледѣлието	160.275-59	14.001-60	20.192-52	11.433-85	205.903-56
Дирекция за благоустройството и пр.	60.359-76	6.071-40	47.039-39	8.032-13	121.502-68
Дирекция на желѣзницитѣ и пристанищата	61.379-49	27.468-53	226.421-57	19.702-07	334.971-66
Дирекция за поштитѣ, телеграфитѣ и телефонитѣ	3.327-49	153.219-20	183.077-57	—	339.624-26
Дирекция за постройка на желѣзницитѣ и пристанищата	51.982-95	6.618-98	4.938-05	—	63.539-98
Всичко	647-528-80	242.552-07	990.544-25	199.934-90	2.080.560-02

„Чл. 9. Срѣщу сжия излишъкъ, констатиранъ въ чл. 7, разрѣшаватъ се слѣднитѣ свѣрхсметни кредити:

„а) На министра на финанситѣ.

„За откупуване недвижими имоти за държавата 240.000 л.

„б) На военния министъръ.

„За военни материяли 3.957.000 „

„в) На министра на търговията и земледѣлието.

„1. За фонда по застрахуване сѣтитѣ отъ градобитнина . . . 1.000.000 л.

„2. За фонда по застрахуване земледѣлския добитѣкъ отъ моръ 500.000 „

„3. За изплащане отчуждени права на паша и водопои въ айлаци 350.000 „

„4. За изплащане отчужденитѣ воденици по р. Камчия въ Провадийска и Варненска околин 163.000 „ 2.013.000 „

„г) На министра на общественитѣ сгради, патищата и съобщенията.

„1. За купуване единъ параходъ на първото българско търговско параходно дружество въ Варна 500.000 „

„2. За построяване телефонни съобщения и за купуване нужнитѣ за тѣхъ апарати и материяли 330.000 „

„3. За купуване нумераторъ за Софийската централна телефонна станция . . . 300.000 „

Всичко . . 7.340.000 л.

„Чл. 10. Разходитѣ по кредититѣ, разрѣшени въ настоящия законъ, да се произведатъ съгласно съ „закона за отчетността по бюджета“ и да се отнесатъ къмъ бюджета за 1911 г.

„Приходитѣ, които ще получатъ държавнитѣ учрѣждения отъ изплащането на дългове, означени

въ чл. 8, съставляватъ приходъ по отдѣлъ II отъ настоящия законъ.“

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля ония г. г. народни прѣдставители, които приематъ законопроекта за окончателното сключване на бюджета за 1909 г. на трето четене, както се прочете отъ докладчика, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Слѣдва третото четене на законопроекта за разпродаването на находящата се въ държавнитѣ складове каменна и морска соль. Моля г. докладчика да го прочете.

Докладчикъ А. Екимовъ: (Чете)

„З а к о н ъ

за разпродаването на находящата се въ държавнитѣ складове каменна и морска соль.

„Членъ единственъ. Опълномощава се министърътъ на финанситѣ да разпродаде, по начинъ, какъвто намѣри за най-удобенъ, всичката каменна и морска соль, която се намира депозирана и ще се депозира прѣзъ идущата година въ държавнитѣ складове.

„При това разпродаване той има право да прави отстъпки отъ покупната ѣ стойностъ, въ размѣръ, какъвто би изисквали пазарнитѣ цѣни.“

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля ония г. г. народни прѣдставители, които приематъ законопроекта за разпродаването на находящата се въ държавнитѣ складове каменна и морска соль на трето четене, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Слѣдва третото четене на законопроекта за допълнение и измѣнение нѣкои членове отъ закона за допълнение закона за гербовия налогъ. Моля г. докладчика да го прочете.

*) Вижъ стр. стр. 2662—2707 на дневницитѣ.

Докладчикъ А. Екимовъ: (Чете)

„З а к о н ъ

за допълнение и измѣнение нѣкои членове отъ закона
за допълнение закона за гербовия налогъ.

„§ 1. Къмъ чл. 2 отъ закона за допълнение закона за гербовия налогъ се прибавя слѣдвашата нова алинея:

„При липса на гербови хартии отъ съответната по закона цѣна, може да се употребяватъ такива съ по-малка цѣна, като се дообгербватъ до слѣд-
ващия се размѣръ съ подвижни гербови марки“.

„§ 2. Чл. 3 отъ сѣщия законъ се измѣнява така:
„Продажбата на гербовитѣ хартии става по реда и условията, прѣдвидѣни за продажбата на подвиж-
нитѣ гербови марки“. (Чл. 5 отъ закона за гербовия
налогъ).

„§ 3. Чл. 4 отъ сѣщия законъ се измѣнява така:
„Поврѣденитѣ по какъвто и да е начинъ гербови
хартии, ако вписанитѣ въ тѣхъ актове не сѣ под-
писани отъ странитѣ или страната, се замѣняватъ
съ други равноцѣнни срѣщу 10 ст. за всѣки екзем-
пляръ гербова хартия.“

„§ 4. Втората и третата алинеи на чл. 5 се от-
мѣняватъ.

„§ 5. Прибавя се новъ чл. 7, който гласи:
„Гербовата хартия ще бѣде въ употребление само
до изчерпването досега набавенитѣ отъ Министер-
ството на финанситѣ екземпляри.“

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля
ония г. г. народни прѣдставители, които приематъ
законопроекта за допълнение и измѣнение на нѣкои
членове отъ закона за допълнение закона за гербовия
налогъ на трето четене, както го прочете г. доклад-
чикътъ, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събра-
нието приема.

Има думата г. министърътъ на финанситѣ.

Министъръ А. Ляпчевъ: Г. г. народни прѣдста-
вители! Прѣдлагамъ да вдигнемъ засѣданието и да
назначимъ засѣдание за утрѣ.

Обаждатъ се: А-а-а! Утрѣ е празникъ.

В. Георгиевъ: То е вече прѣкалено!

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля,
г-да, чакайте да се изкаже г. министърътъ.

Министъръ А. Ляпчевъ: Да имаме засѣдание
утрѣ, въ 2 ч. слѣдъ обѣдъ, съ слѣдующия дневенъ
редъ:

трето четене законопроектитѣ: за разрѣшение на
Старозагорския окръгъ, Пловдивската и Пирдопската
градски общини да сключатъ заеми; за допълнение
на чл. 2 отъ закона за разрѣшение на Търновската
община да сключи заемъ отъ 100.000 л.; за опроще-
ние 8.898-90 л. дължими на Българската народна
банка; за освобождение отъ мито и други берии рус-
китѣ печатни произведения внесени въ страната за
книжната изложба въ София; за отмѣнение закона
приетъ отъ XIII-то обикновено Народно събрание
на 4 декемврий 1906 г. само относително опрощаване
сумата 9.313-57 л. на Илия Йовчевъ; за отмѣнение
рѣшението на XIII-то обикновено Народно събрание
отъ 15 януарий 1905 г., съ което е опростенъ данъкътъ
на Алексй Григориевъ на сума 202-03 л.; за отпусане
даромъ 20 тона каменни вжглища на сиротопитали-
щето „Св. Патрикий“ въ София; за измѣнение и до-
пълнение нѣкои членове отъ закона за углавното
сѣдопроизводство.

Д-ръ Н. Нановъ: Него най-подирѣ оставете.

Министъръ А. Ляпчевъ: На първо и послѣдно че-
тене: разглеждане прѣдложението за одобрение ука-
зитѣ и докладитѣ за разрѣшенитѣ обикновени свѣр-
смѣтни кредити на разнитѣ министерства прѣзъ
1910 г. по чл. 126 отъ конституцията;

второ четене законопроектитѣ: за измѣнение и
допълнение на закона за отчетността по бюджета
и на закона за бюджета за 1909 г.; за измѣнение и
допълнение нѣкои членове отъ закона за углавното
мирово сѣдопроизводство; за измѣнение и допъл-
нение нѣкои членове отъ закона за гражданското сѣ-
допроизводство;

първо четене законопроектитѣ: за разрѣшение
на Поповската и Троянската градски общини да
сключатъ заеми и пр.; за допълнение на чл. 30 и за
измѣнение на чл. 64 отъ закона за насърчение мѣст-
ната индустрия.

С. Савовъ: А законопроектътъ за емиграцията?

Министъръ А. Ляпчевъ: Послѣ ще слѣдва днеш-
ниятъ дневенъ редъ.

Още една бѣлѣжка: на първо мѣсто ще бѣде
разглеждане прѣдложенията отъ Министерството на
правосъдието за приемане за български подданици:
Исакъ Н. Сиди, Михаилъ Фабиянъ и Йона Фрихтъ.

А. Краевъ: Законопроектътъ за насърчение мѣст-
ната индустрия днесъ се раздаде. Прѣдложението
на г. Дограмаджиева, което интересува всички ни,
остава много назадъ.

Министъръ А. Ляпчевъ: Казахме, че ще слѣдва.

А. Краевъ: Турете го по-напрѣдъ.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Има ду-
мата г. Димитъръ Драгиевъ, по дневния редъ.

Д. Драгиевъ: Г. г. народни прѣдставители! Отно-
сително дневния редъ на г. министра нѣмамъ нищо
да кажа противъ, но азъ ще се обявя противъ прѣд-
ложението му да засѣдаваме утрѣ. Никой не може
да обвини насъ и васъ, че не желаемъ да работимъ.
Ние отъ седмици не, а отъ мѣсеци засѣдаваме до
късно прѣзъ нощта; ние засѣдаваме тукъ по 7, 8,
9 часове, безъ да имаме даже петъ минути отдихъ,
засѣдаваме и въ недѣля. Ние сами поискахме да за-
сѣдаваме въ срѣда, когато хората празнуваха. Ще
се съгласите, че това става прѣкалено. Липсва ни
всѣкаква почивка, а при такива условия не е въз-
можно да се работи свѣстна работа. Ние молимъ,
щото утрѣшния празникъ да посвѣтимъ на почивка,
а засѣданието да бѣде въ понедѣлникъ.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Има ду-
мата г. Иванъ Хаджиевъ.

И. Хаджиевъ: Г. г. народни прѣдставители! Днев-
ниятъ редъ, както го прѣдлага г. министърътъ, ще
го приемемъ; но азъ ще моля г. министра да се
съгласи поне на двѣтъ седмици Народното събрание
да има единъ день почивка.

А. Екимовъ: Подиръ двѣ седмици ще имаме по-
чивка.

И. Хаджиевъ: Г. г. народни прѣдставители! Не
се страхувайте, че могатъ да ни обвинятъ, че не сме
работили. Ако обвинятъ и васъ, и насъ, че не сме
работили, тогава какво остава за другитѣ. Денъ и
нощъ ние работимъ до седемъ и до 12 ч. Азъ смѣ-
тамъ, че не е въ интереса на самата работа да не
ни дадете поне на двѣтъ седмици единъ день по-
чивка, и това не го искаме въ дългиченъ день, а въ
празниченъ. Вчора гласувахте законъ за праз-

ниците — почитайте го. Ако не повече, поне на двесте седмици дайте ни единъ денъ почивка.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Димитъръ Мишевъ.

Д. Мишевъ: Г. г. народни прѣдставители! Моля г. министра да има добрината да се съгласи да се тури на дневенъ редъ прѣдложението, което подписахме тукъ, съ което се опълношава правителството да сключи единъ заемъ отъ 30.000.000 л. за постройка на училища. Прѣдложението е съ спѣшностъ. Азъ моля г. министра да се съгласи да се тури това прѣдложение на дневенъ редъ, но да се не оставя на опашката, а да може да мине. Понеже туй прѣдложение е подписано отъ всичкитъ, азъ моля да се подкрѣпи.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. министърътъ на финанситъ.

Министъръ А. Ляпчевъ: Г. г. народни прѣдставители! Нѣмамъ нищо противъ поставянето на дневенъ редъ прѣдложението на г. Мишева, само че на първо мѣсто не може, но да бѣде слѣдъ прѣдложението на г. Дограмаджиева.

Сега, по засѣданието за утрѣ. Разбирамъ всичката ви умора, но не мога да се съглася затуй, защото скоро ще настане врѣме да си почиваме малко по-надлъжко. Затуй моля да се приеме за утрѣ да имаме засѣдание.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Стоименъ Савовъ.

С. Савовъ: Азъ ще моля г. министра да тури малко по-напрѣдъ закона за емиграцията. Миналата година 10.000 души сж контрабандирали въ България; той е единъ много важенъ въпросъ. Просто събличатъ хората; намѣсто да отиватъ за 200 л. въ задокоеанскитъ страни, отиватъ съ 500 л. Моля г. министра да тури този законопроектъ по-напрѣдъ, защото е много важенъ, и защото азъ мисля, че е много по-важенъ, отколкото прѣдложенията за приемането на нѣкакви си чужди подданици. Ние не уреждаме работитъ на нашитъ подданици, а бързаме да уредимъ работата на чуждитъ подданици. Азъ не разбирамъ тази работа. Моля г. министра да се съгласи на туй прѣдложение.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Ако дадемъ повече експедитивностъ на работата, можемъ да стигнемъ и до него.

С. Савовъ: Азъ правя такова прѣдложение.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Вълчо Георгиевъ.

В. Георгиевъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ ще направя апелъ къмъ г. министра на финанситъ

да се откаже да имаме засѣдание утрѣ. Ние отъ 5 декемврий сме започнали да работимъ денъ и ноцъ, и слѣдъ полунощъ даже. Нема не заслужава да уважите мнѣнието на една група, когато отъ единъ мѣсець врѣме работимъ всѣки денъ, и денъ, и ноцъ, и да дадете единъ денъ почивка? Нема съ утрѣшния денъ ще се свърши работата? Тя нѣма да се свърши. Ако си отпочинемъ, други денъ ще работимъ повече и ще наваксаме изгубеното, но дайте ни почивка. Това е скандалиозно отъ страна на правителството.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Александъръ Христовъ.

А. Христовъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ ще моля да се съгласите вие, а така сжщо и г. министърътъ, да се постави на дневенъ редъ докладътъ на комисията, натоварена съ ревизиране на народнитъ пенсии. Този въпросъ стои висящъ отъ двѣ години, а докладътъ е готовъ и раздаденъ вече.

А. Филиповъ: Интересното с, че нищо не съдържа. Той е вѣстникарска статия.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Атанасъ Красвъ.

А. Краевъ: Отказвамъ се.

А. Екимовъ: Да се гласува.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Петъръ Войниковъ, по дневния редъ.

П. Войниковъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ ще помоля г. министра на финанситъ и васъ, г. г. народни прѣдставители, да се съгласите да туримъ по на първо мѣсто прѣдложението, което е внесено отъ мене, защото, иначе, на-да-ли ще види бѣлъ свѣтъ. Желателно е то да мине, защото е въпросъ за законъ.

Министъръ А. Ляпчевъ: Г. Войниковъ! Азъ имамъ всичкитъ надежди, че тѣзи работи ще поправа азъ съ законопроектъ; а така, съ отдѣлни поправки въ закона за пенситъ, дѣто играятъ милиони левове, това не се поправа. Прѣдложението е поставено на дневенъ редъ и ще му дойде реда.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: По реда на поставенитъ искания за дневенъ редъ и за да има засѣдание утрѣ, ще дамъ на гласуване това, което се прѣдложи отъ г. министра на финанситъ, като искане на правителството. Моля ония г. г. народни прѣдставители, които сж съгласни, щото утрѣ да имаме засѣдание и съ прѣдложения отъ него дневенъ редъ, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранieto приема.

Засѣданието се вдига.

(Вдигнато въ 7 ч. 40 м. вечеръта)

Прѣседателъ: Д-ръ П. Ораховацъ.

Подпрѣседателъ: Н. Гимиджийски.

Секретари: { И. Паликрушевъ.
В. Александровъ.

Началникъ на Стенографското бюро: Т. Гълъбовъ.